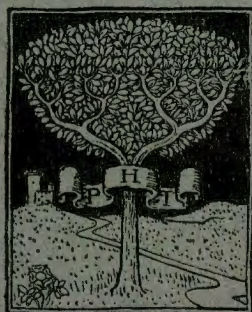

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

1920

UTGIVEN

AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

D:R S. HILDEBRAND

ÅRG. XXI.

HÄFT. I.

INNEHÅLL.

	Sid.
Till Benedictus Olai's släktförbindelser. Av EBBE KOCK	1
Släkterna Fistulator och Matsen. Av GEORG FLEETWOOD	5
Anna Maria Lenngrens litterära påbrå. Av C. V. BROMANDER	32
Carlbergsalbumet (1638—1732). Av ARVID BÄCKSTRÖM	37
Alfred Levertin †. Av ALFR. BERGHEL	56
Récensioner	58
Smärre meddelanden	73
Notiser	80
Frågor och svar	82
Rättelser	85
Insända böcker	86

ILLUSTRATIONER.

Porträtt av Maria Fistulator (g. Seth), Dorothea Elizabeth Matsen (g. Santesson), Anna Maria Matsen (f. Hierta), grossh. L. H. Matsen, Johanna Elizabeth Matsen (f. Forsberg), Laurentia Charlotta Matsen; Johan Börgesson, Christina Börgesson (f. Spaak), bisk. Johan Carlberg, Johan Eberh. Carlberg, Bengt Wilh. Carlberg(?), Magdalena v. Seth (g. Carlberg). Övr. illustr.: Örgryte gamla kyrka, Carlbergsalbumet (främre och bakre pärmens insida).

Till Benedictus Olai's släktförbindelser.

Av Ebbe Kock.

De äldre Vasakungarnas livmedicus Benedictus Olai tillhör en krets av lärda bröder, vilka på sin tid spelat en framskjuten roll i svenskt samhällsliv och lämpligen kunna grupperas kring denne sin mest bemärkte broder. Närmast äro bröderna att hänföra till de ofta driftiga men i valet av medel för egen framkomst i världen föga nogräknade ofrälse »sekreterare», vilka de tidigare Vasaregenterna läto åtnjuta utbildning i främmande land för att sedermera använda i statstjänst hemma.

Den hittills vederhäftigaste framställningen av familjens förhållanden hava vi erhållit av förre riksarkivarien E. Hildebrand samt av doktor Olof Hult. Den sistnämnde har i ett 1918 utgivet arbete bl. a. behandlat doktor Benedictus' levnadsbana samt därvid lämnat en del upplysningar om mannens släkt. För Bengts broder jur. doktor Andreas Olai föreligger en motsvarande redogörelse i Svenskt biografiskt lexikon av Hildebrand. Under forskningarna i Svea hovrätts äldre arkiv — en synnerligen givande källa för äldre tiders person- och kulturhistoria — har emellertid undertecknad påträffat åtskilligt för såväl Hult som Hildebrand okänt material rörande den lärda familjens släktförbindelser, genom vilket material tidigare författares uppgifter i frågan icke så litet kompletteras och korrigeras. Handlingarna återfinnas bland acta i arvtvisten mellan Nils Sabancorus och kamrern Hans Henriksson i Finland. Rättegången pågick 1614—1628.¹

I samma aktsamling böra även uppmärksammas en del koncept till brev från en släkting, magister Lars Svenonis (se nedan), på studieresa i Tyskland till doktor Bengt samt kataloger över brödernas välförsedda bibliotek, omfattande 324 volymer.² Rättstvisten rör sig *dels* om denna värdefulla boksamling, *dels* om 2 000 Rdr., som Andreas Olai under sin studietid i Leipzig på

¹ Liber Causarum Vol. 13; ej paginerad.

² Förteckningen avser närmast boksamlingen efter magister Lars Svenonis, men denne hade såsom den ende studieintresserade av arvingarna ensam övertagit doktor Bengts bibliotek. Bengt hade i sin tur ärvt brodern Andreas', vilket torde framgå av den icke obetydliga plats juridiken upptager i katalogen. — Se uppsats i Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen årg. 1920 av förf.

1540- eller 50-talet placerat där (jämte 42 ungerska gulden). Åtskilliga av familjens yngre medlemmar njöto under kommande år på sina resor i Tyskland gott av räntorna på detta kapital.

Bröderna och deras ättlingar dogo med tiden bort (se släkt-tavlan), och hela arvet efter dem samlades så småningom hos deras syster Kerstin, »Claes Grytegutares». Även hon avled efter några år, och kvarlåtenskapen omhändertogs då av hennes son i senare giftet, Olof Claesson. Olof hade emellertid några halvsysstrar, och då dessas barn hunnit mogen ålder, framkommo de med krav på sin del i arvet efter alla de lärda männen.² Här hava vi upprinnelsen till arvstvist, som lämnat vårt material.

Släktförbindelserna, sådana de gestalta sig enligt i processakten återopade handlingar, bliva följande:

OLOF NILSSON i Örebro lämnade 4 barn efter sig;²

A. Sonen NILS OLAI, »Nils Skrivare» kallad, död 1572;³ gift med Malin X-dotter i dennas 2:dra gifte (hon var gift 1:o med Lars Larsson, död 1544; med honom hade hon dottern Elin, gift 1:o med doktor Andreas Olai, se nedan; 2:o 1565 med Jacob Teit, se nedan. Elin dog våren 1588). Hustru Malin dog 1563. Nils Olai hade med henne dottern

1. KERSTIN NILSDOTTER, död i juni 1591; gift med Per Lydersson,⁴ som dog ²⁴/₂ 1580. De hade dottern

a. MALIN PEDERSDOTTER, död ²⁹/₅ 1588.

B. Sonen ANDREAS OLAI, född 1521, död 1560 ²⁸/₁₂;⁵ »legum doctor»; diplomat; gift med Elin Larsdotter i dennas 1:a gifte (se ovan); de fingo barnen

1. CECILIA } båda döda 1565.
2. ANDERS }

C. Sonen BENEDICTUS OLAI, född omkring 1524⁶; kallar sig själv »philosophiae et medicinae doctor»; hade (enl. uppgift av Nils Sabancorus, se nedan) berest »hela Tyskland och Italien» samt legat 6 (enl. en annan uppgift 16) år vid Leipzigs universitet; dog gift i Uppsala ²⁸/₇ 1582.

² Flera skiften av boet hade visserligen hållits, men Sabancorus och hans syskonkull voro ej nöjda med delningen.

³ Kallas i en släktlängd »Bengtsson». Som Nils Olai av allt att döma var Olofs äldste son, torde farfadern snarast hetat Nils. Emellertid upptager Boskapslängd för Örebro stad 1528 (Sandbergiska samlingen, Kammararkivet) ingen Olof Nilsson men väl en Olof »Bengtsson» samt en Olof Finne.

⁴ Ang. Nils Olai's verksamhet vid skilda domstolar i Stockholm se N. ÖSTMAN, Stockholms stads rådhus 1917, del II.

⁵ Tillhörde, liksom bröderna Olai, Göran Perssons misstänkta krets.

⁶ Födelseår och dödsdag enl. Hult.

⁶ Födelseår enl. Hult.

D. Dottern KRISTINA el. KERSTIN OLOFSDOTTER, död 1595; gift 1:o med herr Sven, troligen präst; med honom hade hon barnen

1. INGEBORG, gift med herr Hans i Mellösa.² Han synes hava varit bror till nedannämnde Lars i Kumla, ty Nils Sabancorus kallar denne flerstädes för »fader broder»; Ingeborg hade barnen
  - a. NILS HANSSON, kallade sig Sabancorus; studiosus, senare magister.
  - b. CLAES HANSSON.
  - c. KERSTIN HANSDOTTER, död 1585; gift med Lars Olofsson i Arboga.
  - d. SVEN HANSSON, i tjänst hos Göran Posse.
  - e. ANNA HANSDOTTER, gift med magister Benedictus Stephani, rector scholae i Köping.
2. INGEGÅRD (enligt en anteckning Ingel), överlevde sin son Nils Chesnecopherus, vilken dog omkring 1625; gift med herr Lars Nicolai i Kumla. Barn, de bekanta bröderna
  - a. NILS CHESNECOPHERUS, jur. doktor, professor, Karl IX:s hovkansler.³
  - b. JOHANNES CHESNECOPHERUS, professor i Uppsala.
3. LARS SVENONIS WAGER,³ magister, död 1585 el. 86 i Nyköping.

2:o med Claes Lindormsson Grytejutare; med honom hade Kerstin Olofsdotter sonen

4. OLOF CLAESSION, hertig Karls »troeman och sekreterare»; var 1611 död; gift med Kerstin Eriksdotter (efter Olof Claessons död omgift med Hans Henriksson, kamrerare i Finland, sedermera borgmästare i Stockholm). Olof och Kerstin hade barnen
  - a. MARIA.
  - b. OLOF.
  - c. KERSTIN.

² Enligt benäget meddelande av läroverksadjunkten fil. lic. GUST. LÖW var Johannes Nicolai kyrkoherde i Stora Mellösa redan 1570 samt levde ännu i okt. 1590, då han bevittnar en inventering (se Kammararkivet avd. »Slott och gådar», bunt Segersjö räkenskaper 1589—1591) under namnformen »Johannes Klaudi». — Som bekant benämnes Chesnecopherus' fader omväxlande Laurentius Nicolai och Claudii. Claudii är endast en sämre latinisering av Claesson.

³ Maka och barn se: SCHLEGEL-KLINGSPOR, Den ointroducerade svenska adelns ättartaflor, artikeln Liljeram.

³ Säkerligen identisk med den Laurentius Svenonis, som 1571 inskrevs i Wittenberg såsom student. Se SAMLAREN 1904. Någon annan att välja på för denna tid finnes icke. Att magister Lars åtskilliga år på 1570-talet vistats i Tyskland framgår av hans brev därifrån.

Familjen Teit har för denna tid följande medlemmar:

LARS MATSSON TEIT, som bl. a. fick barnen

1. dottern KARIN LARSDOTTER, gift med Jöns X i Viborg; son
  - a. LARS JÖNSSON, kamrerare, i tjänst hos hertig Karl.
2. Sonen JACOB LARSSON TEIT, kungl. fogde och kommissarie; död hösten 1588 i »pestilenz»; gift 1565 med Elin Larsdotter i dennas 2:dra gifte; på grund av mannens otrohet skildes makarna, och en ekonomisk uppgörelse dem emellan träffades 1577. Formligt skiljebrev utfärdades dock ej av vederbörande domkapitel. Med sin 2:dra man fick Elin barnen

<ol style="list-style-type: none"> a. MALIN b. ANDERS c. KARIN 	} döda 1571 och 72.
---	---------------------

Den vanliga uppgiften är att Chesnecopherus var systerson till bröderna Olai. Som hans moder uppgives Ingrid Svenonis Olai, alltså en kvinna med två fadersnamn. Då man visste, att hon var nära släkt med bröderna Olai, har hon gjorts till deras syster. Som släktschemat ovan visar, var hon emellertid deras systerdotter. Det dubbla fadersnamnet får förklaras så, att hennes fader, herr, Sven, varit en relativt obetydlig person eller dött ung, medan namnet Olai redan fått en välkänd klang. Patronymiet Olai har därför tillagts av fru Ingegärd eller hennes lärda manliga anförvanter.

Elin Larsdotter antages, exempelvis av Ödberg (jfr Hult sid. 50), vara systerdotter till Andreas Olai. Som vi sett, var hon styvdotter till Andreas broder Nils samt blev Andreas' egen maka.

Den i slottsräkenskaperna på 1580-talet omtalade Margaretha »gamle doctorns efterleverska» (se Hult) kan icke, såsom antagits, åsyfta en Benedictus' lagvigda maka. För såvitt antydda kvinna bör ställas i samband med doktor Bengt, blir det såsom »forsia».

Jacob Teit uppgives i registret till Sveriges Historia (utg. av E. Hildebrand), ovisst efter vilken källa, vara död 1596 eller 97. Verkliga dödsåret är 1588. Se släkttabellen.

Släkterna Fistulator och Matsen.

Av Georg Fleetwood.

I.

SLÄKTEN FISTULATOR.

Denna gamla hit inflyttade släkt är ganska intressant, dels för sin egen skull och därför att den belyser det tidsskede, varunder den levat och verkat, men även på grund därav, att från densamma härstamma ett par av våra svenska adelssläkter, nämligen Lagerbielke och Stiernblad, samt jämväl från modernet den på sin tid mycket ansedda borgerliga patriciersläkten Matsen, denna senare även numera utdöd, men från vilken några andra kända släkter, t. ex. Santesson och Björck, leda sitt ursprung på kvinnolinjen.

Släkten Fistulator lärer från början varit fransysk eller kommit från Frankrike och skall ha fått sitt namn av »fistula» — rör —; Fistulator skulle således betyda »pipare», blåsare.

Den äldsta kända medlemmen här i Sverige är *Benedictus Fistulator*, som i början av 1600-talet hit inflyttade, sannolikt från Skottland. Han slog sig ner i Göteborg, där han bosatte sig och drev handel.

Under denna det nya Göteborgs första tid utgjordes så gott som hela dess mera framstående och burgna befolkning av utlänningar, som där bosatte sig för att idka handel eller mera betydande hantverk. Många inkallades också av alla stånd och villkor för att höja handeln och industrien. Stadens fördelaktiga läge jämte andra gynnsamma förhållanden verkade även därhän, att Göteborg inom kort och redan under Gustaf Adolfs tid uppnådde en för svenska städer mindre vanlig grad av utveckling.

I spetsen för stadens styrelse stod på den tiden en utlänning såsom Burggreve. Den förste som beklädde detta ämbete var holländaren Jacob van Dyck, herre till Salnecky. Han blev

Burggreve i Göteborg år 1623 (fullmakt 1626) och kvarstod i denna värdighet till sin död 1631.

Bland dessa inflyttade eller inkallade utlänningar var även Benedictus Fistulator. Mycket vet man ej om honom, men av de de spår, som han lämnat efter sig, kan man dock draga den slutsatsen, att han arbetat framgångsrikt och att han skaffat sig en aktad ställning inom samhället. Detta framgår även därav, att han blev rådsherre i Göteborg d. $\frac{2}{6}$ 1648 (motsvarande antagligen vad vi nu kalla rådman) och behöll denna sin befattning till sin död.

Han gifte sig d. $\frac{2}{10}$ 1631 med Catalena (Cathleen?) Josten, om vilken man känner, att hon jämte andra år 1648 begåvade Tyska kyrkan (Christine kyrka) i Göteborg samt att hon begrovs d. $\frac{7}{8}$ 1660. Hennes mor begrovs d. $\frac{7}{11}$ 1646. Benedictus gick bort nära 10 år före sin hustru eller i början av 1651. Han hade året förut, d. v. s. 1650, köpt gravplats i Christine kyrka och fick även där sitt sista vilorum d. $\frac{29}{2}$ 1651.

Av Benedictus Fistulators och Catalena Jostens barn finna vi följande sju antecknade:

- a) *Barn*, begravt $\frac{24}{4}$ 1635.
- b) *Maria Fistulator*, f. 1636.

Om henne har man ej många meddelanden, men de få och knapphändiga underrättelser, som finnas, framställa henne för oss såsom en aktningvärd, älsklig och även from kvinna. Det heter nämligen om henne i Christine församlings kyrkobok, att hon varit en rätt Hanna för vårt Tyska Zion. Man får även där höra några ord om hennes sista. Hennes talförmåga och hennes ögons ljus blevo henne omkring 7 à 8 veckor före hennes död berövade, men hon hade sin hörsel i behåll, så att hon kunde höra och uppfatta all den tröst, som man tilltalade henne. Hon har således lidit av en långvarig sjukdom, innan hon dog, och var då mycket gammal, ty hon dog år 1717 i sitt 81 ålders år och begrovs den 19 juni s. å.

Av det porträtt, som ännu finnes i behåll efter henne, ett större knästycke i olja,² ser man, att hon varit ett blont, smärt fruntimmer med behagliga, vänliga drag. Det är taget under hennes yngre år, antagligen såsom fästmö.

Maria Fistulator blev gift d. $\frac{2}{1}$ 1655 med herr *Ratke Seth*, f. 1631, † 1676 $\frac{26}{7}$. Christine kyrkas dödbok säger om honom: »Ward begraben 1676 d. 6 aug., Herr Raatke Seth, welcher starb

² I förf:s ägo.

Maria Fistulator, g. m. hr Ratke Seth.

d. 26 Jul. an einer magen krankheit, seines Alters 45 Jahr, 2 Monath, 1 Tag.»

Maria F. fick således länge vara änka. När hon 1655 gifte sig, var hon helt ung, endast omkr. 19 år gammal. Sin man förlorade hon 1676, således efter ett 21-årigt äktenskap, då hon själv

ej var mer än 40 år, och sedan levde hon som änka lika länge igen eller till dess hon var 81 år gammal.

De hade efter vad vi känna följande 3:ne barn, nämligen:

- 1) *Johan Seth*, generalguvernementssekreterare i Göteborg. Adlad 1716 ²⁷/₈ med namnet von Seth.²

En av hans söner, riksrådet Gabriel von Seth, upphöjdes 1747 till friherre och 1762 i grevligt stånd.

- 2) *Catharina*, f. 1663, † 1709, gift 1682 ⁹/₁ med herr *Hans Calmes*, f. 1646, † 1710.

Deras dotter:

Dorothea Calmes, f. 1682, † 1738, blev 1703 gift med herr *Niclas Matzen*, f. 1663, † 1720, av den jämväl till Göteborg inflyttade släkten. Genom denna förbindelse blev härstammningsbandet knutet mellan släkterna *Fistulator* och *Matsen*, samt sedermera från *Matsen* till släkterna *Santesson*, *Björck* m. fl.

- 3) *Lorentz Seth*, f. 1675 ²⁷/₄.
 c) *Barn*, begravt 1640 ²⁵/₁₀.
 d) *Gustaf Fistulator*, f. 1641, † 1718. Tab. II.
 e) *Dotter*, begravd 1644 ¹⁶/₂.
 f) *Eugenius Fistulator*, † 1696. Tab. III.
 g) *Catharina*, gift 1682 ⁴/₃ med *Claus Blöcker*, »vinförlåtare».

Tab. II.

Gustaf Fistulator, född 1641 i Göteborg, † 1718 (begravd ²⁵/₁₂).

Om honom vet man, att han 1676 ägde hus vid Kyrkogatan i Göteborg. Ännu 1716 synes han ha ägt samma hus, ty i Göteborgs stads »skattningsslängder» nämnda år är *Gustaf Fistulator* upptagen för: »hus 440 och lösöre 50 D:r Smt — Kyrkiogatans rote N:o III».

Änkan uppvisade d. ²/₂₂ 1718 mannens testamente, vari han lämnar hus och gård oklandrade att behålla för dess barn.

Gift 1:o 1663 ⁴/₂ med *Anna Kühn*, f. 1634, begravd 1682 ²⁷/₅, 47 år, 8 mån. gammal; 2:o 1683 med *Elisabeth Schmitter*.

Barn:

I *Son*, »söhnlein», begravd ²³/₆ 1665.

I *dotter* » » » ²⁸/₄ 1666.

² År 1661 ²¹/₄ döptes i Christine församling i Göteborg herr Ratje Seths son *Johan Eugenius*. Männe han är densamme som *Johan*, generalguvernementssekreteraren?

I *Johan Eugenius*, döpt $\frac{4}{6}$ 1667, † 1732. Adlad 1698 Lagerbielke; Johan Eugenii son Axel, f. 1703, † 1782, blev 1766 friherre och hans son Johan Gustaf, f. 1745, † 1812, upphöjdes 1809 till greve.

I *Catharina*, döpt $\frac{26}{7}$ 1668, död antagligen samma år.

I *Catharina*, döpt $\frac{29}{8}$ 1669.

I *Josua*, » $\frac{11}{2}$ 1671, † 1718, adlad 1698 Stjernblad.

I *Elisabeth*, döpt $\frac{20}{5}$ 1672.

I *Thomas*, döpt $\frac{21}{4}$ 1673, förekommer ännu 1696.

I *Gustaf*, döpt $\frac{27}{7}$ 1674, † samma år.

I *Elisabeth*, döpt $\frac{22}{9}$ 1675.

I *Annika*, döpt $\frac{24}{2}$ 1677, † samma år.

I *Frans*, döpt $\frac{29}{5}$ 1678, † 1736; adlad och adopterad Lagerbielke.

I *Anna Maria*, döpt $\frac{31}{7}$ 1681.

II *Barbara*, döpt $\frac{28}{4}$ 1684, † samma år.

II *Margaretha*, döpt $\frac{28}{7}$ 1685.

II *Ratke*, döpt $\frac{32}{2}$ 1688, † 1762, adlad och adopterad Lagerbielke.

II *Barbara*, döpt $\frac{28}{5}$ 1691, † 1693, 1 år och 8 mån. gammal.

II *Dotter*, † 1693, ett år gammal.

Frans och Rutger Fistulator adlades 1715 och adopterades på Johan Lagerbielkes namn och nummer. Från dem härstamma de nu levande medlemmarna av ätten.

Tab. III.

Eugenius Fistulator (son av Benedictus och Catalena Josten) var regementskirurg och ägde 1676 hus vid Drottninggatan (då Holländaregatan), 4:e roten i Göteborg, samt begrovs »Mit einer Leichsermon d. $\frac{25}{4}$ 1696».

Gift $\frac{26}{2}$ 1664 med *Anna* (Anke) *Tuchler*, som begrovs »mit einer Leichen Predigt» d. $\frac{3}{8}$ 1712, 76 år, 8 mån. gammal.

Hennes efterlämnade kvarlåtenskap uppgick till 455 Daler Smt.

Barn:

Magdalena, döpt $\frac{24}{4}$ 1667, gift 1691 $\frac{22}{5}$ med M:r (mäster) *Gottfrid Meisner*, som var död 1696.

Benedictus, döpt $\frac{27}{8}$ 1671, begravd $\frac{29}{3}$ 1702.

II.

SLÄKTEN MATSEN.

Den förste kände medlemmen av denna släkt är *Jochim Mattjesen*, som lärar ha inflyttat till Göteborg år 1624 och som blev begravd d. $\frac{7}{2}$ 1634 enl. Christine (Tyska) församlings kyrkböcker i Göteborg.

Ett hans barn begrovs samma år d. 27 febr.

Även en annan medlem av denna släkt, eller åtminstone med samma släktnamn, förekommer jämväl nämnda år, nämligen *Christian Matzen*, som 1624 $\frac{20}{10}$ blev vigd vid Margaretha Osters dotter von Bahus.

Jochim Matzens son var *David Matzen*, som var född 1620 $\frac{25}{5}$. Om fadern inflyttat till Sverige år 1624, så skulle sonen David således varit född utomlands, var vet man ej, med tydlighetvis i Tyskland eller Danmark. Han blev grosshandlare i Göteborg och synes där ha förvärvat sig en ganska framstående ställning. Man finner detta även därav, att han användes såsom dopvittne vid ett stort antal fall, jämväl i mera bemärkta familjer, samt tillsammans med andra av stadens mest ansedda personer.

Vid ett tämligen ovanligt fadderskap var han också en gång med. Det var nämligen, då en 16 år gammal judisk yngling övergick till den kristna tron. Denne yngling hade kommit från Polen till Marstrand och hette förut Moses, men erhöi i dopet namnet Paulus. Det var d. $\frac{25}{5}$ 1681 och lärar ha varit en mer än vanligt högtidlig akt, ty bland andra faddrar märktes även kommandanten Makelier, överste Makelier, præs. Makelier, lagman Alex. Kok, herr Volrath Tham samt greve Aschebergs 2:ne döttrar Eleonora och Sophia m. fl.

Vid Christine kyrka var herr David Matzen föreståndare (Vorsteher) från 1667 till 1692 eller till sin död.

Utom detta förtroende hade han även ett annat inom den kommun, där han bodde, såsom man av gamla handlingar finner. Han förordnades nämligen 1681 av magistraten att vara en av de fyra åldermän, som skulle taga hand om Göteborgs Handelsgille. På 1600-talet voro nämligen alla näringsfång lagda under s. k. gillen, kringgårdade och reglementerade för deras verksamhet. Så blev även förhållandet med själva handelsrörelsen, som d. 23 febr. 1661 blev bunden även den vid ett gille, och såsom dess grundlag

gällde »Kiöp och Handels Gillets Articular». Alla i staden bosatta handlande skulle ovillkorligen vara medlemmar av detta gille, vars förtroende- och styresmän utsågos av magistraten. Bland dess villkor var även, att ingen fick driva handel i staden, som ej förut tjänt hos någon handlande i 8 år och sedan varit hans köpsven i 4 år. Först därefter fick han anmäla sig till burskap, men borde då framställa två löftesmän, som gingo i god för hans framtida uppförande m. m. Befanns allt detta i ordning, så ägde han utfå burbrev (borgarebrev) samt blev, efter avlagd ed, medlem av gillet. De olika graderna inom köpmanskrået voro gossar, svenner och köpmän. Gillet synes emellertid ha fört en något orolig tillvaro. Det måste därför 1681 ytterligare tagas om hand av magistraten, som då utsåg 4 äldermän och 6 bisittare att sköta detsamma. Dessa togos bland stadens mest ansedda och betydande köpmän. De voro nämligen 1680-talets börsmagnater. En av de förstnämnde — nämligen äldermännen — blev David Matzen, och bland bisittarna förekom även herr Volrath Tham.

David Matzen dog, såsom förut nämnt, 1692, 72 år gammal, och begrovs d. $23/3$ detta år.

Han var tvenne gånger gift. Först 1650 $8/12$ med *Anna Harders dotter Langetwe*. Hon var född i Helsingör d. $26/12$ 1629 och dotter till kamreraren över danska slotten Fredriksborg och Croneborg på Seland, herr Harder Söffringhson Langetwe¹ och hans hustru Fru Cecilia Heinrichsdotter. Dessa hennes föräldrar öfverflyttade emellertid år 1634 till Sverige och nedsatte sig på godset Alfwum (Alfhem i Ale härad, Västergötland) ej långt från Göteborg. När deras lilla dotter var 8 år gammal skickade föräldrarna henne likväl tillbaka till Helsingör för att vistas hos sin moster fru Barbara, änka efter Kongl. tullförvaltaren därstädes, herr Marten Janson, då denna hennes moster mycket önskade ha flickan hos sig för sitt nöje och ville ta vård om henne. År 1646 dog likväl hennes far, och, då modren 1647 ingick nytt äktenskap (för 3:e gången) med borgaren herr Jürgen Heinrichson, sedermera Rathsverwandt i Göteborg, så önskade hon sin dotter tillbaka, varför dennas styvfader, herr Jürgen Heinrichson, snart därefter reste till Helsingör och återförde flickan med sig hem till Göteborg. Denna gjorde då bekantskap med den unge handelsmannen, herr David Matzen, som uppehöll sig hos förbemälte herr Jürgen Heinrichson, sin forne principal, och en böjelse dem emellan uppstod, som

¹ Från honom inkom således namnet Harder i släkten,

resulterade uti det äktenskap, som avslöts d. 8 dec. 1650 och ägde bestånd under 22 år, 1 månad och 3 veckor och varunder föddes 12 barn, nämligen 6 söner och 6 döttrar, av vilka 2 söner och 1 dotter dogo före modern.

Vad hennes sjukdom och död beträffar, så var hon nog en längre tid förut ganska klen och även mycket plågad av sten-smärtor, såväl som av olägenhet i magen. Dock skötte hon likväl sina hushållsbestyr med omsorg och besökte träget, så mycket som hennes hälsa det tillät, kyrkan och gudstjänsten samt predikan och iakttog bönestunderna. Emellertid led hon isynnerhet efter sin sista barnsäng, d. 10 april 1671, jämt av en svår huvudvärk samt klent bröst och mage, så att all matlust försvann, ja t. o. m. lukten av mat blev henne vidrig. På detta sätt fortgick det ända till dess hon d. 23 januari måste gå till sängs och hennes kroppssmärter mer och mer tilltog, till dess hon måndagen d. 3 februari 1673 på aftonen emellan kl. 6 och 7 avled i en ålder av 43 år, 1 månad och 18 dagar.

Hon sköttes under sin sjukdom av Medicinæ Doctorn, Stads Physico, herr Gerhard v. Stahlhoff.

Fru Anna Hardersdotter Langetwe dog under sin mans frånvaro. Herr David Matzen hade nämligen rest uppåt landet för att bevista några marknader i och för affärer, men då man märkte hans hustrus stora vanmakt och dödliga sjukdom, så sände man genast expressbud till honom därom. Han skyndade då tillbaka mot hemmet och reste natt och dag för att åtminstone ännu en gång få se henne i livet, men han fann till sin bestörtning, då han hemkom och steg av hästen, sin hustru redan död, höljd och lagd i likkista.

Hon sörjdes av följande hennes barn, nämligen: sönerna David, Harder, Niclas och Albrecht samt döttrarna Cecilia, Catharina, Christina, Clara och Anna.

Hennes begravning firades i Christine kyrka i Göteborg d. 12 februari, därvid likpredikan hölls på tyska av M. Nicolaus Westerman.²

I nämnda kyrka läser hon även fått sitt sista vilorum enligt antydan i likpredikan.

De barn, som föddes i herr David Matzens första äktenskap med Anna Hardersdotter Langetwe, voro följande:

David, som levde ännu 1696.

² Den finnes tryckt hos Amund Grefve (Göteborgs förste boktryckare) år 1673.

Harder, f. 1655 $^{22}/_2$, † 1676 $^{24}/_2$ av lungsot.

Niclas, f. 1664 $^{23}/_6$, † 1720 $^{3}/_{10}$. (Se s. 14.)

Johannes, döpt 1667 $^{29}/_9$, begravd 1669 $^{10}/_6$.

Albrecht, f. 1671 $^{10}/_4$, döpt $^{23}/_4$ och levde ännu 1673. Han var modrens sista barn.

En son, onämnd.

Cecilia, † 1716.

Catharina, f. 1656 $^{22}/_2$, † 1675 $^{3}/_2$ av hetsig feber.

Christina, † 1717.

Clara, † 1709.

Anna, döpt 1669 $^{24}/_4$, levde ännu 1696.

En dotter, onämnd.

En liten son begrovs 1667 $^{29}/_3$ och en liten dotter 1662 $^{26}/_7$, båda ej namngivna, men tydligtvis de tvenne här angivna »onämnda».

År 1675 $^{27}/_8$ gifte herr David Matzen om sig med *Maria Knuss* (Knutsson), född 1647. Han var då en till sig kommen man om 55 år, och hans unga fru endast hälften så gammal eller 28 år. Detta lovade ju mycket för hans ålderdom. Kanske tänkte han även så själv, när han ingick förbindelsen med den unga damen. Men det var annorlunda beslutat. Än en gång skulle han bliva änkeman efter omkring 11 års äktenskap! *Maria Knutsson* synes ha varit lungsiktig. Hon dog nämligen redan år 1686 av bröstsjukdom, endast 39 år gammal, och begrovs d. $^{27}/_{10}$ detta år, lämnande sin herre och man efter sig åter som änkeman vid 66 års ålder, samt de få av hans barn, som synas ha överlevt henne.

Herr David Matzen hade med henne följande antecknade barn:

Sara Catharina, f. 1676 $^{22}/_6$, † 1685 och med vanlig procession förd till kyrkan och begravd d. $^{25}/_{10}$ — 9 år och 4 månader minus 2 dagar gammal.

Abraham, döpt 1677 $^{23}/_{12}$ och begravd 1678 $^{25}/_9$, 8 månader, 13 dagar gammal.

Anna Maria, döpt 1679 $^{22}/_8$ och begravd 1683 $^{7}/_2$, 3 år, 4 månader gammal.

Elizabeth, döpt 1681 $^{22}/_7$, begravd 1683 $^9/_2$.

Jürgen, döpt 1684 $^{22}/_7$, † 1693.

Alla hennes barn dogo således före henne själv och vid tidig ålder, med undantag av Jürgen, som överlevde henne några år.

Herr David Matzen stod således åter ensam i världen vid 66 års ålder, såsom änkeman för andra gången. Av hans många barn voro ju även de flesta döda, och de 6 återstående åren av hans

liv synas således ha varit tunga nog. Själv slutade han sina dagar år 1692 — 72 år gammal — och begrovs d. 13 mars nämnda år.

Niclas Matsen (se s. 13), den förres son i första giftet, var född år 1664 $^{23}/_6$ och döpt i Christine kyrka d. $^{25}/_6$ av herr Thomas.

Även han synes ha varit kyrkligt intresserad, ty man finner av Christine församlings protokoll, att d. $^{26}/_{22}$ 1706 voro herrar »Vorsteher» tillsammans för att välja nya Diaconer, och valdes därtill herr Niclas Matsen och herr Hans Peter Bosche.

Vid denna tid lär kyrkan varit prydd med diverse epitafier. Å sammanträde d. $^{29}/_8$ 1712 beslöts nämligen, att herr Commissarii Amyas epitafium skulle upphängas i norr bredvid herr Volrath Thams och att herr borgmästare Braujohans skulle flyttas över på södra sidan.

Någon bostad för kyrkans prästerskap torde då för tiden ej funnits, ty vid samma stämma beslöts även att förhyra ett herr Niclas Matsens hus till bostad åt herr Doctor Nichenks på vissa villkor — ej mer än 80 dr smt för år ur kyrkokassan. Vad mer herr Matsen ville ha finge Doctorn själv betala!

Niclas Matsen dog 1720 $^3/_10$, 56 år gammal, och begrovs d. $^{22}/_{10}$ s. å. »mit einer Leich Sermon», synbarligen i Christine kyrka.

Han gifte sig 1703 $^{22}/_{10}$ med *Dorothea Calmes* från Hamburg, som var född 1682 $^{22}/_{10}$ och dog 1738 $^{22}/_{10}$, jämväl hon således 56 år gammal. Hon var dotter till herr Hans Calmes (f. 1646, † 1710) och Catharina Fistulator och således dotterdotter till Maria Fistulator och herr Ratke Seth.

Dorothea Calmes var änka efter herr And. Häger och gifte om sig 1724 $^{22}/_3$ med herr Peter Sylvander, sedan hon åter blivit änka efter herr Niclas Matsen.

Niclas Matsen och Dorothea Calmes hade följande barn, nämligen:

Anna Christina (el. Catharina), f. 1705 $^4/_2$ och döpt d. $^6/_2$. Bland hennes faddrar var även fru Maria Seth. Anna Christina blev gift med en Matsen.

David, f. 1706 $^3/_6$, † 1706 $^8/_10$.

David, f. 1707 $^2/_9$, † 1739.

Johan Hindrik, f. 1708 $^{20}/_9$, † 1745. Bland hans faddrar förekomma Jacob Petersen och Matthias Knocknor Kaufgesellen, von Hamburg.

Clara, f. 1709 $^{20}/_{10}$, † 1710 $^{25}/_2$.

Nicolaus (se s. 29), f. 1710 $^{24}/_{10}$, † 1775 $^{26}/_5$.

Andreas, f. 1712 $\frac{6}{4}$, † 1717 i kopporna och begravd d. $\frac{23}{9}$ d. å.

Carl Gustaf, f. 1714 $\frac{22}{4}$, † $\frac{2}{6}$ s. å.

Harder (se här nedan), f. 1715 $\frac{24}{7}$, döpt $\frac{25}{7}$ och hade till fadder bl. a. herr Jürgen Matsen.

?*Nicolaus*, som dog 1806.

Albrecht (se s. 30), f. 1719 $\frac{23}{2}$, † 1753 $\frac{28}{8}$. Bland hans faddrar var herr Eric Nissen.

Dorothea, f. 1720 $\frac{6}{6}$, † 1724 $\frac{7}{5}$ av slag.

Harder Matsen, Niclas Matsens sjunde son med Dorothea Calmes, var född i Göteborg d. $\frac{24}{7}$ 1715, där han liksom hans förfäder ägnade sig åt handel och blev grosshandlande i huset (N:o 14) vid Holländaregatan (nu Drottninggatan), i vilket hus han var född och vilket hus ännu i början av 1800-talet ägdes av hans sonson grossh. Lars Harder Matsen. Det är beläget näst intill nuvarande Skandinaviska bankens hus.⁷ Harder Matsen ägde även Underås egendom i Örgryte socken, varunder på den tiden lydde Öfverås. Allt tyder på att han varit en mycket rik man och levat såsom sådan. Ett minne fortlever ännu efter honom, vittnande om hans välmåga. Det är ett täckte av tjockaste gul sidenbrokad, som traditionen förmåler vara gjort av hans nattrock. Det har nu i flera generationer inom släkten begagnats såsom brudtäckte och förvaras för detta ändamål alltjämt.

Han bebodde Underås, där han även läser ha gjort bröllop åt sina båda döttrar, och denna fest har stått i dagarna tre eller kanske ändå längre, ty d. $\frac{29}{9}$ 1773 vigdes dottern *Maria Victoria* med Kgl. Secreter Hellström och två dagar därefter, eller d. $\frac{22}{9}$, likaledes system *Dorothea Elizabeth* med grosshandlanden G. B. Santesson.

Herr Harder Matsen var såsom hans förfäder föreståndare vid Christine kyrka i Göteborg.

Han gifte sig första gången år 1742 d. $\frac{30}{7}$ med sitt syskonbarn, *Catharina Maria Nissen*, f. 1719 $\frac{29}{22}$ och död av lungstot 1749 $\frac{23}{22}$, endast 30 år gammal. Hon var dotter av handlanden Eric Nissen från Hamburg, f. 1686 $\frac{24}{8}$, † 1750 $\frac{3}{3}$ och Maria Calmes, f. 1685 $\frac{27}{3}$, † 1744 $\frac{28}{7}$.

Harder Matsen och Catharina Maria Nissen hade följande barn:

⁷ Holländaregatan var denna tiden icke någon oansenlig gata. Där hade de större köpmännen sina kontor och även i vissa fall sina bostäder. Ännu långt in på 1800-talet finna vi den framstående firman Lefgren där representerad.

Eric, f. 1743 $7/3$, † s. å. $27/6$ och jordfästad d. 29 i Christine kyrka.

Maria Victoria, f. 1744 $22/12$ och gift 1773 $29/9$ med Kgl. Secreter L. Hellström.

Dorothea Elizabeth, f. 1746 $24/8$ och gift 1773 $22/9$ med grosshandlanden *Gustaf B. Santesson* i hans andra gifte. Han var född 1739 $2/9$ i Skåne och dog 1790 $8/5$ på Kärralund i Örgryte socken vid Göteborg, vilken gård han ägde och bebodde. Han var stor grosshandlande och skeppsredare i Göteborg samt en av de största lottägarna i Göteborgs handelsflotta och samlade en icke oansenlig förmögenhet. Såväl han som hans senare hustru voro kända för gudsfruktan och välgörenhet.

De hade 8 barn, 6 söner och 2 döttrar, alla födda på Kärralund och däribland *Elizabeth Ulrica Santesson*, f. 1783 $25/3$, som blev gift 1805 $4/7$ med professor Elias Daniel Björck, f. 1775 $7/3$, † 1827 $7/9$. De hade endast en son, *Gustaf Daniel Björck*, f. 1806 $30/5$, som sedermera blev biskop i Göteborgs stift. Kort efter hans födelse, eller 1806 $27/11$, dog emellertid Elizabeth Ulrica, endast något över $23\frac{1}{2}$ år gammal.

Berndt Harder Santesson, f. 1776 $15/2$, Elizabeth Ulricas bror, var kommerserådet, en av sin tids yppersta finansierer, mest bekant för sin verksamhet vid anläggningen av Göta kanal, däri han tecknade aktier för 60,000 rdlr, ett på den tiden betydande belopp, och inlöste, då opinionen gick emot företaget, kanalaktier för 700,000 rdlr, varigenom han därpå förlorade största delen av sin betydliga förmögenhet.

Han var en av Göteborgs mest framstående män på den tiden och förde i sitt palats vid Södra Hamngatan ett stort liv. Detta hus, som ännu går under benämning Santessonska huset, hade han övertagit av herr Chalmers, som uppbyggt detsamma, och i dess magnifika våning, 1 tr. upp, tog han t. o. m. emot H. M. Konungen, som där gästade honom.

Santesson blev vid ganska tidiga år riksdagsman i borgarståndet för Göteborg och bibehöll detta uppdrag i många år. Härom berättade han själv på äldre dagar, att när han en gång, då han först var uppkommen till Stockholm såsom riksdagsman och såg helt ungdomlig ut, vid något festligt tillfälle blev föreställd för en äldre herre, denne vid presentationen genmälde: »Kanske en son till riksdagsmannen?» Nej han var själv riksdagsmannen! »Vad hade min son på galejan att göra?», tillade han, när han berättade den lilla episoden.

Till sitt lynne och uppträdande var kommerserådet Santesson mycket behaglig, vänlig, gladlynt och själva älskvärdheten samt uppträdde utan all ostentation och satte värde på en smula humor.

På sin ålderdom drog han sig tillbaka ifrån sin stora affärsverksamhet, sålde sina egendomar, Årnäs och Carlsfors bruk, båda i Västergötland, samt undantog det lilla vackra hemmanet Dämman vid sjön Lången i Bergs socken av Västergötland, där han åt sig och sin då ännu ogifta dotter, Bernhardina, redde ett litet otium cum dignitate, som han bebodde under sin höga ålderdom och ända till sin död d. $26/8$ 1862, då han hunnit över sitt 86 levnadsår.

Ännu på sina sista år var han dock fullt spänstig och rask till kropp och sinne, och företog då en resa över hela landet för att säga farväl åt sina släktingar och vänner. Under denna resa besökte han även sin systerson biskop Björck, som då vistades på sitt sommarboställe, Björkeris vid Kungsbacka. Han var då gladlynt som alltid och medförde sin gamla kusk och trotjänare Jern, som tjänstgjorde såsom hans betjänt, klädde honom om morgonen o. s. v. Och nog hade Jern kamperat med honom under hans flydda, verksamma dagar, då han färdades i sin resvagn ifrån den ena ändan av landet till den andra och reste natt och dag. Och nattlogi generade han sig ej med på den tiden — därtill hade han ej tid — utan färden fortsattes dygnet om. Hans vagn var så inrättad, att han om natten kunde ligga uti densamma — bädden utsträcktes då fram under kuskbocken.

Den förut omnämnda avskedsresan gick t. o. m. utöver landets gräns, ty från Kristiania telegraferade han sedan till sina svenska vänner.

Kort därefter slutade han sitt långa, verksamma liv på det lilla Dämman, efterlämnande minnet av en begåvad, älskvärd och för sitt fäderneslands framgång och storhet varmt intresserad man.

Kommerserådet Santesson gifte sig d. $21/5$ 1801 på Rylanda gård i Västergötland med sitt syskonbarn, *Johanna Dorothea Matsen*, f. därstädes 1781 $21/12$ och död på Årnäs i samma provins år 1835 $25/3$.¹

De hade endast tvenne döttrar, nämligen *Anna Dorothea*, f. 1803 $4/3$, † 1890 $30/8$ samt gift med friherre Casten Fredrik von Otter på Fimmersta, och *Bernhardina*, f. 1816 $4/9$, † 1896 $6/5$, gift

¹ Av kommerserådinnan Santesson, född Matsen, fanns på Dämman ett porträtt i olja, målat antagligen av Krafft.

efter fadrens död med den unge bondesonen Adolf Andersson. Dessa ägde sedermera och bebodde Dämman.

Att släkten ej var särskilt förtjust i det senare partiet må ej förundra någon. Den uppförde sig dock taktfullt, och friherrinnan von Otter förklarade på förfrågan om hennes åsikt, att »den min syster väljer till man, den kallar jag svåger». Hon var en i allo fin kvinna.

Men kusken — det var en annan sak! Han var alltför mycket fästad vid sin gamle, hederlige, nu döde husbonde, med vilken han kamperat tillsammans i så många år och som han lärt sig älska och värdera och för vars anseende han var ytterst känslig. Han förklarade helt kategoriskt, att »bonden kör jag icke i Commerse-Rådets vagn». Andersson var dock en genomhederlig man.

Dorothea Elizabeth Matsen, gift Santesson, blev änka vid 44 års ålder, år 1790, men ägde och bebodde Underås egendom till sin död år 1829 $\frac{32}{3}$, då hon således var över 83 år gammal. Hon var en i allo utmärkt kvinna, och hennes minne kvarstod vördat och älskat såväl flera släktled ned igenom, som även till den dag i dag är inom den kommun, där hon i välsignelse levat och verkat. Hon var besjälad av en levande och allvarlig gudsfruktan, och ur denna såsom sin källa flödade hennes goda verk, såväl inom familjekretsen, som inom Örgryte församling, som hade fördelen av att äga henne till medlem och om vilken hon vårdade sig med aldrig slappnande intresse.

Örgryte är en mycket intressant församling, och dess runor gå långt bort i den grå forntiden. Dess gamla kyrka räknar med all sannolikhet 900 års anor.

Grundläggningen härleder sig enligt tillgängliga urkunder från tiden närmast efter slaget vid Svolder omkring år 1000. Biskop Sigfrid, konung Olof Tryggvessons nitiske medhjälpare vid omvändelseverket till kristendomen, lär en längre tid ha predikat och döpt i kyrkans närhet vid Underås, och när frukterna av detta utsäde började visa sig har han på befolkningens önskan bestämt sandkullen invid den slingrande bäcken till plats för ett kapell.

I detta sammanhang må anföras, vad Göteborgs biskop Erik Benzelius 1730 skriver till sin bror Gustaf Benzelstierna: »Nu är jag ock viss på at S:t Sigfrid tå vardt tagen (nembl. i thet slaget år 1000) och then första kyrckia han byggde här i W Gyllen var $\frac{1}{4}$ mil, och icke thet fyllest, härifrån Götheborg i en sand-

backe, then han kallade sin Cryptam, hvaraf och Kyrckian än i dag heter Örcryta, vel pro vulgi corrupta pronuncatione, Örgryta.»

Den första kyrkan var av trä — ek — uppförd i ryggåstil och tjänstgjorde något över 100 år. Därefter beslöts bygga en av sten, som sedermera lär ha utökats till den nu ifrågavarande Örgryte gamla kyrka.

Örgryte Gamla kyrka.

Örgryte har enligt gjorda undersökningar haft egna lärare eller m. a. o. utgjort ett eget pastorat till början av 1500-talet. Då Gustaf Vasa år 1528 gjorde ett besök i Ny Lödöse, förordnade han, att Örgryte skulle läggas under denna stad.

Annex till Gustavi Domkyrkoförsamling i det nyanlagda Göteborg blev Örgryte 1621, och då denna församling till 1633 sak-

nade eget tempel, så fingo stadens invånare begagna sig av Örgryte kyrka för sina gudstjänster. I ett domkapitlets protokoll av 1693 heter det: »Öhrkrite kallas nu Örgryte och har varit annex till Götheborgs svenska kyrka alltsedan staden funderades.» Det fortvar i denna egenskap till 1712, då Örgryte åter blev eget gäll med p. 1., av vilka den förste var Petrus Aurelius, död omkr. 1725.

Fru Dorothea Elizabeth Matsen, gift Santesson.

Sedan ha de s. k. Majorna på andra sidan Göteborg blivit förenade med Örgryte såsom annex. Kyrkoherden, som ursprungligen bodde i Örgryte, flyttade då till Carl Johan (Majorna), därifrån hela pastorsexpeditionen sköttes. Örgryte hade således då, ehuru moderförsamling, ingen präst boende inom socknen, ett förhållande, som måtte ha vållat rätt stora olägenheter, då avståndet mellan Örgryte och Carl Johan var ganska stort.

För att råda bot på detta missförhållande gjorde fru Doro-

thea Elizabeth Santesson redan under sin livstid en större donation till Örgryte att av dess avkastning sätta församlingen i tillfälle att hålla sin egen präst, som blev komminister i Örgryte till att börja med, och förbehöll sig endast att första gången själv få utnämna denne. Hon utsåg då därtill sin ene son, som var präst, nämligen fil. dr: *Carl Gustaf Santesson* (f. 1781, † 1819), som således blev komminister i Örgryte år 1814 och dess förste ordinarie präst. Han skall också ha varit en både bildad och mycket aktningsvärd man samt god predikant.

Sedermera skildes Majorna från Örgryte och blev eget pastorat, och kyrkoherden i Örgryte uppbär ännu i dag tilldels sin lön av fru Dorothea Elizabeths donation.

Pastor Santesson, som dessutom ägde och bebodde Sävenäs egendom inom församlingen, har sin grav strax intill moderns omedelbart invid den kyrka, där han i livstiden verkat. Han var gift med Maria Marg. Blix och hade tre söner, som alla blevo ansedda, aktade män och bland vilka professorn vid Karolinska institutet Carl Gustaf Santesson var den yngste.

Då emellertid fru Elizabeth Ulrica Björck vid sina unga år så hastigt borttrycktes, så tog hennes mor, fru Dorothea Elizabeth Santesson, den lille dottersonen Gustaf Daniel, som då ej var mer än omkring $\frac{1}{2}$ år gammal, till sig på Underås och uppfostrade honom såsom sitt eget barn, och om denna hennes ömma vård och kloka, allvarliga uppfostran kunde dottersonen, sedermera biskopen, ej i nog berömnande ordalag yttra sig. Hennes porträtt, målat av Krafft på föranstaltande av hennes brorson grossh. L. H. Matsen, hängde till biskopens död över hans soffa i biskopshuset i Göteborg.¹

Harder Matsens fjärde och yngsta barn i 1:a giftet med Catharina Maria Nissen var *David* (se s. 22), f. 1749 $\frac{22}{11}$, † 1814.

Harder Matsen gifte sig andra gången 1761 $\frac{29}{12}$ med *Anna Maria Carlberg*, f. 1719 $\frac{16}{11}$ på Edet, † 1781 $\frac{1}{8}$, 61 år gammal och begravd i familjegraven på Örgryte kyrkogård, där även hans första hustru, Catharina Maria Nissen, förut fått sitt vilorum.

Anna Maria Carlberg var dotter av tullinspektören Carlberg och hade med herr Matsen 1766 $\frac{28}{2}$ en dödfödd son.

Harder Matsen dog på sin gård Underås år 1806 $\frac{4}{8}$ i den höga åldern av 91 år och 20 dagar och ligger begravd i den familjegrav, som han låtit anordna å Örgryte kyrkogård, helt nära Underås och där han förut jordat båda sina hustrur.

¹ Det finnes nu hos förf.

David Matsen (se föreg. sid.) (han kanske hette Johan David) var född 1749 ^{21/2} på Burgården vid Göteborg. Troligen har även han till att börja med trätt i förfädrens fotspår och följt släktens traditioner samt varit köpman, ty man finner honom vid ett eller annat tillfälle kallad »Handlande». Emellertid torde han snart nog ha övergivit affärlivet och ägnat sig åt lantbruk. Han gifte sig 1775 ^{27/9}, således vid 26 års ålder, med *Anna Maria Hierta*, f. 1746 ^{30/6} på Ekedal i Hyringe socken av Vista härad och dotter till kaptenlöjtnanten Lars Hierta, f. 1711 ^{26/7}, † 1779 ^{30/4} och dennes fru, Catharina Zengerlein, f. 1721 ^{20/8}, † 1781 ^{30/4}.

Makarna Hierta ägde emellertid Rylanda säteri i Ryda socken av Barne härad i Västergötland, som till dem troligen övergått genom gifte från släkten Zengerlein, vilken släkt i början av 1700-talet ägde gården. Säterifriheten överflyttades dit från Kedum.

Efter svärfaderns död 1779 övertogo makarna Matsen Rylanda, som de köpte 1780 för 3,817 rdlr. Kanske har detta varit uppslaget till David Matsens förändring av vitæ genus.

Dessa senare innehade och bebodde sedan gården åtminstone i 25 års tid eller till år 1805, då vi finna, att herr David Matsen med fru och dotter utflyttade från Rylanda till Hindsbo vid Skara. Herr David ägde även sistnämnda gård. Kanske har han tillhandlat sig den, när han lämnade Rylanda, som tycks ha övertagits av hans dotter och måg, häradshövding Hvitfelt, vilka med en dotter dit inflyttade samma år 1805 från Falköping. Häradshövding Hvitfelt torde ha dött på Rylanda. Detta synes så mycket mera sannolikt, som hans änka, Catharina Maria Matsen, ännu 1809 bodde på gården, då hon d. ^{22/12} ingick sitt andra äktenskap med gårdsinspektoren Andreas Lindqvist ifrån Ödeg. Altorp.

De gamle Matsens ha synbarligen haft ett livligt intresse för sin gård, Rylanda. Det ännu där befintliga corps-de-logiet skall av dem vara uppfört.

På Rylanda gjorde de även bröllop åt sina båda äldsta döttrar, nämligen år 1801 åt sin dotter Johanna Dorothea med herr Davids systerson, sedermera kommerserådet B. H. Santesson och 1803 åt sin äldsta dotter, Catharina Maria, med häradshövding J. A. Hvitfelt.

Till Ryda kyrka skänkte herr David Matsen en ljuskrona, den ännu där befintliga.

Kommerserådet S. skänkte även kyrkan en altarprydnad, bestående av ett större kors med allegoriska figurer vid foten, törhända med anledning av hans bröllop.

Makarna Matsen, eller kanske snarare herr Davids änka, försålde sedan Rylanda till superintendenten Carl Thyselius för 27,777 rdlr banco. Egendomsvärdet var sedermera så i stigande, att Rylanda c:a 40 år därefter, eller år 1857, trots den då rådande affärskrisen, betingade ett pris av 100,000 rdlr, för vilken summa friherre Bennet då sålde gården.

Fru Anna Maria Matsen, f. Hierta.

Den siste ägaren av hela egendomen, herr von Sneidern, f. 1835, † 1896, delade godset i många delar. År 1899 var det uppdelat emellan 15 ägare!

Herr David Matsen dog på Hindsbo i Västergötland år 1814 ^{25/5}, 65 år gammal, och ligger begravnen på Ryda församlings kyrkogård. Hans grav, försedd med en större sten, är belägen omedelbart bakom kyrkans östra gavel.

Några år efter sin mans död, eller 1819, köpte Anna Maria Matsen, f. Hierta, Håkantorps gård i Levene socken för 20,000 rdlr b:co av sin måg och dotter, insp. Anders Lindqvist och hans

hustru Catharina (Kajsa) Maria Matsen. Denna egendom behöll hon i 20 års tid eller till år 1839, då hon sålde den igen till häradshövding Blix för 30,000 rdlr b:co. Hon var då 93 år gammal, och sedan såväl hennes man som alla hennes barn voro döda, flyttade hon till sin måg, kommerserådet Santesson, där hon fann sitt sista hem och sonlig omvårdnad under sina få återstående levnadsdagar. På sin sista höga ålderdom var hon sängliggande och dog år 1840 $\frac{6}{17}$ på Sandbäcken vid Mariestad i en ålder av 94 år, 4 månader och 6 dagar, sörjd av sina före henne bortgångna 4 barns efterlämnade makar samt av 18 barnbarn och 11 barnbarnsbarn. Hon blev begravd på Ullärva kyrkogård.

Att hon varit en kvinna med icke allenast klar blick och redigt förstånd utan, även beslutsam i handling därom vittnar ovanstående.¹

David Matsen och Anna Maria Hierta hade följande barn:

Catharina Maria, f. 1777 $\frac{6}{9}$, † 1839 $\frac{26}{2}$ — 62 år gammal, gift på Rylanda 1:o 1803 $\frac{7}{6}$ med häradshövding Jonas Adolf Hvitfelt, som då gav sin fru till morgongåva en tomt i Falköping med tillhörande ägor, 2:o 1809 $\frac{12}{12}$ med inspektoren Andreas Lindqvist.

Johanna Dorothea, f. 1781 $\frac{21}{12}$, † på Årnäs gård 1835 $\frac{25}{3}$ — 53 år gammal. Gift på Rylanda 1801 $\frac{21}{5}$ vid 20 års ålder med sitt syskonbarn sedermera kommerserådet Berndt Harder Santesson.

Lars Harder, f. 1784 $\frac{27}{8}$, † 1824 $\frac{1}{2}$.

Sophia Charlotta, f. 1788 $\frac{25}{1}$ på Rylanda, † 1827 $\frac{15}{2}$ — 39 år gammal. Gift 1810 med grossh. Johan Aron Andréén, f. 1775 $\frac{1}{7}$, † 1846 $\frac{19}{11}$.

Elizabeth Ulrica, f. 1790 $\frac{20}{4}$ på Rylanda, † 1797 $\frac{3}{5}$, jämväl på Rylanda, av inflammation, 7 år gammal.

Lars Harder Matsen, född på Rylanda d. $\frac{27}{8}$ 1784 och döpt inom Ryda församling, då följande voro faddrar, nämligen:

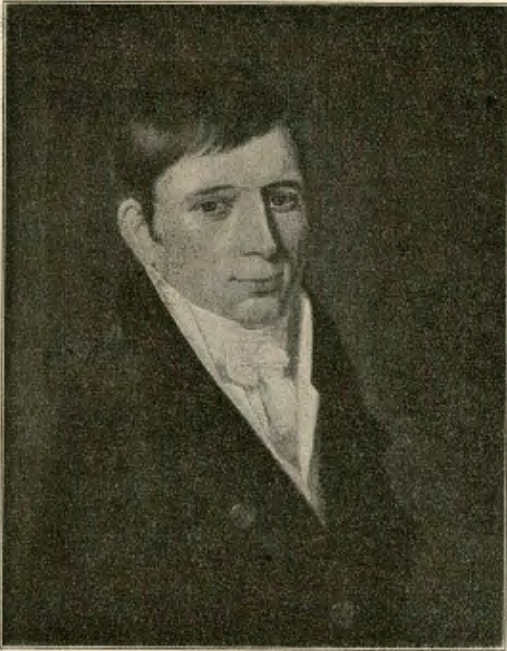
Kapten Cederstråle, fru L. Belfrage, löjtnant F. G. Hierta, hans fru, kapten H. Mannerfelt, fru kapt. M. C. Cederholm och fröken Beat. Cath. Hierta.

Sina barnår lärar han ha tillbragt på nämnda gård under sin bildade och intelligenta moders, fru Anna Maria Hiertas ledning, och att hennes inflytande ej varit utan verkan på sonen visar sig tydligt under hans mera mogna ålder.

Sedermera torde överenskommelse ha träffats emellan gossens

¹ Hennes porträtt av Krafft finnes hos förf.

far och greve Ekeblad rörande hans vidare utbildning, ty vi finna, att Lars Harder skickades till grevens hem för att där njuta undervisning tillsammans med greve Ekeblads son av gemensam informator. Ett brev från Lars Harders syster talar nämligen om hans studier tillsammans med »den unge greven». De båda familjerna voro ju grannar, då de bodde på samma trakt av Västergötland, och någon frändskap dem emellan torde även ha förefunnits, enär landshövdingen i Skaraborgs län Johan Adam Hierta var gift

Grosshandlaren L. H. Matsen.

med grevinnan Ebba Maria Ekeblad. Huru hans utbildning vidare forgått känna vi ej till, men vid mognare år finna vi honom såsom välbeställd grosshandlande i samma hus vid Holländaregatan, som ägts av hans farfar, Harder Matsen, och som nu även sonsonen ägde.

Lars Harder Matsen var emellertid den sista ättlingen av denna gamla patriciersläkt, som uppehöll dess ställning och fortsatte dess traditioner. Visserligen hade han fyra söner, av vilka tvenne ägnade

sig åt handel, men ingen av dem intog någon sådan ställning som förfäderna, och de dogo alla barnlösa, de tre ogifta.

Lars Harder däremot var typen för en av dessa framstående, gammaldags borgare, som under ett par århundraden så att säga renodlats inom sitt fack och därigenom blivit både personligen och såsom köpmän vad de voro.

Han var en både intelligent och fint bildad man, därom vittnar allt, vad han lämnat efter sig. Hans handstil var ovanligt vårdad

Fru Johanna Elizabeth Matsen, f. Forsberg.

och prydlig, och han hade mer än vanliga anlag för frihandsteckning. En ordningsman var han ut i fingerspetsarna, det finner man bl. a. av de kategoriseringar m. m., som av hans hand gjorts i rester av hans bibliotek. För religionen hade han stor känsla och var efter allt att döma en from man. Detta drag tyckes även i viss mån ha följt hans förfäder och kännetecknat släkten. Man finner t. ex., att när Lars Harder stadde en kusk, så stipulerade han i det skriftliga avtalet, att kusken skulle söndagligen gå i kyrkan.

De porträtt av medlemmar av hans släkt, som ännu finnas i behåll, äro alla tillkomna på hans föranstaltande, nämligen av honom själv och hans fru i bröllopsdräkter samt av hans mor, fru Anna Maria Hierta, och av hans faster fru Dorothea Elizabeth Santesson. Och troligen har han även haft sin hand med uti kommerserådinnan Santessons på Dämman befintliga porträtt — hon var hans syster. De äro alla målade av Krafft, och antagligen även det sistnämnda.¹

Emellertid blev hans bana ej lång, ty redan d. $\frac{2}{2}$ 1824 bortrycktes han helt hastigt efter endast en ganska kort sjukdom, ej fullt 40 år gammal. Han var en vacker man med rena, regelbundna ansiktsdrag, såsom hans porträtt utvisar. Samma är förhållandet med de andra medlemmarna af släkten, av vilka porträtt finnas.

Lars Harder var gift 1813 $\frac{26}{7}$ med *Johanna Elizabeth Forsberg*, f. 1696 $\frac{22}{1}$, † 1881 $\frac{20}{6}$ i Göteborg. Hon var, då hon gifte sig, endast 17 $\frac{1}{2}$ år gammal och han omkring 29 år. Hon var dotter av predikanten vid Göteborgs fattighus, prosten Johan Forsberg, och hans maka Brigitta Rogh.

Med henne hade han åtta barn, nämligen 4 söner och 4 döttrar, av vilka en liten dotter föddes efter faderns död. Med dessa stod då den unga änkan, själv endast 28 år gammal, ensam i världen. Ingen av dem hade ens fått början till sin uppfostran. Men liksom hon var en vacker och behaglig kvinna, så var hon även en rikt begåvad sådan. Hennes friska lynne lät sig aldrig nedtryckas av varken motgångar eller förtretligheter, och hennes ovanliga förlagenhet fann alltid på råd, huru bekymmersamma omständigheterna än måtte te sig.

Ett stöd hade hon emellertid i sin framstående svåger, kommerserådet Santesson, gift med en syster till hennes avlidne man, och förmodligen efter överenskommelse med honom beslöts, att mannens handel skulle fortsättas för hennes räkning under firma L. H. Matsens Enka, samt med en av dem känd, aktningvärd man, herr Grundberg, såsom prokurist, och under kommerserådets ledning. Hans stora ställning i kommersiellt hänseende, hans höga intelligens och ej minst hans älskvärda umgängessätt gjorde honom så att säga självfallet till hela släktens förmyndare i affärshänseende.

På detta sätt fortgick rörelsen någon tid, men herr G. klagade esomoftast över att för mycket penningar drogos ur affären och

¹ Även herr L. H. Matsens och hans frus porträtt finnas hos förf.

förklarade till slut, att han ej på så sätt längre kunde bedriva den-
samma.

Förmodligen hade släkten, när kanalen skulle byggas, gjort sig för stora förväntningar och insatt för mycket penningar i företaget. När detta sedan ej gick efter beräkning, så blev man missmodig. Därav det gängse talesättet dem emellan, att hela släktens förmögenhet »gått i kanalen».

Laurentia Charlotta Matsen, den sista av släkten.

Den gamla 94-åriga fru Anna Maria Matsen, f. Hierta, som på sina sista dagar var sängliggande av ålderdomssvaghet, utdelade då sina värdesaker bland sina närmaste, »på det de ej måtte komma i kanalen».

Lars Harder Matsen och Johanna Elizabeth Forsberg hade följande barn:

Johan David, f. 1818 ³¹/₇ och död i London 1878 ²⁹/₁. Han

var affärsman, först i Marseille i Frankrike och sedan hos firman Berner & Nielsen i London.

Han var gift 2 gånger, först med en fransyska och sedan med en engelska men dog barnlös.

Carl Bernhard, f. 1819 $^{16}/_9$, † 1851 $^{29}/_{10}$, 32 år gammal. Han var ingenjör och ägnade sig åt spinnerifabrikationen, inom vilken bransch han gjort en uppfinning, som han tänkt exploatera, då han hastigt bortrycktes av döden i kolera, ogift.

Joseph Fredrik, f. 1821 $^{2}/_3$, † 1846 $^{16}/_{12}$ ogift, 25 år gammal. Studerade till läkare, var med. kand. och så gott som färdig med sina studier, för vilka han erhållit framstående vitsord, då han dog i den s. k. läkarefebern.

Lars Harder, f. 1822 $^{22}/_6$, † 1864 $^{30}/_5$ vid 42 års ålder. Han var affärsman i Göteborg och dog därstädes ogift.

Maria Catharina, f. 1814 $^{23}/_6$, † 1891 $^{28}/_4$ i Göteborg, 77 år gammal. Hon var gift 1844 $^{29}/_5$ med friherre Lars Harald Adolf Fleetwood, f. 1815 $^{8}/_5$, † 1907 $^{11}/_8$.

Johanna Fredrika, f. 1815 $^{22}/_{11}$, † 1888 $^{20}/_{11}$, även i Göteborg, vid 73 års ålder. Var gift 1842 $^{28}/_4$ med grosshandlanden Johan Fredrik Nordblom, f. 1816 $^{6}/_9$, † 1856 $^{25}/_{10}$.

Charlotta Magdalena, f. 1817 $^{1}/_4$, † 1818 $^{28}/_5$.

Laurentia Charlotta, f. 1824 $^{6}/_7$, † 1903 $^{10}/_2$ i Göteborg, 79 år gammal, ogift; med henne utslocknade den gamla Matsenska släkten.

Nicolaus Matsen, f. 1710 $^{24}/_{10}$, † 1775 $^{16}/_5$, 65 år gammal. Son av Niclas Matsen och Dorothea Calmes (se ovan s. 14).

Var kyrkoföreståndare vid Christine kyrka i Göteborg, såsom flera av hans släkt före honom. Han var tvenne gånger gift, nämligen:

1:o) 1736 med *Ingeborg Schale*, f. 1717, † 1761. Enligt anteckning i kyrkoboken begrovs 1762 fru Ingeborg Matsen, herr kyrkoföreståndaren Niclas Matsens kärleksliga hustru, som i sitt 45 år dog av »Engbrüstigkeit».¹

2:o) 1768 $^{24}/_5$ med *Maria Hülphers*, f. 1731 $^{22}/_3$, † 1787 $^{23}/_1$.

År 1743 förekommer vid ett dop bland faddrarna fru Ingeborg Matsen jämte J(ungfru) Sophia Nissen. Likaledes förekommer fru Ingeborg Matsen d. $^{23}/_{12}$ 1744 och d. $^{27}/_{12}$ 1745. Desslikes 1750 $^{20}/_1$ herr Nic. Matsens fru. 1767 $^{13}/_9$ förekommer även

¹ Något sifferfel tyckes här på ena eller andra stället föreligga.

bland faddrar Vorsteher Niclas Matsen jämte översten och riddaren Bengt W. Carlberg. Något senare eller år 1772 ²³/₁₂ talas om »Vorsteherin Maria Matsen».

Av barn, som påtagligen varit deras, finnas i kyrkoböckerna antecknade:

Dorothea, döpt såsom Nic. Matsens dotter år 1737 ¹/₆.

Andreas, döpt 1740 ⁴/₄ såsom Nic. Matsens son.

Cecilia, döpt 1747 ²⁴/₂ såsom Nic. Matsens dotter.

Nicolaus, döpt 1748 ²⁶/₁₀ såsom Nic. Matsens son.

Andreas, döpt 1751 ⁹/₃ såsom Nic. Matsens son.

Anna Engela, döpt 1758 ³/₁₁ såsom Vorsteher Niclas Matsens dotter.

Niclas David, döpt 1769 ²²/₁₀ såsom densammes son.

Bland faddrarna fru Anna Maria Matsen.

1748 ²⁷/₄ begrovs herr Niclas Matsens »söhnlein», antagligen *Andreas*.

1747 ²⁹/₁₂ begrovs herr Nic. Matsens »töchterlein», antagligen *Cecilia*.

1752 ²³/₃ begrovs herr Nic. Matsens »söhnlein», antagligen *Andreas*, den senare med detta namn.

1759 ⁴/₅ begrovs Vorsteher Nic. Matsens dotter *Anna Engela*, »död av bröstsjukdom i sitt första års ålder».

Albrecht Matsen, jämväl son av Niclas Matsen och Dorothea Calmes (se ovan s. 15) var född 1719 ²³/₂ och dog 1753 ²⁸/₈, 34 år gammal. Han dog i lungrot. Han omnämnes 1749 ²/₂ såsom fadder till herr Harder Matsens son, David, jämte Johan Heinrich Nissen. Likaså 1750 ³²/₃ till herr Joh. Hinr. Ölches dotter, Ingeborg Ulrica, jämte herr Rathsherr Petr. Silvander och änkefru Catharina Nissen.

Hans fru stod fadder 1748 ²²/₁₂ till Ölches son. Likaså 1751 ⁹/₃ till Nic. Matsens son, Andreas, jämte Nic. Sahlgrens fru. Hans son *Nicolaus* döptes 1750 ²⁷/₁₀. Bland faddrarna var herr Nicolaus Matsen. Hans dotter, *Christina Juliana*, döptes 1752 ⁸/₁₁ och begrovs 1753 ²⁴/₂, död av slag. Hans änka, obekant till namnet, begrovs 1754 ²⁸/₆, död av en häftig kolik.

Anteckning finnes även om att herr *Lorentz Matsens* son *Nicolaus* döptes 1736 ²⁵/₃.

Bland faddrarna nämnas: Herr H. Nissen, herr Matzen, Buchhalter bey herr Eric Nissen, och herr Lorentz Matzens j. Schwester.

Vem denne Lorentz Matsen var har man ej kunnat utreda. Alldeles omöjligt är ju ej, att han varit son till Niclas Matsen och Dorothea Calmes. Eller kanske var han den Matzen, med vilken dessas dotter Anna Christina, född 1705 $\frac{1}{2}$, blev gift?

Anna Maria Lenngrens litterära påbrå.

Av kyrkoherde C. V. Bromander.

Det är bekant, att Anna Maria Lenngrens fader, professor Magnus Malmstedt, varit poetiskt begåvad och efterlämnat en mängd religiösa dikter. Den ryktbara skaldinnan kan alltså sägas hava haft litterärt påbrå från honom. — Han var född på Dal år 1724. Man vet, att hans fader Bryngel Månson Wahlström var en av Magnus Stenbocks män i slaget vid Gadebusch och kapitulationen vid Tönningen.¹ Längre tillbaka är hennes fädernesläkt oss obekant. Möjligt är, att där förefunnits poetiskt sinne, ty sådant finnes inom allmogens led oftare än man tror, ehuru det av brist på odling vanligen ej kan taga sig uttryck i ord utan blott i stämningar. Den nämnde karolinens hustru och professor Malmstedts mor Märta Andersdotter skall hava haft »ovanliga insikter i läsning och en ännu ovanligare förmåga att undervisa barn»,² vilket ju angiver bokligt intresse. Men några andra *litterära* förtjänster än faderns känner man icke bland skaldinnans fäderne. — Hennes brorsons, läroverksadjunkten Anders Magnus Malmstedts litterära intresse och förtjänster äro ju bekanta.

Men starkare och betydelsefullare poetiskt och litterärt påbrå har Anna Maria Lenngren från modernet, som är genuint värmländskt och på flera håll går tillbaka till värmländsk bondestam. Här har det ej stannat blott vid stämningar, utan även tagit uttryck i ord. — Skaldinnans mor Märta Johanna Malmstedt, född Florin, skrev nämligen vers, varpå ett nätt prov meddelas i Biografiskt Lexikon,³ vadan Anna Maria Lenngren sålunda ärvt poetiska anlag även direkt från henne.

Märta Johanna Florin åter hade fått sin poetiska ingivelse ur källor, som lågo långt tillbaka i det förflutna. Hon var dotter till

¹ WARBURG, Anna Maria Lenngren, Sthlm 1917, s. 6.

² Biogr. Lex. Ny följd VII s. 28.

³ Biogr. Lex. Ny följd VII s. 31.

Släkttavla I.

Håkan Rudenius

† 1697, komminister i Lysvik i Värmland;
g. m. Kristina Falk.

<i>Bengt</i> , adlad <i>Rudenhjelm</i> , † 1723, statskommissarie.	<i>Torsten Rudén</i> , f. 1661, † 1729, biskop, barnen adlade 1719 med namnet Rudenschöld.	<i>Sven Rudén</i> , f. 1669, † 1728, kyrkoherde i Brunskog.	<i>Kristina Rudén</i> , g. m. Johan Ågren, f. 1664, † 1730, komminister i Fryksände.
	<i>Karl Rudenschöld</i> , f. 1698, † 1783, statsråd, friherre o. greve.		<i>Maria Ågren</i> , g. m. Johan Florin, f. 1679, † 1760, kom- minister i Ransäter.
			<i>Märta Johanna Florin</i> , g. m. Magnus B. Malmstedt, f. 1724, † 1798, professor.
			<i>Anna Maria Malmstedt</i> , f. 1754, † 1817; g. m. Carl Peter Lenngren, f. 1750, † 1827, kommerseråd.

komministern i Ransäter i Värmland Johannes Florin, f. 1679, † 1760. Dennes hustru, d. v. s. Anna Maria Lenngrens mormor, Maria Ågren, var dotter av komministern i det fagra Fryksände i Värmland Johan Ågren, f. i Karlstad 1664, † 1730. Denne komminister Ågrens hustru, Kristina Rudén, var dotter till komministern i grannsocknen Lysvik Håkan Rudénius, † 1697, vilken var bondeson från hemmanet Rud i Lysvik² och bildat sitt tillnamn efter fädernegården. Han var sålunda Anna Maria Lenngrens mormors morfar. I honom ha vi en litterär utgångspunkt.

Att Håkan Rudenius haft läshuvud och studieanlag torde vara otvivelaktigt. Ty att en jordbrukares son, som genom sin börd och århundradens tradition är predestinerad till fädernas hederliga och nyttiga men jordbundna värv, slår sig på studier torde i allmänhet bero på och förråda ett visst litterärt intresse. Så var nog förhållandet ännu mera i forna dagar, då klasskillnaden var större och det på grund av sämre kommunikationer var svårare än nu för en bygdens son att komma till en läroverksstad för att studera. Det är mig icke bekant, om Håkan Rudenius röjt några poetiska anlag, men sådana ha funnits hos hans ättlingar.

Utom dottern Kristina, som blev gift med komminister Johan Ågren i Fryksände, hade Håkan Rudenius bland andra barn sonen *Sven*, som blev kyrkoherde i Brunskog, *Bengt*, som blev stats-

² WRANGEL OCH BERGSTRÖM, Svenska adelns ättartafvor ifrån år 1857 II, s. 281.

kommissarie och år 1712 adlad med namnet Rudenhielm, samt *Torsten*, som blev professor i Åbo, därpå superintendent i Karlstad och sist biskop i Linköping, vars barn år 1719 adlades med namnet Rudenschöld. Biskop Torsten Rudén, Anna Maria Lenngrens mormors morbror, var känd som en för sin tid ypperlig skald både på svenska och latin.

Denna gåva övergick även till hans son Karl Rudenschöld, f. 1698, friherre, sedan riksråd och greve, † 1783. Av sin samtid skattades han högt som vitter, och Adlerbeth skriver om honom: »Jag nämner ej hans försök i skaldekonsten, som borde uppväcka billig klagan, att de blivit så få.» — Vid sin farbror Bengt Rudenhielms död år 1723 kvad han om ättens ursprung sålunda:

Ett slägtregister Tu begär
Af hieltar, som det namnet burit:
Vår döda större heder är,
Att Farfarn sielf sin åker skurit,

Än mångom är, att Kongablod
I thes upbläste ådrar runnit,
Som yfs med guld i Marmorstod
Af ähra, then han sielf ej wunnit.²

Inom Anna Maria Lenngrens mödernesläkt ha skaldeanlag sålunda yppat sig, och det är lika antagligt, att hon fått sin skaldebegåvning ifrån detta moderne som från sitt fäderne. Se stamtavlan I.

*

Gå vi nu icke till Anna Maria Lenngrens mormors morfar Håkan Rudenius, utan i stället till hennes mormors farfar, så komma vi även till intressanta litterära släktförbindelser. Hennes mormors farfar hette Elof och var borgare i Karlstad. Han hade utom sonen Johan, som efter Klarälvens förgrening vid födelsestaden Karlstad antog namnet Ågren³ och blev komminister i Fryksände, även en dotter Anna eller Annika Elofsdotter, som blev gift med mästern meden Petter eller Per Larson vid Forsnäs bruk i Alsters socken öster om Karlstad, † 1735. Deras son Gustaf, f. 1695,

² Biogr. Lex. XIII s. 10.

³ A. YON STIERNMAN, Matrikel öfwer Swea Rikes Ridderskap och Adel II s. 1079.

³ HAMMARIN, Carlstads Stifts Herdaminne II, s. 116.

Släkttavla II.

Elov, borgare i Karlstad.

Johan Ågren, f. 1664, † 1730, komminister i Fryksände, g. m. *Kristina Rudén*.

Andreas Ågren, f. 1695, † 1739, komminister i Fryksände, g. m. *Kristina Hedman*,

Maria Ågren, g. m. *Johan Florin*, f. 1679, † 1760, komminister i Ransäter.

Johan Ågren, f. 1725, † 1811, teol. dr., prost i Nor, g. m. *Elisabet Maria Sandmark*.

Märta Johanna Florin, g. m. *Magnus B. Malmstedt*, f. 1724, † 1798, professor.

Kajsa Kristina Ågren, g. m. teol. dokt. *Per Alstedt*, f. 1744, † 1826, prost i Väse.

Anna Maria Malmstedt, f. 1754, † 1817, g. m. *Carl Peter Lenngren*.

Elisabet Charlotta Alstedt, f. 1795, † 1874, g. m. *Fredrik Severus Bergström*, f. 1776, † 1845, assistent i justitiekollegium.

Richard Bergström, f. 1828, † 1893, fil. dokt., bibliotekarie.

Anna Elovsdtr Ågren, g. m. *Per Larson*, † 1735, mästersed vid Forsnäs.

Gustav Forsell, f. 1695, † 1755, rådman i Karlstad, g. m. *Sara Maria Geijer*.

Anna Lisa Forsell, f. 1728, † 1800, g. m. *Elov Seidelius*, f. 1713, † 1788, prost i Kila.

Gustav Forsell, f. 1742, † 1779, rådman i Karlstad, g. m. *Anna Lisa Hamn*.

Sara Maria Seidelius, f. 1744, † 1834, g. m. *Esaias Tegné*r, f. 1733, † 1792, kyrkoherde i Millesvik.

Brita Seidelius, f. 1746, † 1796, g. m. *Daniel Johan Lagerlöf*, f. 1737, † 1784, kyrkoherde i Arvika.

Anna Gustava Forsell, f. 1770, † 1821, g. m. *Bengt Branzell*, f. 1758, † 1821, bergsmekaniker.

*Esaias Tegné*r, f. 1782, † 1846, biskop i Vexjö.

Daniel Lagerlöf, f. 1776, † 1852, regimentsskrivare, g. m. *Elisabet Maria Vennervik*, f. 1784, † 1864.

Kristina Gustava Branzell, f. 1800, † 1872, g. m. *Jan Fröding*, f. 1791, † 1858, brukspatron och handlande.

Emanuel Branzell, f. 1805, † 1888, kapellpredikant; förebild till Gösta Berling.

Erik Gustav Lagerlöf, f. 1819, † 1885, mönsterskrivare, löjtnant, g. m. *Elisabet Lovisa Vallroth*, f. 1827, † 1915.

Selma Lagerlöf.

Gustav Ferdinand Fröding, f. 1826, † 1881, löjtnant, g. m. *Emilia Agardh*, f. 1827, † 1887.

Gustav Fröding, 1860, † 1911, skald.

† 1755, antog efter nämnda bruk namnet Forseil och blev rådman i Karlstad.¹ Dennes dotter Anna Lisa Forsell, f. 1728, † 1800, blev genom sitt gifte med prosten Elof Seidelius i Kila i Värmland mormor till Sveriges störste skald Esaias Tegnér, vars moder sålunda var fyrmänning med Anna Maria Lenngren. — Rådman Gustav Forsells dotterdotters sonsons dotter är Selma Lagerlöf, och hans sondotters dottersons son är skalden Gustaf Fröding.

Fryksändekomministern Johan Ågrens son Andreas Ågren, f. 1695, † 1739, var även komminister i Fryksände och far till den lärde och fromme kyrkoherden i Nor i Värmland teologie doktor Johannes Andreae Ågren, f. 1725 i Fryksände, † 1811.² Hans dotterdotters son var den vittre bibliotekarien filosofie doktor Richard Bergström, f. 1828, † 1893.³

Av den bifogade släkttabellen II framgår tydligast, huru Anna Maria Lenngren var befryndad med här nämnda personer.

Varifrån begåvade människor få sina anlag är vanskligt att säga. Här framställda släktförhållanden torde dock ådagalägga att skaldinnan hade minst lika mycket poetiskt och litterärt påbrå från mödernet som från fädernet — om icke mer. Hennes skälmska skaldskap visar också ganska mycken släktskap med kynnet hos de värmländska författare, till vilka hon står i skyldskap.

¹ FREDRIK FRYXELL, Wärmelands släktbok, manusk. i Karlstads stifts bibliotek.

² HAMMARIN a. a.

³ ÖRNBERG, Svensk slägtkalender IV, s. 40.

Fig. 1. Carlbergsalbumet. Främre pärmens insida. Porträttet se fig. 6.

Carlbergsalbumet (1638—1732).

Av Arvid Bäckström.

Överingenjör Wilhelm Kugelberg i Stockholm har i sin ägo ett album av stort personhistoriskt intresse. Det innehåller data av och om medlemmar av den vittutgrenade Carlbergssläkten, som, härstammande från Karlstad, kom att spela sin största roll i Göteborg. Med ägarens välvilliga medgivande önskade jag härmed fästa uppmärksamheten på detta familjealbum.

Det är en liten volym i tvär-oktav med band av brunt marmorerat kalvskinn med enkel guldpressning, alla 3 bladsnitten förgyllda och 2 spännen (sedan länge borta) på högra kortsidan. På pärmarnas insida, fram och bak, är inklistrad en kolorerad teckning på pergament. Den på främre pärmen (Fig. 1) är 150×93 mm. Mitt i det på ett rosafärgat band textade Salustius-citatet (ur Jugurtinska kriget) »Variæ sunt artes animi, quibus summa claritudo paratur» är infällt i pärmen en porträtt-medaljong: en bröstbild av en karolin från något av Karl XII:s

sista år. Medaljongen är omramad av lagerkvistar och nedifrån liksom uppbumen av en fjädrande, skarpt grön barockkartusch, varuti i en särskilt påklustrad rondo en stadsvy är målad med bönboksminiaturernas egendomliga blandning av realistisk noggrannhet och romantisk charme. Är det Strassburg, som bland de lilafärgade husen reser sin domkyrkas halvfullbordade tvillingtorn? (Jämför Wenzel Hollars münsterstick från 1645, avbildat t. ex. i *Deutsches Leben der Vergangenheit*, Th. II p. 426). Rätt ur himmelskupan ned över ängen utom stadsmurarna hänger i en gyllene ringkedja och i gyllene kronfattning universums kristallklot speglade, summa claritudine, den höglå rymden. De 12 ringarna äro kardinaldygderna, »variæ sunt artes animi», (nerifrån): pietas, liberalitas, humanitas, mansuetudo, clementia, justitia, temperantia, fortitudo, prudentia, sapientia, anima, mens.¹ På rondons karmosinröda guldkantade band står att läsa: »Felicitas reipublicæ» och på dess underkant: »IË 1657».²

Sammanhanget mellan detta pärmblad och albumet är mig ej fullt klart; ej heller vem porträttet föreställer (varom mera nedan) eller vem inventorn HIE (HIB?) är.

Men låt oss läsa pergamentbladens texter:³

»J Jesu Nampn Amen.

Anno 1638 den 22 septembris,⁴ emillan 9 och 10 före midnatten uppå een Söndag, Blef iag Johan CARLBergh född hijt till Werlden af mehr än gemeent Gudfruchtige Och Redelige Föräldrar, Fadren war Borgmästaren I Carlstad, Herren Johan Börge-sson, Een oförljkelig Rätträdig man i sitt Embete. Modren war Kerstin Oloffsdotter Spaak, een Makelöös dygdig, gudfr. och gifmildh Matrona emot de fattige; Och de lefde bägge utj Christelig Enigheet och Kärleek tillsammans, och voro af Gud med een Ogemeen Wällsignelse wällsignade, så wäll i Andelig och lekamlig

¹ Det verkar egendomligt att möta denna gotiska skolastik långt in på 1700-talet. I »berättelsen om de högtidligheter som blefvo i agt tagne» under kronprins Gustafs och Sofia Magdalenas förlovningsbesök i Göteborg i okt. 1766 omnämnes bl. a., att konsistorie-vaktmästaren Falleen hade bland sina dekorationer »ett rikskäple hängande i en kedja af 12 länkar föreställande hvar och en en kongelig dygd Mens, Anima etc.»

² Rondon har på sidorna något varit lossad (att helt lossa den skulle lyckats endast med en im-procedur, som möjligen fördärvat både akvarellfärgerna och guld-
det), varvid man kunde se inunder på pergamentet tecknat delar av en palatsfasad med sirliga »välska gavlar.»

³ Ungefär vart tredje blad är av pergament att skriva på, de övriga såsom mellanlägg och fyllnad av papper.

⁴ På familjegravstenen på Örgryte kyrkogård uppgives biskopen vara född d. 28 sept. (förmodligen efter Rhyzelius).

måtto. Gud som war Mine Förälldrars Gudh, han ware ock min deras Sons Gudh, och täncke på mig till det bästa. Min tijdh står i dine händer; gif mig nåd till at Christel. lefwa och sal. till att döo, warandes detta min hierteliga önskan:

Een nådig Gudh, godt Samwetz modh!

Ett dagligt Brödh, Fridh, hälsa godh!

Een saligh dödh, när Gud beskärar!

Så har Iagh alt hwad iag begärar!»

Den som från början lägger upp albumet och skriver de 13 första notiserna är Johan Johansson, den blivande biskopen i Göteborg.¹

Hans farfar var Börge Olofsson, »förnäm handelsman och invånare uthi gamble Brätte stadh», slutligen rådman.² Han var gift med Anna Svenske (f. på 1580-t., dotter av kyrkoherden Petrus Petri Svenske och Karin Larsdotter Bröms; angående den gamla adliga Svenskeätten se *Anrep*).

Börge hade 2 söner: Johan och Gustaf, båda vid skilda tillfällen borgmästare i Karlstad, båda driftiga anläggare av värmeländska järnverk (se *Ÿ. Ax. Almquist: Uddeholmsverken, 1899*), båda stamfäder för barnrika släkter, vilka mäktigt förgrenade sig genom giften med andra betydande släkter, ibland också genom giften mellan medlemmar av redan mer eller mindre besläktade grenar.

Släkttavlan från den yngre, Gustaf Börgesson (förmodligen den som först antog släktnamnet Carlström och genom gifte befryndad med Caméens och Caménhjems), upptager namn såsom: Tigerhjelm, Leijoncrona, Ugglå, Carlström, Tranæus, Herwegh, Wallencrona, Granfelt, Falck, Örneström, Roos af Hjelmsäter, Geijer m. fl.

Släkttavlan från Johan Börgesson åter upptager t. ex. namn såsom: Cederbjelke, Kolthoff, Zethelius, Hedengren, Neresius, Ca-

¹ Huvudsakliga källor för Carlbergiska släktens genealogi äro: FRYXELLS »Wärmelands Slägte-Bok» (mskr. i K. B.), HÜLPHERS' anteckningar (mskr. i Västerås gymnasiebibliotek), FERNOWS »Wermelands beskrifning» (mskr. i Karlstads läroverksbibliotek, delvis tryckt på 1770- och 1800-talen) och i vissa punkter AF KLERCKERSKA samlingen (i K. B.). Flera grenar återfinnas i ANREP och de vanliga släktböckerna.

² »Brätte på Dal» låg $\frac{3}{8}$ mil söder om nuvarande Venersborg vid ändan av sjön Vassbotten. Hit drog sig en del av det tynande Nya Lödeses borgare (55 st. funnos där 1619 enligt W. BERG). Själv fick staden dödsstöten, när Venersborg 1642 anlades. 1707 omtalas Brätte ännu av GÖLGEL men då såsom en liten obetydlig fiskarestad. Dess kyrkogård grävdes i början av 1784 (GÖTHEBORGS ALLEHANDA d. 3 febr.) utan vidare upp: ben lär ha slängts på den s. k. Edsvägen och likkistor vandrat till kopparslagarne.

méen, v. Caméen, Caménsköld, Faxell, Cronmarck, v. Hofsten, Tingwall, Anckarsparre, Nordenborg, Braunjohan, Transköld, Schmedeman, Ehrencrona, Maclier, v. Rappolt, Geijer, af Geijerstam, Kjellin, Strokirk, Ken(t)zel, Lagerlöf, Carlholm, Carlheim, Piscator, Meijer, Des Lisle, Posse, Grewesmühlen, de la Grangè, Härstedt, Brunmark — men först och främst Carlberg, ett släktnamn som alla Johans barn antogo (Carl- efter födelsestaden).

Johan Börgesson, född midsommardagen 1606 i Brätte,² var borgmästare i Karlstad 1638—1665, byggde följande bruk: Kvarn-

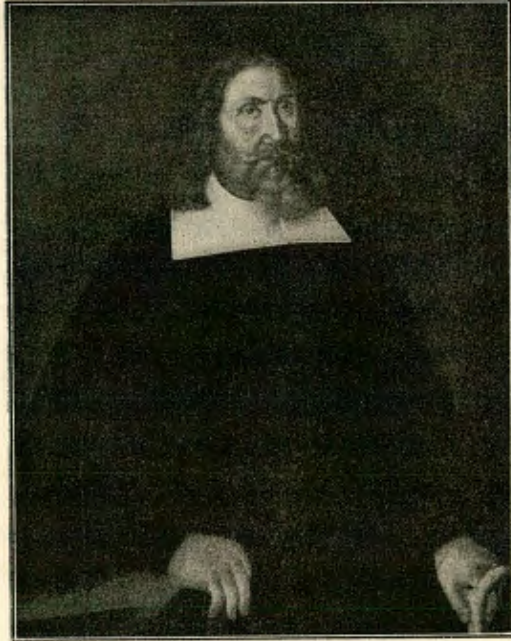

Fig. 2. Johan Börgesson.

Oljemålning av okänd mästare i Sunnemo kyrka i Värmland.

torp, Skarped, Rottneros, Sunnemo masugn (1640), Ransätters 3 hamrar (1646—1661), Munkefors' 3 hamrar (1670—1673), Sunnemos (1653) och Ransätters (1670) kapell och dog på Sunnemo $\frac{9}{3}$ 1676 (begravd i Karlstad). Superintendenten Erl. Bromans likpredikan över honom trycktes 1677 jämte personalia och 9 sorgedikter (därav 2 på tyska).

² Enligt »Sveriges historia» VI: 383 anlades Brätte först 1620.

Denne verksamhetslystne borgmästare och hammarpatron (Fig. 2) gifte sig ^{16/11} 1634 med Christina Spaak, borgmästarens i Karlstad Olof Erikssons dotter (f. 1616; fig. 3).

Redan Johan Börgesson gjorde korta kronologiska anteckningar rörande de viktigaste tilldragelserna i sin familj (i Upps. univ. bibl., X 241, biografica B). Däri nämnas ännu alla barnen Johansson, resp. Johansdotter. Bl. a. läses:

»Anno 1638 d. 22 Sept., emellan 9 och 10 för middagen uppå en Söndag blef min Son Johan Johansson född till werlden. Gud

Fig. 3. Fru Christina Börgesson, f. Spaak.

Oljemålning av okänd mästare i Sunnemo kyrka i Värmland.

låte honom uppväxa och upptucktas uti Gudsfrucktan, alla Christel:e dygder och öfningar, Gudi till äro, Föräldromen till glädje och på lycktone sig sjelf till ewiga salighet.»

Johan Johanssons syskonkrets blev stor: 1 äldre syster, 7 yngre systrar (varav en dog späd) och 4 yngre bröder (varav 2 dogo späda). Johan blev student i Uppsala 1655, fil. mag. i Leipzig

1665, teol. d:r i Giessen 1677, (där brodern Birger redan 1674 blivit fil. mag.), domprost i Göteborg 1679, biskop där 1689.²

Härmed återgå vi till de notiser, som Johan Carlberg (Fig. 4) påbörjade i familjens minnesbok.

»Min hustru Elisabeth Agnis Stroh är barnfödd utj Darmstadska Hässen landh, sampt utj Fästningen Giessen A:o 1660 den 11 septemb. på een Qvattermber-dag: Fadren war den fordome Edle och Manhaftige Stycke Majoren och Tygmästaren der samme stades Herren Eberherdt Stroh. Modren war den gudfruchtige och dygderijka Matronan hustru Anna Elisabeth Wendelin.

Fig. 4. Biskop Johan Carlberg.

Oljemålning av okänd mästare i Göteborgs konsistorium.

Min Hustru kom hijt till Götheborgh A:o 1680 den 17 Aug: och den 25 Dito blefwo wij utj Tydska Kyrckian J Jesu Nampn Copulerade. Gudh gifwe oss nådh så länge wij lefwe, utj sanskyldig gudfruchtigheet, sampt frid, Enigheet och Kärligheet medh

² Såsom 1700-talskällor för biografica rörande biskop C. kan nämnas E. CEDERBOURG, Beskrifning öfver Götheborg, 1739, s. 50—51; A. O. RHYZELIUS, Episcoposopia, 1752, II: 66; och GÖTHEBORGSKA MAGASINET, I okt. 1759. Senare källor: biografiska lexika samt Karlstads och Göteborgs stifts herdaminen.

hwar andra till at lefwa, att wj måge våra Barn förelusa med gode exempel, och dem uptuchta utj gudfruchtigheet och Herrans förmaning, till at föllja Jesum Eftter och ikläda sig Jesu sinne.

O Gudh hör wår Böön och gif oss tin H. andes Nåd här till för Jesu Christi skull! Amen.

HERREN Gud ware med oss som han warit har med wåre Fäder, Öfwergifwe oss icke och tage icke sina handh ifrån oss till böija wår hierta till sig, at wj måge wandra i alla hans wägar; och hålla de budh, Seder och Rätter, som han våra Fäder budit hafwer J Jesu Nampn! Amen.»

Agnis Stroh kallas äwen Strohin (se sid. 49), men är wäl detta senare endast den på tyska vanliga feminiserade omtalsformen.

»Den första Son, hwar med Gudh oss wällsignade, blef född Anno 1681 den 22 Junij, emillan 12 och 1 om dagen, och den 24 Dito på Midsommars dag Christnat och döpt, och blef kallad Johan Carlbergh, Gudh låte honom uppwäxa utj gudfruchtigheet och Herrans förmaning. Ingen Stoor werldzig ähra, ingen Stoor Rijkedom önskar iag honom och alle de andre mine Barn utj denna Werlden, Uthan ett nödtorftigt dageligt brödh, Ett gudfruchtigt och förnöjeligt sinne! Ty wij få mycket godt, Ja mehr än wj wärde äro om wj fruchte Gud och hålle hans bodh. Wara gudel. och låta sig nöija det är wining nog. Gudfruchtigheet har löfte både om detta och det tillkommande lijfwet. Ja Jag önskar at han ock alle de andre Mine barn måge såsom utj den allnärwahrande och Allseende Stoore Gudens åsynn wandra HERranom till alt behagh och Frome warda, att de måtte emedan de lefwa så gudel. och Christel. lefwa at de widh ändan aff detta timmeliga lijfwet Saligen i Herranom döo, och således bekomma troones ändalycht Siälens Ewiga saligheet!! O Jesu lef med tinom anda utj oss, och war alt utj oss allom! O Jesu war wårt andeliga lijf utj oss medan wj lef:a, Och när wij döo wår högsta wining! O Gud war Min Gud och Mina barns nådige gud Eftter mig. J Jesu Nampn Amen!

Min Son Johan Eberhart Carlbergh blef A:o 1683 den 24 Feb. Kläckan 9 om afttonen hijt till werlden född. Gud bewijse honom een underlig godheet för sitt nampn skull, och göre honom för Christi skull, af Min förriga önskan dehlachtig J Jesu Nampn. Amen.»

Johan Eberhard C; blev 1717 den förste stadsingenjören i Göteborg, men verkade från 1727 såsom stadsarkitekt i Stockholm till sin död ^{22/10} 1773. I min uppsats »Ungdomens information i byggnadskonsten i Stockholm» i tidskriften »Arkitektur» 1917 (h. 4, 5 och 8) finns avbildat ett ganska karrikatyrmissigt Johan-Eberhard-konterfej; fig. 5 här visar ett annat och bättre.

»Min Son Börge Carlbergh blef A:o 1684 den 14 Maj Emillan 2 och 3 om Morgonen till werlden född. Gud förläne honom för Christi skull all Andelig och lekamelig wällsignelse!»

Fig. 5. Johan Eberhard Carlberg.
Oljemålning av okänd mästare å Uddeholm.

Börge (eller Birger) dog såsom fänrik vid artilleriet ^{4/9} 1703 (se nedan).

»Min dotter Christina Carlberg blef född A:o 1685 d. 27 Noembris Kläckan 3 före Middagen. O Gud låte henne upväxa uthj gudfruchtigheet, tuchtan och Herrans förmaning, att hon må mehr och mehr tilltaga utj alla Christeliga Qwinnoståndet wäll an stående Dygder! Repeto prius Votum.

Min Son Johan-Gabriel föddes A:o 1687 d. 29 Julij, Emillan

8 och 9 om Morgonen och afsomnade d. 4 Aug. emillan 8 och 9 om afttonen; Gud gifte honom een frögdefull upstånd:e.

Min Son CARL Carlbergh föddes A:o 1690 den 13 Februarij Kläckan Emillan 8 och 9 om Morgonen, sedan wj om natten Kl. 11 från den beswärliga Stockholms Reesan hemkomne woro. Hans Siäl behagade Gudj wäll, ty hastade han med honom uthur denna Jämmerdahlen, och kallade honom till sig, sedan han här i werlden lefwat hade Ett Åhr och 10 dagar. Gudh frögde hans Siäl Ewinnerliga!

Min dotter Ulrica Eleonora Carlbergh blef född 1691 d. 22 Maii Kläckan 9 om afttonen. Afsomnade Sahl. i Herranom, sedan

Fig. 6. Bengt Wilhelm Carlberg? Detalj av fig. 1.

hon här i Werlden 3 Åhr och 10 dagar lefwadt hade. Gud förläne henne för Christi skull een frögdefull upståndelse!

Min andra Son Johan Gabriel så nämber, blef född 1692 d. 18 Octob. Kläckan 9 om afttonen, men afsomnade samma åhret d. 9 Nouemb. Gud gifwe honom een glad uppståndelse!

Min dotter Anna Elisabeth Carlbergh blef född 1693 Emillan d. 15 och 16 Septembris in emot Kläckan 1 om natten. Men Gud kallade henne i een Sahl. stund till sig, sedan hon här i Werlden 1 $\frac{1}{2}$ Åhr och några månader lefwadt hade.

Min andra dotter Ulrica Eleonora så kallad, blef född A:o 1694 utj Sept. 8 dagar före Michaelis, lefwer än så länge gud be-

hagar, Gud låte henne uppväxa utj Gudfruchtigheet, och alla Christeliga Dygder för Christi skull!

Min Son Benedictus Wilhelmus, blef född A:o 1696, d. 15 Maii Kläckan 8 om afttonen, och är än utj lijfwe så länge Gudh behagar, Gudh sörje för honom, och låte honom upväxa i Gudfruchtigheet och HERrans förmaning, och wällsigne honom med all andel och lekambl. wällsignelse för Christi skull! Amen! »

Här slutar biskopens handstil.

Bengt Wilhelm blev den unga fortifikationsofficer, som var ett av de få ögonvittnena till Karl XII:s död (hans tryckta, ofta citerade berättelse därom är senast använd av Grimberg). Inom fortifikationen steg Bengt Wilhelm till överste; sin viktigaste gärning fullgjorde han dock i egenskap av brodern Johan Eberhards efterträdare 1717 såsom Göteborgs stads ingenjör och arkitekt.

Förmodligen är det en bild av den unge Bengt Wilhelm från hjältekungens sista år, som blivit insatt främst i familjealbumet (Fig. 6). Att det överhuvud bör vara en Carlberg, som fått intaga den hedersplatsen, är väl naturligt. Den ende som utom Bengt Wilhelm skulle kunna ifrågakomma vore den 13 år äldre brodern, Johan Eberhard. För egen del visserligen av den meningen, att det är Bengt Wilhelm som blickar mot oss från albumpärmen, mottager jag dock tacksamt varje bidrag till frågans *definitiva* lösning.³

»Min Son Gustaf Carlberg blef födder hijt till werlden ANNO 1697 d. 11 Octobris på een Måndag klockan 2 om Morgonen. Den aldrahögste Guden som honom gifwit det naturlige lifwet, ware och hans andelige Lijf, och låte honom tillwäxa uthi Gudz kunskap, Gudfruchtigheet och alla Christeliga dygder; Han låte sin Wällsignelse rijkeliga wara öfwer honom att han alltid må wara Herrans wällsignade för Christi skull Amen! Fölljande Åhr 1698 kläckan Ett om Natten emellan d. 7 och 8 Martii hafwer denna min Sohn sahligen i Herranom afsompnat sedan han allenast 5

³ Hoppet att på medaljongens baksida finna upplysningar i någon form har fullständigt svikits. — Ehuru ej fullt av samma kvalitet som goda Brennerska miniatyrer, äger dock detta porträtt vissa likheter med dylika. Det är ej uteslutet, att Elias Brenner personligen känt Carlbergarne. Brenners förste svärfar var, enligt ELIEL ASPELIN, bördig från Giessen, biskop Carlbergs och Birger Carlbergs studiestad och biskopinnans födelsestad; och hans andra hustru, den lärda skaldinnan Sophia Elisabet, var dotter till en köpman Nils Weber i Stockholm och bar således ogift samma släktnamn som Bengt Wilhelm Carlbergs första fru.

Månader och 9 dagar lefwat hade: Gud förlähne honom een glad upståndelse på den yttersta dagen för Christi skull Amen!»

Denna notis är skriven i biskopens namn, förmodligen av äldste sonen, Johan.

»Min Son Gerhard Carlberg blef född hijt till werlden Anno 1699 d. 16 Januarii på en Måndag kl. 5 om morgonen. O Liusens fader, af hwilko all God och fulkomlig gåfwa kommer, sändt honom tin H. Andes Nåd, at han må uplysnas uthi tin Sanna kännedom ju mer och mer; Ledas i tin fruchtan ostraffel: och i alla Christeliga Dygder rijkeligen förmeras: Att han må tilwäxa uthi Ålder och Nåde för Gud och Menniskor Amen!

Anno 1700 d: 22: Decembr om Morgonen kl. half fem hafwer min doter Ulrica Eleonora Carlberg i Herranom Sal: afsombnat, Sedan hon hade lefwat i denna werldenne uthj 6: åhr och 13. weckor. Gud för Christi skull förläne henne uppå Herrans stora tilkommelses dag en glad och ähreffull upståndelse. Amen.»

Dessa två notiser äro skrivna med samma handstil, osäkert vilkens.

»Min Son Olaus Friedericus Carlberg blef anno 1700 d: 3. Augusti om afttonen kl. 7 född hijt till werlden. Och A:o 1701. d. 3. Januarj om morgonen emillan 12 och 1 i Herranom Sal: afled Sedan han i denna Werldene hade lefwat allenast 5. Månader och 12 dagar. Gud förläne honom på yttersta dagen en frögd- och ährfull upståndelsse för Christi skull. Amen.»

Möjligen skrivet av Johan Eberhard C.

»Anno 1701 d: 15. Julii ² efter Middagen emillan 4 och 5 afled min i Herranom Sahl. Man, fordom berömelig Biskop öfwer Giötheborg Stiftt Herr Doctor Johan Carlberg, och wardt den nästfölliande 4:de Augusti Christe hederligen begrafwen uthj Örgryte-Kyrkia wid Giötheborg efter dess egen anordning, närwarande en mycket förnehm och ganska folkrijk försambling. Då äfwen efter min Sahl: Mans egen begäran Lijkpredikningen förrätta-

² Enligt gravstenen: d. 5 juli (gravstenens text, författad långt in på 1800-talet, är full av felaktigheter). Biskopen dog ute på sin egendom Burgården. I en gravskrift (av P. O. WARINMARCK, som samtidigt ägnade biskopinnan en sonett) kallas han »lärofar i Götheborg och på jorden en klar stjärna», medan han i en annan (av E. J. BASK) hyllas såsom »en dyrer Zions Mann», »en stor präst i Salem». »Swea-rijkes underbare Chryssodomus», som med »Gyllende munn och vältalande tunga» så ofta hållit »Dunder-Predikan».

des af dess i Lifztijden ordinarie Siälesörjare Wyrdig H: Petro Andrea' Aurelio, warandes Texten till Lijkpredikningen tagen af Esaia' cap: 57. v. 1 et 2. Men then Rättfärdige förgås, och ingen är som lägger thet uppå hiertat och Helge Män warda borttagne för olyckone, och ingen achtar ther uppå. etc:

Anno 1703. d. 4. Septembr. om morgonen emillan 5. och 6. behagade dhen Högste Guden uthi en Sal: Stund genom den Timmeliga döden igenfordra och til den Ewiga glädien försättia min i Lifztiden K. Son Börge Carlberg; hwars Sahl: Lekamen d. 13 ejusdem eftter Middagen, uthj Förneht och hederligt folkz närwaro, till Sin graf och Hwijlo-Cammar uthi Örgryte-Kyrkia widh Götheborg beledsagades: Sedan han hade i thenne werlden uthj en San Gudachtigheet lefwat 19. år 4: Månader och någre dagar.»

Dessa båda sista notiser äro skrivna i biskoppinnans namn med samma stil.

»Anno 1707 den 28 April habe ich Johann Georg Marggraff mitt des hochwürdigen nun Sehl. H. bishoffs d. Johann Carlbergs einigen tochter J. Christina Carlberg hochzeit gehalten und daruff den 1. Maj Meine antritts Predigt in der Teutschen kirchen hie in Gottenburg gehalten, Gott gebe uns Seine Gnade und lasse den Seegen unsere Eltern und vor Eltern über uns und unsere kinder bekleiben um Christi Willen Amen.»

Förmodligen skrivet av M. själv, som ^{23/3} 1707 blivit tysk pastor i Göteborg. Han var född i Minden 1679 (enligt gravstenen). Tyligen ganska förmögen tecknade han 50 dir samt till tvångslånet 1718 och hörde (1731) till de 20, som hade egen över täckt vagn, vilken brukades, »då han reste åt landet». Vid Fredriks och Ulrika Eleonoras besök i Göteborg i aug. 1722 tryckte han en hyllningsdikt på tyska. Marggraffs hade en son, den litterärt intresserade fortifikationskassören Carl Gustaf, en dotter Johanna Elisabet g. m. prosten D. Poppelman, en dotter g. m. John Petersson, en dotter, Margareta Hedvig (f. 1714, g. m. pastor And. Florell och † ^{25/5} 1782), och en ogift dotter, Agneta Eleonora (f. 1717, † ^{26/3} 1799). Fru Christina dog i april 1738, pastorn i okt. 1742; båda begravdes i familjegraven ute i Örgryte.²

² Till denna släkt hörde förmodligen: vice-presidenten M. i Güstrow (nämnd 1744 i O. A. EKEBOMS »Liber memorialis»), kemisten A. S. Marggraff i Berlin († 1782) samt bokbindareälderman E. G. Bolins enka, C. M. Marggraff († i sept. 1813, 74 år 4 mån.).

»Den 24 Junij 1708 Midsommars dag Inträdde min k: Såhn Johan-Eberhard Carlberg i Ächtenskap med dygdericka Jungfrun Magdalena Seth H Gouvernement Secraitaires Johan Seth allsta k: Dätter. Derass Bröllop stood på gården Bårg på Hijsingen wijd Lerje(?)broen belägen, Guud förläna dem sin hållga anda i en san Guudhfruchtan och Christelig Kiärleek sammanlefa.»

Skrivet med en stil, som eljes ej förekommer (biskopinnan själv?).

»Anno 1717 d 24 Februarii, om morgonen klockan 9 afsomnade vår Sahl Mormoder Anna Elisabeth Wendelin, uthi en hög ålder Nembl sitt 87 åhr, och blef d 3 Martii ther på följande, som var söndagen Qvinqvagesima, uthi Örgryte kyrckia och uthi vår Sahl faders graf thersammastädes Christhederligen begrafwen, uthi en förnähm församblings närwaro. Gud förläne oss tillijka med henne en glad uppståndelse på Jesu stora tillkommelses dag!

Anno 1717, d 5 Maj klockan halft otta, om föremiddagen, afsomnade sahl uthi Herranom, vår hiertans käre Moder, Elisabeth Agnes Strohin, efter några dagars med stort christelig tålmod utståndne siukdom, warandes med guds willia wäll förnögd. Hennes ålder war 57 åhr. Hon war emot oss sina barn en hiertans huld, from och wänlig moder, som hade all omkostnad möda och beswär ospard till vår education och uppkomst, hwarföre wij och alla hennes död med många tårar beklagade, och hade önskat om thet waret guds willia, att hon ännu i många åhr, hade mått här i werlden oss till fågnad och glädie lefwa. Uthi änckieståndet efter vår Sahl faders död, satt hon uthi 16 åhr, in till sin död. Blef d 12 Maj uthi vår Sahl. faders graf, i Örgryte kyrckia christhederligen begrafwen, uthi en förnähm församblings närwaro. Gud frögde hennes siäl med alla guds barn och utwalde uthi alla ewighet, och förläne oss tillijka med henne en salig död, när gud behagar oss hädånkalla och en glad uppståndelse på Jesu stora tillkommelses dag!

Anno 1717 d 14 Junii, om eftermiddagen klockan 3 kvarter till Trij afsomnade sahl uthi Herranom, min k: Broders Johan Eberhard Carlbergs, käraste hustru, Magdalena von Seth, min käre Broder till en hiertans sorg, emedan han uthi henne miste en öfwermåttan from och dygdesam maka, och mig jämwäll och till stor sorg, emedan iag uthi henne förlorade en förträffelig vänlig

och kär Swägerska. Dhen 18 hujus om afttonen klockan halff-
otta, blef min Sahl Swägerska öfvermåttan hederligen begrafwen
uthi Tyske kyrckian, uthi Götheborg. Gud förläne oss när honom
behagar, en salig efterfärd, och med thenne min Sahl Swägerska
och alla christtrogne, på Jesu stora tillkommelses dag en glad och
frögdefull uppståndelse!»

Dessa 3 sista notiser från det för släkten betydelsefulla året
1717 synas vara nedskrivna av pastor Johan C.

Det andra av albumets 2 porträtt är en liten målad och in-
klistrad bild (Fig. 7; 18×23 mm.) av den »öfvermåttan fromma och
dygdesamma» Magdalena v. Seth (f. 27/6 1686). Hennes höga panna

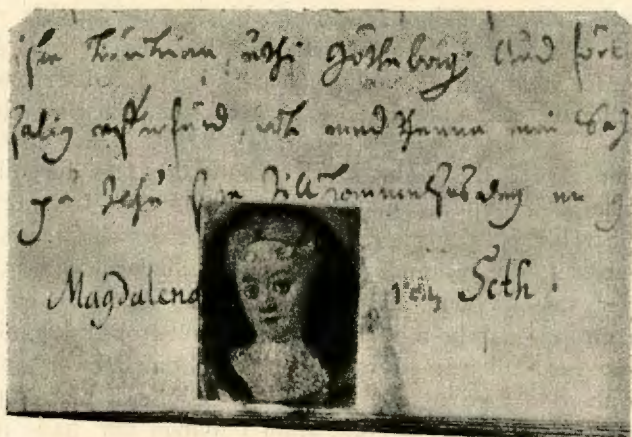

Fig. 7. Carlbergsalbumet. Magdalena von Seth, Joh. Eb. Carlbergs första hustru.

är utsirad med två leksamt framrullade lockar; ögonlock, näsvingar
och läppar lätt i rosa. Av klädningslivet i skarlakan syns nätt och
jämt ett bräm.¹

»Anno 1718. d 18 Majj, inträdde min kiäre Brooder Jean Eber-
hard Carlberg utj sitt andra Giffte, med Jungfru Brittien Tingwal,
Framledne Bruuks Patron Tingwals k: dotter, deras Bröllop stod i

¹ Hennes äktenskap blev, mig veterligt, barnlöst. — Lunds Universitetsbiblio-
tek äger en tryckt gravskrift (av S. WALLIN), där denna »Capitainens och öfverStadz-
Ingenieurens» maka åkallas såsom en »dygdekrona rar, besatt med kyskhetens sma-
ragd» o. s. v. Dikten, överlastad med ädelstenssymbolik, är liksom skriven av en
guldsmed och är synnerligen typisk för sen-barockens bombastiska svulst. J. FLO-
DERUS talar alldeles samma språk i sin gravdikt 1696 till Maria Tham, f. v. Sawe-
land. — Magdalena var sedan 10 år död och Johan Eberhard sedan 9 år omgift, då
han förflyttades till Stockholm, varför H. FRÖDINGS uppgift s. 129 i hans förtjäns-
fulla »Berättelser ur Göteborgs historia under frihetstiden» (1919) blir felaktig.

Wärmeland på Molcums gård. Gud låte dem båda lefwa till sammans utj många åhr, i kiärleek och Enighet för Christi skull.»

Det är Bengt Wilhelm, som hädanefter ritar med fjädern orden i familjens album, och det första han har att omtala är Johan Eberhards bröllop på Molkoms bruk med Brigitta Larsdotter Tingwall (i Sven S. Kolthoffs tryckta bröllopskväde uppges, att bröllopet ägde rum d. 25 maj). Brigittas mor, Christina Maria Danielsdotter Carlberg (f. ²⁴/₁ 1677), var kusin till Johan Eberhard; hon var gift 1° med Lars Tingwall, 2° med Th. B. v. Rappolt — båda brukspatroner på Molkom.

»Anno 1722: d 17 Decemb: inträdde iag Bengt Willhelm Carlberg ett Christeliget ächtenskap, med Frambledne Handelsman Gerhard Webers yngsta dotter, Anna Dorothea Weber, wårt Bröllop stod på Sällberga Prästegård der wij utj tystheet Copulerades af min Brooder Mag: Johan Carlberg; Gud bewise oss en underlig goodheet för Jesu skull.»

Om denna Anna Dorothea Weber äro alla källor märkvärdigt fåordiga. Ibland kallas hon Dordi, som lär vara en förkortning av Dorothea (jfr C. FORSSTRAND, Spåkvinnor m. m., 1913, s. 88). Möjligen var hennes far den köpman Gerard David Weber, vars hus och gård på Sillegatan värderades ¹¹/₂ 1727.¹ W. BERG nämner (mskr. i Göteborgs Stadsbibliotek) egendomligt nog en Anna Dorothea W., f. 1663, men hon var sedan 1706 i sitt 3:e gifte g. m. en Reimers och dog 1723 och kan således ej vara identisk med Bengt Wilhelms fru. Enligt Berg skulle vidare den Anna Maria Carlberg, som ²⁹/₁₂ 1761 vigdes i Tyska kyrkan med handelsmannen Harder Matsen och ¹/₈ 1781 dog i kräfte, varit Bengt Wilhelms första barn med A. D. Weber. Men hon uppgives vara född ¹⁰/₁₁ 1719 och skulle således tillkommit mer än 3 år före vigseln. Var det därför de »copulerades utj tystheet»? Jag gissar dock, att fru Matsen tillhörde någon annan Carlbergssläkt, och att Bengt Wilhelm med Anna Dorothea endast fick 2 döttrar: Elisabet, f. 1723, g. med sedermera domprosten i Göteborg Ekebom (f. 1716),² samt Johanna Christina, f. 1725, g. 1° m. kyrkoherden i

¹ På 1600-talet fanns i Göteborgs tyska församling en Bastian W.; och 1727 betalades en bildhuggare Johan P. Weber för något arbete. Se också H. FRÖDING, Göteborgs donatorer III:84. — I Stockholm fanns också Webrar (se s. 46 noten.). En Christina Maria Weber t. ex. gifte sig där 1718 med slaktar Arvid Olofsson Berg.

² Hemkommen i maj 1745 efter studier i Rostock 1744—45 (Göteborgs Stadsbibliotek äger Ekeboms vän-album från denna tid jämte hans »Liber memorialis»), fick Olof Andersson Ekebom »then äran at wara på Kjærra-Lund i Hr Majören

Morup Gustaf Borgstedt och 2° m. kyrkoherden i Breared J. A. Backe, död såsom änkeprostinna i Breareds prästgård vid midsommartid 1804.

»Anno 1724: d 27: Decemb: som war 3:die dag Juhl afsombnade Saligen i Herranom, på sitt 44:de ålders Åhr min i Lifztiden äldsta kiäre Brooder, kyrkioherden utj Marstrand och Sollberga Församlingar Mag: Johan Carlberg, gud ware låfwat som hielper de sijna utj rättan tid, den Saliga Mañen har här i werlden ingen glädje haft, utan fast mehra förmedelst ett olyckelighet giftermähl med Probsten Frederich Bagges dotter, måst smaka en bedröfwelig och Sorgefull lefnat. både wänner och owänner måtte lägga honom dett till ett sanfärdigt beröm, att han waret ett mönster af en gudfruktig, dyggdig redelig och from Man; Nu har denna min Salige Brooder för all sin bedröfwelse fått en oändelig glädje i bland Gudz uthkårade; Gud förlähne oss tillika med honom, en glad och frögdefull upståndelse på Herrans stora tillkommelse dag, för Christi skull.»

Född 1681 (se ovan) blev Johan student 1699 och kyrkoherde i Marstrand med annexer 1706. G. $\frac{9}{6}$ 1707 m. kyrkoherdedottern i Marstrand Fredrika Bagge (f. 1693), som ef er skilsmässan gifte om sig 1723 med handlanden i Marstrand Christian Bundsen (f. i Holstein 1696, d. 1764). Johan lär ha dött i Solberga.¹

Carlbergs kjära hus». För att fira d. 3 maj, kung Fredriks krönings- och kronprinsens födelsedag, tryckte E. 1749 »Goetheborgska Helicons Faegne-qwad». Blev $\frac{21}{11}$ 1749 kyrkoherde i Ljungby och Alfshög och firade med sin »aldrakjäreaste Wån och ljufwaste Maka», Elisabet Carlberg, sitt bröllop, som »med höganständig heder vant sin fullbordan på Kiärra-Lund» $\frac{16}{2}$ 1750. $\frac{17}{3}$ 1761 blev han domprost i Göteborg (tryckt hyllning av C. J. BRAG) och $\frac{11}{4}$ 1762 teol. dr i Greifswald. Hans insats i Göteborgspresen under 1750- och 1760-talen har påpekats av SYLWAN i Svenska pressens historia (s. 340 o. f.; även av WARBURG i hans Lidnerbok, s. 38). Med E. inkom eller förstärktes en dragning hos flera av Carlbergarna mot herrnhutismen (om dennas tidigaste skede i Göteborg på 1740-talet se N. JACOBSSON, Den svenska herrnhutismens uppkomst, Upsala 1908, s. 212 och 226). Då deras älskade dotter Anna Lovisa dog $\frac{31}{3}$ 1775 i sitt 21:a år, utkom ett 10-tal tryck, där hon bl. a. kallas »en i försoningsblodet rentvagen ung Jesu brud», som fick »somna in i Jesu sår» och bli »ett Zions barn». Redan länge tård av en plågsam sjukdom, befrjades modern, Elisabet Ekebon, $\frac{3}{9}$ 1778 av döden, knappt 4 månader före sin gamle far. En »skald» säger henne vara »förbunden med vännen hvit och röd»; en annan vet, att hon kände »reningsbrunnen, Jesu sida». Julafton 1784 följde henne domprosten: »vårt Zion bedröfvas». En liten »medalj eller jetton af pletter» slogs över honom 1785; en kort biografi skrevs i Stiftstidningarna 1789. De mest kända av deras 10 barn blevo Andreas Benjamin E. (f. $\frac{31}{8}$ 1752, rådman, d. $\frac{29}{9}$ 1803) och Adolf Wilhelm E. (f. $\frac{11}{10}$ 1757, teol. lektor, prost och kyrkoherde, dr., d. $\frac{20}{12}$ 1813 på Kviberg; en hans resedagbok i Göteborgs Stadsbibliotek, hans vän-album 1782—99 i K. B.).

¹ Jfr J. OEDMAN, Bahusläns beskrifning, s. 107, 109, 111; och P. O. WARNMARCKES bröllopsdikt med den tämligen drastiska titeln: Först bröd — sedan kött (i hans »Parnassi grönskande blomsterwall»).

»Anno 1727: d 11: Majj, som var Christi Himmelfärdz dag om morgon kläckan Emellan 5: och 6: afsombnade i en Salig stund min hiertanskiära hustru Anna Dorothea Weber, mig till stoor Sorg och bedröfwelse, Gud förlähne henne en glad upståndelse på Jesu stora tillkommelse dag för Christi skull.

Anno 1729: d 24 Junj Midsommar dag, inträdde iag Bengt Wilhelm Carlberg utj mit andra gifte med Jungfru Jehanna Stina Bläsingh, Majoren af Fortification H:r Jean Adam Bläsinghs kiära dotter, vårt Bröllop stod här i Götheborg, gud låte oss lefwa till sammans utj Gudzfrucktan och en rätt Christelig kiärleek, för Jesu skull.»

Johanna (Jeanna) Christina Bläsingh (fadern adlades von Blesingh, se Anrep) var född $\frac{3}{5}$ 1714 och dog $\frac{22}{6}$ 1770 på Kärälund; enligt C. J. BRAG de sista 8 åren »i plågotörnen stängd», men villig att renas av »Jesu Guds Sons egit blod». Bengt Wilhelm, släktens sakta åldrande, vördade patriark (d. $\frac{32}{12}$ 1778, begravnen liksom sina 2 hustrur i familjegraven), såg växa upp omkring sig 14 barn och 15 barnbarn.

»Anno 1732: Natten Emellan d 29: och 30: Julj afsombnade i en Salig stund, min kiäre Brooder Capitain och Architecten i Stockholm Johan Eberhard Carlbergs kiära hustru Brittien Tingwal, honom till en hiertans Sorg, gud frögde hennes Siähl, och förlähne henne en glad upståndelse på Jesu tillkommelse dag.»

Med Brittien hade Johan Eberhard fått 6 söner (3 dogo unga; 3 dogo ogifta såsom »stadsconducteurer» i Stockholm) och 2 döttrar (den ena dog ung, den andra blev g. Meijer). Emellertid drog han sig ej för att snart nog gifta sig för 3:e gången, då med Christina Engel Geijer av den stora Uddeholmssläkten (f. 1713 av brukspatron Bengt Gustaf Geijer d. ä. och Engelborg Strokirk, d. $\frac{27}{10}$ 1781; hennes porträtt i olja av okänd mästare finnes på Uddeholm). Med henne fick han minst 3 söner (2 dogo unga) och 2 döttrar.²

¹ Hennes syster Anna Lovisa (f. $\frac{22}{6}$ 1722) blev $\frac{2}{9}$ 1747 å Kärälund vigd med stadsmajoren i Göteborg, s. m. översten Arvid Moller (d. $\frac{30}{3}$ 1802 i sitt 84:e år). Deras dotter Wilhelmina Carolina blev $\frac{24}{4}$ 1777 g. m. borgmästaren i Göteborg Hans Hummel (f. $\frac{26}{9}$ 1743, d. $\frac{7}{12}$ 1808).

² Rörande den släkt, vari Johan Eberhard med detta gifte inträdde, hänvisas till J. AX. ALMQUIST, Uddeholmsverken, s. 368, samt till G. E. och B. J. GEIJERS arbeten om Geijerska släkten.

Här har Bengt Wilhelm tyvärr tröttnat att fylla minnesbokens pergamentblad med bud om glada bröllop, lyckliga födelser och smärtsamma förluster. Mycket kunde ytterligare upptecknats om förgänglighetens senare skiften i denna stora släkt, men knapp kunde det ha förstärkt det sympatiska intryck man redan hunnit få av den inre, rent rörande värmen, som levde och verkade familjemedlemmarna emellan.

Sist i albumet, på bakpärmens insida, sitter åter en på pergament målad teckning (Fig. 8; 141 × 85 mm.). Med en ganska

Fig. 8. Carlbergsalbumet. Bakre pärmens insida.

fumlig smekning över håret uppmuntrar en à la modisk Louis XIII-kavaljer en rikt utstyrd dam, som med sin luta slagit sig ned i svalkan av en Venus- och Amorfontän invid ett lågt bord med delikatesser. Till höger om denna Liebesgarten-scen är utsikt mot ett vattenomflutet citadell. Huvudfärgerna äro: rött (i flera toner), grått, brunt, guld och grönt.

*

*

*

Bland mycket annat kunde på de nu tomma bladen ha stått: att Bengt Wilhelms äldste son Johan (Jan) Adam C. föddes $^{25/10}$ 1731, blev löjtnant i fortifikationen, gifte sig $^{20/2}$ 1759 med Catharina Charlotta Schmerfeldt (f. 1732, d. $^{25/1}$ 1794), intogs $^{2/4}$ 1796 på Göteborgs fattighus, där han dog $^{25/5}$ 1799;

att dessas son Bengt Olof C., f. $^{20/4}$ 1771, 1801 $^{28/12}$ blev underlöjtnant och senare löjtnant vid Göta art.-reg.¹ i Göteborg och var g. m. Dorotea Sofia Andersson;

att Bengt Olofs dotter Charlotta Emerentia (f. 1803, d. 1890) 1830 blev g. m. Wilh. Magnus Kugelberg (f. 1801, d. 1884), häradshövding, sedermera lantbrukare på Jära utanför Jönköping;

att Charlotta Emerentia Kugelberg f. Carlberg, hade en son, häradshövding Johan Olof Kugelberg, i Jönköping (f. 1831, d. 1908); och att Johan Olof K. med A. J. B. v. Otter hade sonen Wilhelm Kugelberg (f. 1869) — albumets nuvarande ägare.

Existerar någon bild av Bengt Wilhelms näst äldste son, *Carl Wilhelm Carlberg* (f. 1746, d. 1814), stadsarkitekt i Göteborg?

¹ Meritlistor från 1793 och 1802 i Krigsarkivet.

Med. d:r Alfred Levertin.

Underrättelsen att d:r Alfred Levertin sistlidna nyårsafton avlidit på Serafimerlasarettet kom för hans kamrater och vänner icke oväntad. Han hade under senare åren varit sjuklig och på sista tiden icke kunnat lämna sitt hem.

Med Alfred Levertin gick en av Sveriges mera bekanta läkare ur tiden. Han tillhörde en frejdad släkt, var son till den bekante d:r Jakob Levertin, den förste läkaren av judisk börd i Sverige, och föddes i Stockholm 29 juni 1843. Efter slutade skolstudier vid Ulfgrenska skolan och Stockholms gymnasium blev han student i Uppsala 1861, med. kand. därstädes 1870 och licentiat i Stockholm 1874. Han utarbetade sedan en avhandling om Torpa källa och disputerade för medicinska graden i maj 1875. Vid jubelfesten i Uppsala 1877 promoverades han till med. doktor.

Åren 1875 och 1876 företog han en studieresa till Wien och Paris samt besökte de förnämsta kurorterna i Österrike och Tyskland. Efter återkomsten blev han badintendent i Medevi, var sedan badläkare i Marstrand, Varberg, ånyo i Medevi, Ystads Saltsjöbad, Eda, Gustavsberg och Tulseboda.

Icke blott som läkare utan även som författare har Levertin med stort intresse arbetat för balneologiens och mekano-terapiens utveckling i Sverige. Han utgav 1883 *Svenska brunnar och bad*, som då fyllde ett verkligt behov. År 1892 utkom D:r G. Zanders *medico-mechanische Gymnastik* och 1900 *Några drag ur den svenska balneologiens historia*. Dessutom har han strött omkring sig en mängd smärre skrifter i balneologiska ämnen och författat artiklar härom i Nordisk familjebok, 2:a uppl. Därjämte har han meddelat de biografiska uppgifterna över läkarkåren i »Svenskt porträttgalleri», avd. 13 (1899) samt över Svenska läkarsällskapets utländska ledamöter i »Svenska läkarsällskapet 1808—

1908; porträtt och biografier» (1909). Han har redigerat »Sällskapet Idun 1862—1896. Porträtt och matrikeldata» (1896) och gjort omfattande biografiska undersökningar rörande Stockholms i Uppsala studerande nationsmedlemmar sedan äldsta tider. Tillsammans med Schimmelpfennig har han sedan 1910 utgivit *Sveriges apotekarehistoria från konung Gustav 1:s till närvarande tid*. Mycket intresserad för genealogi och personhistoria har han med aldrig svikande energi och påpasslighet arbetat inom dessa områden och därvid ådagalagt fyndighet och kombinationsförmåga, när det gällt att uppsåra porträtt och biografiska data. Ännu under hans sista sjukdom med dess mörka utsikter utgjorde tanken att han skulle få komma hem och »släktforska» en tröst.

1893 utnämndes han till docent i balneologi vid Karolinska institutet och anordnade kurser de närmaste åren med demonstrationer på badhusen i Stockholm.

Okt. 1898—okt. 1899 var han ordförande i Sv. läkaresällskapet.

Vid allmänna svenska läkaremötet i Ronneby 1889 höll han ett föredrag *om våra kurorters ekonomiska förhållanden* och gav därmed uppslaget till Svenska kurortsföreningens bildande, som skedde i Stockholm 1900. Levertin blev föreningens förste ordförande och kvarstod som sådan i flera år. Genom detta initiativ har han gjort kurorterna stort gagn och är värd stor tacksamhet.

Alfred Levertin var icke någon »medicinman». Sol, luft, vatten och lämplig diet voro hans medikamenter. Organisatör var han och ingen möda sparade han för att ställa det bra för sina patienter. En samlande förmåga ägde han, och där han stod i spetsen, där saknades varken ett angenämt samliv eller festivitas, när så skulle vara. Medevi, dess gamla minnen och ärevärdiga traditioner älskade han och förstod att göra en brunnskur vid Medevi till ett vackert minne för den hemvändande brunnsvärdinnan.

I S. H. T. förde han spiran i många år och log så gott åt det ystra skämtet, även när det ganska hårdhänt gick ut över honom själv. Sällskapetets handlingar bevara många prov på hans godmodiga humor.

Alfred Levertin var en försynt, vänsäll och god man, och hans minne skall leva länge älskat av dem, som lärt känna honom.

Alfred Berghel.

Recensioner.

Gustaf Adlerfelt, Karl XII:s krigsföretag 1700—1706. Efter författarens originalmanuskript av SAMUEL E. BRING. Sthlm, P. A. Norstedt & Söners förlag 1919. (4), XXXVII, (1), 414 s. — 30 kr.

Hovjunkaren Gustaf Adlerfelt har sedan gammalt dels genom sin 1707 publicerade »Warhafter Entwurff der Krieger-Thaten Karls XII» och sin av sonen Karl Maximilian år 1740 utgivna »Histoire militaire de Charles XII, roi de Suède» blivit en banbrytare på den karolinska historieskrivningens område. Båda dessa värdefulla arbeten utgöra emellertid visserligen med lätt hand gjorda bearbetningar av ett på svenska utarbetat egenhändigt manuskript, om vars tillvaro man länge svävade i okunnighet och som först nu, tack vare doktor Bring och hans förläggare, genom föreliggande bok gjorts tillgänglig för forskningen och den historiskt intresserade allmänheten. Att vederbörande härigenom gjort en berömlig gärning, därom torde inga delade meningar kunna råda.

Adlerfelts ifrågavarande manuskript är till att börja med så till vida unikt, att det är den första på svenska och av en svensk författade skildringen av Karl XII:s krigsföretag åren 1700—1706. Därtill kommer att författaren, som alltsedan sommaren 1701 åtföljde Karl XII i fält, intog en halvofficiell ställning som konungens krigshistoriograf och att han till fullo synes ha motsvarat det förtroende, som härigenom visats honom. Anmälares, som varit i tillfälle att genom arkivforskningar kontrollera en stor del av de uppgifter såväl rörande tid som sak, som Adlerfelt lämnat, kan vitsorda, att dessa på ett fåtal undantag när äro fullt korrekta, vartill kommer, att framställningen fyller stora fordringar på objektivitet och överskådlighet. Det enda, som med fog torde kunna anmärkas mot densamma är, att författaren väl summariskt behandlar vissa betydelsefulla händelser, exempelvis Narvaslaget och Dünaövergången, men däremot går rätt så mycket i detalj, då det gäller att skildra vissa relativt obetydliga tilldragelser. Huru som helst är emellertid Adlerfelts framställning av krigsföretagen 1700—1706 av stort vetenskapligt värde och tills vidare särskilt vad angår de båda sistnämnda krigsåren, rörande vilka ännu ej i tryck föreligger någon mera detaljerad och på moderna forskningar grundad skildring, en outhärlig hjälpreda vid studiet av ifrågavarande krigshändelser.

Bring har emellertid i den föreliggande editionen ökat den adlerfeltska framställningens värde dels genom att i en 37 sidor lång inledning belysa en del med densamma samhörande spörsmål, dels genom

att bifoga densamma upplysande textkritiska anmärkningar och intressanta bilagor. I nämnda inledning beredes läsaren tillfälle att så detaljerat detta gärna är möjligt följa Adlerfels levnadsöden och insats som historisk författare. Förhållandet mellan det ifrågavarande originalmanuskriptet till hans skildring av 1700—1706 års krigshändelser och »Warhafter Entwurf» samt »Histoire militaire», redan tidigare belyst av professor Hallendorff, blir ytterligare utrett, samtidigt som utgivaren ger oss en klar och skarpsinnig framställning av Gustaf Adlerfels arbetssätt och gången i hans historiska författarskap. Bland de talrika bilagorna äro särskilt vissa koncept- och minnesanteckningar från 1708—1709 av intresse.

Som slutomdöme anser jag mig kunna intyga, att utgivaren fullgjort sitt arbete på ett i allo lofvärt och pietetsfullt sätt och härigenom skänkt såväl männen av facket som allmänheten ett högeligen intresseväckande tillskott i den karolinska litteraturen.

H. E. Uddgren.

Karolinen Adam Ludvig Lewenhaupt. Hans krigföring i Kurland och Litauen 1703—08 av HUGO E. UDDGREN. I. 1703—04. Göteborg 1919. I distr. hos Seelig & Co. XXI, 288 s., 1 karta, 5 pl. — 10 kr.

Bland de generaler, som stodo Karl XII närmast i hans väldiga kamp i öster, har väl ingen blivit mer känd och omstridd än Adam Ludvig Lewenhaupt. Hans insats i kriget har blivit olika bedömd efter olika tidsåldrar, han själv väjde ej att i skuldfrågan kasta ut beskyllningar mot andra, men han har också mer än någon annan av de svenska generalerna fått sig påskrivet en dryg del av skulden för de olyckor, som drabbade den svenska hären i Karl XII:s ryska fälttåg. Så mycket mer av intresse är det därför, att i dagarna utkommit en utförlig biografi över Adam Ludvig Lewenhaupt, även om den inskränker sig till att skildra endast hans uppträdande i Kurland och Litauen.

Adam Ludvig Lewenhaupt föddes i april 1659 på Själland. Föräldrarna voro dåvarande generalmajoren vid kavalleriet greve Ludvig Weirich Lewenhaupt och Charlotte zu Hohenlohe. Föräldrarna dogo tidigt. Hans uppfostran handhades av bl. a. riksdrotsen Per Brahe, rikskansleren M. G. De la Gardie och riksamiralen K. G. Wrangel. L. uppfostrades till djup gudsfruktan och stor boklig kunskap. Studierna bedrevs vid Lund, Uppsala och Rostock. Som vanligt avslutades hans uppfostran med en tids vistelse i Frankrike.

Först vid 26 års ålder bestämde han sin levnadsbana, varvid han valde faderns yrke. Sin första militära utbildning fick han i utländsk tjänst. Detta blev av stor betydelse för hans militära skolning och hans uppfattning av krigskonsten, i det han under sin tjänstgöring i Nederländerna kom att skaffa sig en god inblick i den s. k. nederländska skolan med dess lineartaktik. — Den 16 juli 1700 utnämndes L. av Karl XII till

överste i svensk tjänst och chef för ett nyuppsatt tremänningsregemente.

L. var med om kriget i Livland och Kurland 1701—02 och förvärvade sig under Karl XII:s och Karl Magnus Stuarts ledning många viktiga lärdomar, varpå han följande år i mars gav prov, då han vid Saladen tillfogade ryssarna ett ganska ansevärt nederlag. L. utnämndes i dessa dagar till vice guvernör och överbefälhavare i Kurland. Operationerna på denna front voro ej av avgörande betydelse, men Kurland var av vikt för huvudarméns förbindelser med hemlandet. Ryssarnas försök att klippa av dem genom att bemäktiga sig Kurland avvisade L. med kraft och besegrade ryssarna i det blodiga slaget vid Jakobstadt i juli 1704.

Med 1704 begränsar förf. första bandet av sin biografi över Adam Ludvig Lewenhaupt. Sin uppgift att åstadkomma en detaljerad och ojävig skildring av Lewenhaupts krigsföring i Polen och Litauen 1703—1704 har han löst på ett berömvärt sätt. Även om man ej med för handen förefintliga bevis kan gå med på en del av hans teorier, måste man skänka sitt varma erkännande åt förf. för hans vidlyftiga och noggranna källforskningar, hans sakkunniga utläggning av krigsrörelser och hans lättlästa stil. Med största intresse motser man fortsättningen.

Birger Steckzén.

Lewenhauptska arkivet på Sjöholm. Bref och handlingar utgifna af ADAM LEWENHAUPT. D. I. Bref från greve Johan Gabriel Oxenstierna till greve Nils Philip Gyldenstolpe 1780—1796. Sthlm, Norstedt & Söners förl. 1919. VIII, 128 s., 2 pl. — 25 kr.

Den serie publikationer ur Sjöholmsarkivets rika gömmor, som riksheraldikern greve Adam Lewenhaupt inlett med föreliggande vackra volym, lovar att bliva av allra största intresse, och man kan blott önska, att företaget måtte mana till efterföljd på andra håll. De nu offentliggjorda breven från J. G. Oxenstierna till hans frände N. Ph. Gyldenstolpe ha visserligen redan, tack vare ägarens tillmötesgående, kunnat av specialforskare utnyttjas och beteckna sålunda ingen absolut nyhet. Deras värde ligger emellertid mindre i de historiska upplysningar, som där meddelas, än i den individuella färgläggning, som Oxenstiernas personlighet ger åt vad han berättar. Till tiden sammanfalla väsentliga delar av korrespondensen med det dagboksfragment, som är känt under namnet »Mitt minne» (Sv. mem. o. brev. I). Men under det att det senare är beräknat för eftervärlden och hållet i en tyngre, mera officiell stil, återfinna vi i breven helt det älskvärda och impulsiva, både varmhjärtade och icke så litet maliciösa poetlynnne, som givit hans tidigare, av Sv. Litt.-sällskapet publicerade Dagboksanteckningar en friskhet och en charm som intet annat svenskt memoarverk från den tiden. Hans brist på verklighetssinne gör sig väl även här gällande och kommer ej sällan sakernas rätta sammanhang att undgå honom. Denna brist på verklighetssinne ger också förklaring till att han så djupt kunde försänka sig i det fantastiska frimureri, som under dessa år f. ö. förbryllade även klarare huvuden än hans. Den inblick vi få i åtskilliga dithörande förhållanden är icke det minst värdefulla i breven. Det gör dock ett

nästan beklämmande intryck att höra denné högt bildade man på fullt allvar relatera de mest groteska spökhistorier. Med särskilt intresse tar man naturligtvis också del av de skiftande omdömen om Gustaf III, som fallas i breven. De härröra alla från en tid, då skalden icke längre stod på lika förtrolig fot med denne som han en gång stått, och hans uttalanden färgas också starkt av besvikelsen över kallsinnighet från den konungs sida, som han säkerligen icke skulle begärt bättre än att få ägna hela den svärmiska vänskapskult, varav han var mäktig. Mycket stod dock emellan dem: konungens fritänkeri och Oxenstiernas rousseauistiskt barnafromma religiositet gävo fundamentalt olika utgångspunkter för hela deras världsåskådning. Hovlivet som sådant endast irriterade honom. För den sortens fantasivärden, som tog sig uttryck i dess nöjesliv, saknade Oxenstierna allt sinne, så poet han var. I konungens hemliga planer var han icke initierad och kunde sålunda icke mäta de verkliga vinstchanserna med de ögonskenliga risker, i vilka dennes djärva politik kastade landet. Å andra sidan kunde han ju omöjligen, så rojalist han var, alldeles sluta öronen till för adelsoppositionens dagliga ryktessmidier. Härtill kommer, att Gustav verkligen behandlade honom med mer än lovligt ringa hänsyn under hans kanslipresidenttid. Desto starkare verkar då den varma ton av sympati, som någon gång bryter igenom den sårade stoltheten, och överhuvud taget erbjuder Oxenstiernas kritik av konungen trots all sin skärpa en verklig lisa för den som läst sig led på de i allt större mängd publicerade samtida anteckningar från denna tid, där den i moralisk indignation nödtorftigt höljda skandalhungern och klandersjukan breda ut sig i självbelåten allvetenhet. Här är det en alltigenom nobel personlighet som talar. I detta sammanhang förtjänar emellertid anmärkas, att i den här publicerade samlingen icke ingår Oxenstiernas hittills mest bekanta brev till Gyldenstolpe, där han skildrar sin samvaro med konungen under dennes djupaste depressionsperiod i Finland (efter orig. i Kungl. bibl. i sammandrag meddelat av Odhner i Sveriges pol. hist. under Gustaf III, d. III, s. 135).

Några vidlyftigare litterära resonemang betunga icke breven. Ett och annat att taga fasta på meddela de dock, bl. a. en del upplysningar om Oxenstiernas egna poetiska förhåvanden. Det saknar icke heller sitt litteraturhistoriska pikanteri att göra sammanställning mellan lantfolksidyllerna i Skördarna, med vars överarbetande skalden samtidigt var syselsatt, och den ytterst illusionsfria uppfattning av de »gemena bondkanalerna», som kommer fram i en drastiskt återgiven auktionsepisod i ett av breven. En enda liten parallell som denna är nog för att göra tydligt, att den bristande realism, som man klandrat hos dikten, icke härrör av naivitet eller klen iakttagelseförmåga utan av medveten stilisering.

Breven, som till största delen äro avfattade på franska, ha av utgivaren försvenskats, och så vitt man kan döma utan jämförelse med originalen är översättningen synnerligen värdad och vederhäftig. Den Oxenstienska brevstilens säregna behag har väl kommit till sin rätt och utgör ingalunda läsarens minsta behållning. Boken prydes av helsidesreproduktioner efter en Lundbergspastell av Gyldenstolpe och ett Breda-porträtt av Oxenstierna.

A. Beijer.

Presidenten S. A. Leijonhufvuds minnesanteckningar utg. af H. L. VON DARDEL. Sthlm, P. A. Norstedt & söners förlag 1919. VI, 390 s., 7 porträtt. — 16 kr.

Friherre Samuel Abraham Leijonhufvud föddes d. 8 november 1785, studerade i hemmet och vid Lunds universitet och genomlöpte tack vare den lyckliga föreningen av personliga egenskaper samt börd och relationer hastigt domarbanan; år 1813 blev han utan att förut ha innehaft ordinarie ämbete lagman i Västerbotten och Ångermanland, transporterades 1814 till samma syssla i Skåne, befordrades 1821 till hovrättsråd i Kristianstad och fick 1826 före fyllda 41 år intaga presidentstolen i Göta hovrätt. Tio år senare, 1836, avbröts denna jämna bana genom en avskedsansökan, inslungad i förtrytelsen över en desavouering i ett befordringsärende. Sitt återstående liv framlevde Leijonhufvud i Stockholm, plågad av brist på sysselsättning och en lynnets dysterhet, vilken kanske — såsom han ofta sade sig själv — till en del berodde på inre sjukliga förändringar. I avskedet från hovrätten ville han aldrig erkänna ett förhastande men ruvade däröver med en grämselse, som han ej kunde förjaga genom att drapera sig i den ståndaktiga dygdens mantel.

Overksamhetsårens dystra stämningar och tomma timmar är det, vi ha att tacka för ex-presidentens minnesanteckningar. Man behöver också bara läsa t. ex. det vanitas vanitatum, vari han summerar upp sina lekkamraters levnadsöden (s. 19—21), för att riktigt se, hur mjält-sjukans slagskuggor fallit svarta i hans föreställnings- och känslövärld. Och som alltid hos mörka sinnen får dysterheten sin rätta ton genom kontrasten mot ett lika överdrivet ljus, som kringstrålar minnesbilderna från barndoms- och ungdomsåren och lånar sin glans åt den gamla tidens enkelhet, kraft och heder. På författarens lott hade jämväl fallit den germanska egenheten att söka sanningen och den omedelbara hjärtliga mänskligheten i de former av samhällslivet, som egentligen ej avse att vara en fristad för just dessa egenskaper. Han utgjuter sig alltså över hovet och det förnäma umgängeslivet i satiriska deklamationer, som i avsikten om också ej i litterär verkan tävla med en Böttigers skildring av Boggianos begravning, och återger med för-strindbergskt nöje drastiska anekdoter om den gamle excellensen Jakob De la Gardies hädanfärd. En litet omanlig olust över livets små obehag, som ibland naivt kommer fram, förtar kanske något av kritikens strävhet men ökar den dragning åt det egocentriska, som eljest får ett uttryck i det oavslätliga grubblat över det egna ödet.

De hämnande dragen i Leijonhufvuds läggning ha ej hållits tillbaka av något tvång till behärskning, då han sökte komma bort från sitt hjärtas bitterhet genom att låta pennan löpa. Det vore därför orätt att låta dem skymma den betydande intellektuella utrustning och de positiva egenskaper, som även i hans depressionstid tydligt träda fram. Man kan ej tvivla på uppriktigheten av hans ömtåliga rättskänsla eller den samvetsömhet, varmed han sökte rannsaka även sig själv. Och om det också ej inger något odelat förtroende till hans människokänedom, att han karakteriserar E. G. Geijer som »järnhård», tillerkänner man honom gärna i övrigt en både träffande och ganska omfattande iakttagelseför-

måga. Det affektiva hos författaren ger åt hans framställning en intensitet, som ej lämnar läsaren oberörd, och då han förfogar både över en ledig och underhållande stil och ett öppet öga för det pittoreskt karaktéristiska, tecknar han ofta med anmärkningsvärt liv olika samhällskretsar; särskilt en del tavlor från uppväxtåren i Skåne och Småland fästa sig i minnet.

* * *

När Leijonhufvud satt och ruvade över sina olyckor och oförrätter, var han naturligtvis ytterst mottaglig för allt det missnöje, som låg i luften före 1840 års riksdag. Han fyllde många sidor med att skriva sig till minnes alla de verkliga eller förmenta felgrepp, som den oppositionella pressen förekastade regeringen, och skrädde ej orden i sina egna reflexioner. Men i verkligheten hade han föga gemensamt med den borgerligt demokratiska oppositionen och omtalar gärna publicisterna med en nog fördomsfull ringaktning. Hans vanor, umgänge och sociala åskådningar voro utpräglat aristokratiska. Med motvilja såg han motsatta tendenser göra sig gällande bland de ofrälse jurister, som alltmer började rekrytera Göta hovrätt, och tecknade av deras begränsning en bild, som kanske i mycket kan vara berättigad men i anmärkningsvärd hög grad tar sikte på brister i den formella förfiningen. Hans önskan var att utifrån rekrytera hovrätten med en man av »goda kunskaper i allmänhet, sunt och snabbt omdöme, uppfostran, levnadsvett, ekonomiskt oberoende, släktskapsrelationer, goda vanor ifrån ungdomen, samlade i föräldrahuset, där rena seder, god ton och bildning varit hemmastadda. Korteligen, jag sökte en yngling av börd, förmögenhet och aristokratisk riktning.» Det var på denna befodringsfråga han föll.

Det saknades ju vid denna tid ej högadliga frondörer av samma grundåskådning som Leijonhufvud, och man väntar sig därför nästan att snart finna honom i deras krets. Då J. W. Sprengtporten 1838 skildes från överståthållarämbetet, skyndade han sig också att uppsöka denne, men detta närmande, som kunde ha lett till förbindelser med »koalitionen», fullföljdes tydligen ej. Det ligger i öppen dag, att redan Leijonhufvuds lojalitet och litet abstrakta rättrådighet gjorde det omöjligt för honom att följa de missnöjda herrarna i deras opposition *quand même*, men det är ej omöjligt, att han ytterligare avväpnats genom otvetydiga försök till närmanden från hovets sida. Oaktat han kort förut med republikansk strävhet avvisat ett regeringsförsök att få honom till juryman i det Crusenstolpeska målet, såg sig nämligen Leijonhufvud kallad till ordförande i fattigvårdskommittén och var tydligen ej okänslig för denna utmärkelse och ett nådigt mottagande från konungens sida vid en uppvaktning. Alltnog, utan att överge sin oppositionella grundstämning sökte han vid riksdagens början bevara sin självständighet även gent emot oppositionsgrupperna och uttalade bestämda farhågor för att dessa skulle låta sig föras för långt av »personliga intressen, enskild bitterhet eller överdrift i begagnandet av vunna fördelar»; dock lät han sig övertalas att undertrycka ett par tillämnade yttranden, avsedda att mana till moderation och betänksamhet. Från hovpartiets sida saknades ej försök till ytterligare närmanden. Efter några mera lösliga propos'er mynnade dessa slutligen i november 1840 under den segslitna minister-

krisen ut i ett ganska bestämt anbud om justitiestatsministerposten, vilket Leijonhufvud dock efter en ingående självprövning avböjde. Vad han önskade, var en sansad högadlig opposition. En tid hoppades han, att en dylik grupp skulle kunna finna en ledare i Carl De Geer, men denne svek till hans grämselse alla sådana förväntningar. Sedan ministerfrågan förfallit, skärptes snarast Leijonhufvuds stämning mot hovet, och han avvisade tvärt upprepade påtryckningsförsök i kabinetskassefrågan. I det hela behöll han emellertid sin odeciderade ställning mellan partierna.

Det säger sig själv, att Leijonhufvud med en sådan hållning ej kunde höra till de verkligt initierade, fastän han rörde sig i kretsar, som stodo händelserna nära och där fick många goda upplysningar. Vad man främst tillgodogör sig av hans skildringar är det allmänna intrycket, åter speglingen av stämningar och åsiktsbrytningar samt hans egna kommentarer. Under sådana förhållanden är det knappast lyckligt, att utgivaren beskurit eller blott refererat längre resonemang, även om dessa otvivelaktigt stundom torde vara mer än lovligt utdragna i manuskriptet; vad Leijonhufvud tecknar sig till minnes om utländska förhållanden borde likaledes ha tagits med, då allt som kan bidra till att belysa sambandet med de allmänna strömningarna i Europa äger sitt givna intresse. Däremot är det värt odelat erkännande, att vissa partier, som gå in på det enskildas område, undertryckts. Både som tidsbild och document humain äro de Leijonhufvudska memoarerna väl förtjänta att studeras. Arbetet åtföljes av personregister och prydes av ett flertal vackra familjeporträtt.

Bertil Boëthius.

Johan Olof Wallin. En livsbild av *Elias Grip*. Upps., J. A. Lindblads förlag 1919. 92 s., 1 portr. — Kr. 2:25.

Lektor Grip är synbarligen en man, som håller på regeln »nulla dies sine linea». Hans Livsbilder avlösa varandra i hastigt tempo. För sitt närmaste ändamål: läsning för ungdom äro de i allmänhet väl lämpade. Icke minst gäller detta hans lilla populärt hållna biografi över J. O. Wallin. Möjligen skulle den kunna anses som överloppsgärning, då vi ju ha så många äldre och nyare Wallinteckningar från de tre mera kortfattade i Läsning för folket till Henrika Scheffers Brett lagda Sveriges störste tempelskald.

Det skall erkännas, att Grip på det hela taget väl tillgodogjort sig de senare årens Wallinforskning. Närmast synes Liedgrens bekanta karaktärsteckning av Wallin ha tjänat som förebild, men förf. visar sig förtrogen med även andra arbeten.

Att påtala sakliga ojämnheter i en bok, som framträder utan vetenskapliga anspråk, kunde ju vara onödigt, i synnerhet som teckningen i stort sett är anmärkningsvärt solid. Ett par erinringar må dock göras. Då förf. tenderar åt att göra Wallins brutna förlovning till ett nära nog avgörande moment i hans liv, är han säkert på villovägar. Liedgrens i Samlaren publicerade undersökning på denna punkt kommer som bekant till ett annat resultat. Kanske när allt kommer omkring det äkten-

skap, som blev av, är förklaring nog till åtskilligt, som skrivits på den uppslagna förlovningens konto. Hans förtroliga brev peka ej sällan i den riktningen (t. ex. till Wingård).

Större räckvidd har emellertid en annan anmärkning. Den gäller de obligata, något läroboksmässiga deklamationerna om »rationalismen inom den svenska kyrkan». Frånsett att denna vanligen är svår att påvisa, måste det sägas, att upplysningstidens religiositet var vida bättre än sitt rykte. Förfis med belägg från W. E. Svedelius framförda påstående, att predikningarna rensades från de övliga bibliska ingångsorden, är en bestämd överdrift. Bibelns språk fanns nog, även om bibelns anda stundom saknades. Lehnberg, som ju är en god exponent för sin tids homiletiska åskådning, höll strängt på den bibliska uppräningen.

Neologien hade sina förtjänster och fel, och det torde vara på tiden, att vi något reviderade vår uppfattning om bäggedera.

H. Wijkmark.

En bok om Ellen Key. Sthlm, Albert Bonniers förlag 1919. 215, (1) s., 11 pl. — 12 kr.

De olika bidragen i En bok om Ellen Key ge även tillsammans tagna icke någon hennes psykologiska historia, icke en själsbiografi, något som man ju heller icke väntar av en fest- och hyllningsskrift till och om en ännu levande författare. Den som särskilt intresserar sig för Ellen Key som människa, som historisk person, blir emellertid särdeles glad över att i *porträtten*, i bild, få skymtar av denna människas utvecklingshistoria och, om också i något så yttre som dräktmodet, av de tidsperioder, som varit bakgrunden för denna utveckling. Där ha vi ett lustigt och näpet porträtt av den smalhalsade sexåringen Ellen Key, en svart silhuett. Ett ovanligt karaktärsfyllt profilporträtt, ännu mer ovanligt för en sådan ålder. Eftertänksam ser den lilla flickan ut, med sin på en gång känsliga och bestämda mun. Där är Ellen Key vid sexton år i 1860-talets och vid trettio år i det slutande 1870-talets dräkt. Där är ett porträtt från 1896, där hon, möjligen även i någon mån tack vare fotografikonstens utveckling, plötsligt ter sig som en helt annorlunda intressant och själsligen mäktig typ. Avståndet i psykologisk prägel är mycket stort från det spensligt intellektuella porträttet av den trettioåriga till det 16—17 år senare tagna, där ögonen djupnat och munnen besjälats — en förändring av den art, som blott konstnären livet kan åstadkomma.

Av de på senare år tagna, bl. a. en reliefskulptur av Alice Nordin, är det mest sägande och mest karakteristiska i sitt slag ett friluftsporträtt, ståtligt och nästan skulpturalt, allvarsamt, värdigt. Där är åter det raka framåtblickandet och den bestämda munnen från barnporträttet, nu med ålderdomens majestät.

Ett av bokens litterära bidrag är av biografisk art: Ada Rydströms minnen från Ellen Keys barndom och första ungdom, okonstlat och minnesgott berättade och av stort intresse. Sigrid Elmblad drar fram några minnesbilder från »åttioalets» i Stockholm, särskilt från sällskapet Nya Idun, där hon låter oss skymta några av gestalterna i den miljö, som då och där utgjorde Ellen Keys omgivning: Anne Charlotte Edgren, Sonja

Kovalevski m. fl. Sigrid Elmblads minnen ha verkligen något av tidsfärg. Däremot har onekligen Hjalmar Söderberg valt rätta ordet, då han kallar sitt bidrag Ett par skuggminnen.

Selma Lagerlöfs bidrag heter Ett minne och meddelar blott en liten episod, men den är vald och utförd med Selma Lagerlöfs symbolik och innehåller en hel värdesättning av Ellen Keys förhållande till mänskorna, mänskligheten. Romain Rolland betygar sig höra till Ellen Keys »famille spirituelle». Georg Brandes hyllar hennes mod och kallar henne »Sveriges hedniskt kristliga sibylla». En tyska, doktor Helene Stöcker, en amerikanska och en engelsman, rashygienikern Havelock Ellis, vitsorda hennes betydelse för kvinnorörelsen i deras respektive hemland. Professor Verner Söderhjelm ger sin tribut åt Ellen Keys förmåga att psykologiskt leva sig in i och återge litterära personligheter: »hennes entusiasm och poetiska gestaltungs-gåva skapa en sådan bild av dessa människor, att vad vi yrkesmän med vår lärda apparat åstadkomma blir mannekänger i bredd med detta levande liv».

Mycket, ja, det mesta av ovannämnda artiklar har dock en omisskännlig prägel av festskrift — gott och väl som tacksägelser till Ellen Key, icke mycket sägande om henne. En annan karaktär ha Frida Stéenhoffs, Elin Wägners, Anna Lenah Elgströms och Marika Stjernstedts bidrag — icke därför att de icke skulle vara lika, så tacksamma, tvärtom, men därför att den direkta anledningen till hyllningen hos dem träder tillbaka för deras levande personliga intresse för Ellen Keys livsverk och för de områden, där de i sina uppsatser värdesätta hennes insats.

Bokens längsta uppsats är, icke till fördel för den, icke heller för Ellen Key, Frida Stéenhoffs om Den nya moralen och Ellen Key som dess tolkare. Än orakelmässigt, än journalistiskt kåserande ordar fru Stéenhoff om moralen och kvinnan. Att uppsatsens utrymme i boken tar mer än fyrtio sidor är noga taget snarare litet än mycket, då man betänker, att den i nästan idel allmänsatser ompänner mer än ett århundrade — man vet icke riktigt men gissar på franska revolutionen som utgångspunkt — i inledningen m. fl. ställen till och med årtusenden. »Sedan åtskilliga årtusenden har man kunnat följa kvinnan och moralen på deras vandring mot ett obekant mål.» Den läsare, som villigt skall följa förf:s pekpinne på den karta hon uppripar, bör icke vara tyngd av för mycken kritik, historisk kunskap eller psykologisk träning. Eljest bortblandas intrycket av verkligt patos och betydelsefulla synpunkter genom tomheten i en massa vittsvävande yttranden, lättvindigheten i handskandet med historiska fakta samt den psykologiska naiviteten.

I Elin Wägners uppsats är man i ojämförligt högre grad på den historiska verklighetens mark. En fast ryggrad har Elin Wägners uppsats om Ellen Key och kvinnosaken fått därigenom, att den utgår från Ellen Keys förkunnelse vid en given tidpunkt, 1890-talet, hennes gensaga då mot den tidens kvinnorörelse, sådan hon såg den. Med all beundran för Ellen Key är Elin Wagner i blicken på fakta objektiv och kritisk. Hon betonar, att Ellen Key, »som själv gynnats av lyckliga omständigheter i fråga om personlig frihet och utveckling, säkert icke till fullo uppskattat styrkan av motståndet mot kvinnorörelsen», och hon erkänner öppet, att »det är svårt att fatta», numera, »att rörelsen haft en tid, då den bättre

behövde åthutning än hjälp och uppmuntran». Fastän hon går tyst förbi de mest utmanande av Ellen Keys utslungade överord, nödgas hon både själv reservera sig och konstatera, att de sista årtiondenas europeiska kvinnorörelser haft framstående representanter av helt annan riktning. Av värde och intresse är påminnelsen om Ellen Keys inskrifande mot kvinnornas deltagande i 90-talets försvarsagitation. »På denna punkt blev hon nästan mest missförstådd.» På denna punkt har hon nu skaror av liktänkande bland människor, som aldrig varit hennes lärjungar. Vackert slutar Elin Wägner sin uppsats med att karakterisera Ellen Keys liv som »vittnesbörd om möjligheten av den syntes, utan vilken vi ej kunna nöja oss», syntesen mellan det intellektuella och »kvinnans speciella uppgift att tjäna, personligen hjälpa, råda, ge sympati».

Det bästa, det levande och bärkraftiga i Ellen Keys omsorg om barnen och maningar till *ungdomen*, hennes egen *självställning* till dem såsom släktets fullkomningsmöjligheter och livsförnyelse ha förstående och väsentligt, utan skrymmande detaljer, tolkats av Marika Stjernstedt i artikeln Ellen Key och barnet och av Anna Lenah Elgström i artikeln Ellen Key och ungdomen, strålande och varmt skriven.

Hilma Borelius.

Bergshögskolans elever under dess första 100-årsperiod.

Porträtt och biografier utgivna av GOVERT INDEBETOU, Sthlm, Ab. Svenska teknologföreningens förlag (tr. Uppsala, Almqvist & Wiksells boktr.A.-B.) 1919. 389 s.

Vid sitt sammanträde den 15 oktober 1918 uppdrog kommittén för firande av bergshögskolans 100-årsjubileum åt mynddirektören K. A. Wallroth att utgiva en porträttkatalog med utförliga biografier över skolans elever under det tilländalupna seklet. Då den utsedde redaktören, som tidigare utgivit ett liknande verk rörande delvis samma personer eller »Lärare och elever vid bergsskolan i Stockholm 1869—1900» (1901), blev hindrad att bringa arbetet till fullbordan, övertogs detta på våren 1919 av direktören Govert Indebetou, som stod inför uppgiften att med ledning av svaren på utsända frågeformulär »på så kort tid som två månader framställa ett fullständigt och från personhistorisk synpunkt tillfredsställande manuskript», innehållande över tusen biografier. Tack vare typografstrejken blev fristen icke fullt så kort, men i betraktande av det vackra resultatet måste arbetsprestationen likafullt anses synnerligen god. De ojämnheter, som otvivelaktigt förefinnas, bero i ett fall som detta huvudsakligen på källmaterialets, d. v. s. primäruppgifternas beskaffenhet och skulle enligt utgivarens säkerligen riktiga uppfattning ej kunnat undvikas utan uppoffring av lika många år, som arbetet nu kostat månader. Vad som bjudes är i alla händelser mycket nog. Utom fullständiga meritförteckningar, som dock upptaga blott årsuppgifter för utnämningar och mera ingående data endast för födelse och dödsfall, meddelas namn och yrken för föräldrar, hustrur, barn och svärföräldrar, varigenom det genealogiska intresset blivit nöjaktigt tillgodosett. En särskild honnör förtjäna de särdeles väl reproducerade porträtten. Sådana saknas blott för ett jämförelsevis ringa antal, som i allmänhet tillhör de äldre årgångarna. I flera fall torde för övrigt saknaden av konterfej bero på att dylika ej existera.

Falu bergsskola, vilken som bekant var den nuvarande bergshögskolans (resp. bergsavdelningens vid tekniska högskolan) direkta föregångare, emottog dels ordinarie elever, som dessförinnan avlagt examen till bergsstaten, dels extra ordinarie elever, som före inträdet hade att underkasta sig särskild inträdesprövning. De senare deltog ej alltid i den tvååriga kursens alla läroämnen och avgingo ej sällan efter en kortare vistelse vid läroverket. Principiellt hava i föreliggande matrikel medtagits »alla ordinarie samt de special- och extraelever, som någon längre tid idkat studier vid resp. skolor. Begränsningen, som torde vara fullt försvarlig, gör det möjligt, att en och annan, som verkligen varit bergselev, ej återfinnes i arbetet, då likväl å andra sidan samtliga verkliga utexaminerade bergsnotarier och bergsingenjörer torde där inrymmas. Ordningen är kronologisk beträffande årsklasserna, men inom dessa har för den äldre tiden följts originalmatriklarna, i vilka ingen skillnad göres mellan ordinarie och extra elever och någon annan norm ej heller synes hava blivit följd. För generationerna efter halvsekelskiftet har bokstavsordning iakttagits. Ett fullständigt namnregister underlättar eftersökandet av visst namn.

Det hade utan tvivel varit önskvärt, om arbetsplanen upptagit och tiden medgivit en historisk inledning över bergsskolans organisation och undervisning i äldre tider, vilken kunnat giva ledning för bedömandet av åtskilliga mindre bekanta frågor, av vilka det ovan påpekade förhållandet mellan olika slags elever är blott en. Visserligen finnas dylika redogörelser för olika perioder av skolans tillvaro dels i ett par årgångar av Järnkontorets annaler, dels i ortspressen, men äro där tämligen svårtillgängliga, och ämnet torde för övrigt förtjäna en utförligare behandling. Det måste i avvaktan på denna räknas matrikelutgivaren till förtjänst att i företalet hava lämnat noggranna uppgifter om dessa spridda bidrag till vår tekniska lärdomshistoria.

Aqut.

Svensk biografisk kalender. I. Malmöhus län. Utgiven av HJALMAR GULLBERG och TORSTEN UGGLA. Stockholm 1919. 379 s. — 30 kr.

I nov. 1918 utsände bokförläggaren Hasse W. Tullberg en cirkulärskrivelse rörande ett arbete med ovanstående titel och avsett att utkomma i ca 30 fristående delar och varav första delen, Malmöhus län, beräknades omfatta omkr. 2,500 personer. Det skulle i viss mån utgöra en motsvarighet till samme förläggares synnerligen förtjänstfulla Svenskt Porträttgalleri, vilket arbetes generalregister är så gott som outhärligt för kännedomen om nu levande eller under detta århundrade bortgångna personer.

Men planens realiserande har mött oväntade svårigheter, och utgivarna hålla före, att det synes ganska ovisst, om arbetet kan fortsättas utöver nu utkommen del, som omfattar 2,050 biografier. När i Skåne, som dock torde vara det i biografiskt avseende bäst utarbetade landskapet, intresset är så ringa, synes man ej kunna sätta förhoppningarna högre på annat håll. I föreliggande fall hava de beräknade biografierna i brist på primäruppgifter måst minskas med nära en femtedel, vilket givet gjort kalendern något ojämn, ty man saknar nu namnen på mången,

som i ena eller andra riktningen intager en bemärkt plats inom länet. Det kan ifrågasättas, huruvida det ej varit bättre att upptaga namnen på dessa personer med ofullständig biografi än att alldeles utesluta desamma. Man hade då fått en klarare överblick över länets mera framstående invånare. Utgivarnas kända vana vid biografiska matrikelarbeten förnekar sig icke heller här utan borgar för dess tillförlitlighet i uppgifter.

G. I.

Heraldiskt lexikon över å Svenska riddarhuset introducerade ätter av JOHAN KLEBERG. Sthlm, P. A. Norstedt & söners förl. 1919. (8), XI, 217, (1) s. 325 numrerade ex. — 75 kr.

Sverige har ej något överflöd på heraldisk litteratur. Ugglas inledning till heraldiken utkom i medio av 1700-talet, Schlegel & Klingspors Svensk heraldik 1876, den sistnämndes Handbok i praktisk vapenkonst 1887 och Fleetwoods Handbok i svensk heraldik 1917, och äro dessa arbeten de enda, som behandla svensk heraldik i allmänhet.

Nyligen har denna litteratur genom Klebergs ovannämnda lexikon erhållit en lika värdefull som originell tillökning. För forskare ävensom samlare av konstföremål, sigill, exlibris m. m. har det visat sig vara mycket tidsödande, ja understundom hart när omöjligt att med tillhjälp av våra vapenböcker identifiera ett sköldemärke, befintligt å t. ex. en bok, ett skåp eller en ostindisk porslinspjäs. Denna olägenhet har Kleberg sökt avhjälpa genom sitt lexikon, uppställt närmast i överensstämmelse med en flora enligt Linnés sexualsystem.

Arbetet börjar med en alfabetiskt ordnad, rikt illustrerad förteckning över de använda heraldiska termerna, åtföljd av förklaringar, därefter kommer själva lexikonet, som föregås av en kort översikt, och slutligen två register över riddarhusets samtliga ätter, det ena uppställt i nummerordning, det andra alfabetiskt, tillika försett med såväl introduktionsår som hänvisning till den sida, där vapnet beskrives. Att här närmare redogöra för det av Kleberg uppgjorda systemet skulle taga allt för mycket av tidskriftens utrymme i anspråk, må det vara nog sagt, att det tyckes vara väl uttänkt, överskådligt ordnat och ganska lätt att använda, om man genomläst författarens i inledningen intagna exempel på hur man bör begagna hans system vid »examination» av ett sköldemärke.

Den i inledningen använda terminologien överensstämmer huvudsakligen med Fleetwoods; så begagnar Kleberg termerna »häroldsbild» och »allmän bild» i stället för de av Schlegel och Klingspor använda »heraldiskt» resp. »allmänt sköldemärke». Då författaren sökt göra det möjligt för personer utan förkunskaper i heraldik att examinera sköldemärken, har han i flera fall gjort eftergifter i terminologiskt hänseende, men torde detta underlätta bokens användning i praktiken; så är t. ex. »skansskura» en ny men ganska praktisk term.

Det har säkerligen varit ett oerhört arbete att uppgöra detta system och att i detsamma inordna dessa 2,893 sköldemärken; författaren meddelar också i förordet, att han för tjugu år sedan påbörjade utarbetandet av systemet; han är också att lyckönska till arbetets utförande. Den typografiska utstyrelsen är förstklassig, men hade det varit önskvärt, att

arbetet kunnat utgivas i en större och prisbilligare upplaga, så att det kunnat spridas mera än som nu kan bliva fallet.

Slutligen bör påpekas ett tryckfel i greve Lewenhaupts förord: han omnämner »den gamle Claes Ugglaw», men författaren till Sveriges äldsta heraldiska arbete hette Carl, ej Claes.

T. U.

Nyare genealogisk litteratur.

Sveriges ointroducerade adels kalender 1919 av TAGE VON GERBER. Årg. 4. Sthlm, tryckeri-a.b. Ferm 1918. VI, (2), 160 s.

Efter tre års vila har herr von Gerber lyckliggjort den intresserade publiken med en ny upplaga av sin kalender, som denna gång icke kommit med ny titel, men i många andra avseenden undergått förändring. Vilan har synbarligen varit hälsosam, ty denna sista årgång måste rättvisligen erkännas vara bättre än de föregående. Skada bara, att ej vilan varit längre, ty då kanske utgivaren grundligare hunnit taga del av den kritik, som ågnats de föregående årgångarna, och bättre tagit densamma ad notam.

Vad först själva planen beträffar, har överskådligheten ökat genom att översiktstabeller med numrering i likhet med Svensk Adelskalender införts, och de meddelade uppgifterna synas i allmänhet fylligare och mindre ofullständiga än i föregående årgångar. Nyupptagna i kalendern äro en del ointroducerade svenska, några finska, danska och tyska m. fl. ätter, om vilkas adelskap tvivel ej torde kunna framställas. Men huruvida alla dessa ätters adelskap står sig inför en strängare kritik, må tillsvidare lämnas oavgjort.

Även nu medtagas ätter, som bevisligen ej hava adelskap eller vilkas adelskap är omtvistat. Till de förra höra von Gerber (se Pers. tidskr. 1913, sid. 124) och de Ron (se Pers. tidskr. 1911, sid. 80). Till de senare von Horn, som ännu ej kunnat styrka sin »adelskonfirmation» av 1719.

Ny för årgången är ätten Fegræus, som dock är ofullständigt behandlad. En gren, som upptages hos Anrep i Svenska Släktboken 1: 247 och varom nyare uppgifter finnas hos Nyberg i Gotländsk Släktbok, sid. 167, saknas. Ekestubbe av Väla-Vikersgårdsätten är även mycket fragmentarisk. Kammarjunkare Tersmeden var ej känd som demokrat, men detta hindrade honom ej att i sin kalender 1899 intaga hela släkten, då ju en synnerligen god utredning finnes om släkten i Noraskogs arkiv. Herr von Gerber envisas fortfarande att kalla herrarna von Mecklenburg friherrar, ehuru exempelvis Sveriges statskalender ej låtit omvända och bättre sig utan står på Tersmedens ståndpunkt.

Fil. doktor K. H. Karlsson sade en gång till anmälaren, att den hos Schlegel och Klingspor i Svenska Adels Åttartaflor sid. 133 upptagna ätten Hvæssing, som levde på 1400- och 1500-talet, ej skulle vara utdöd utan sannolikt fortleva i en västmanlandssläkt Wessing. Att utreda en sådan fråga vore givetvis i full överensstämmelse med de avsikter, som utgivaren nu angiver i förordet, där det meddelas, att även utslöcknade ätters genealogi skall upptagas. Början göres även med gottlandssläkten Gråberg di Hemsö, som likväl är bättre meddelad av Kinberg i Gotländska Slägter.

Endast undantagsvis finnas litteraturhänvisningar till släktmonografier eller andra genealogiska arbeten, vilket man måste beklaga, ty det är nu nästan omöjligt att kunna verifiera en del i historikerna meddelade uppgifter.

Av i Sverige adlade men ej introducerade ehuru levande ätter saknas bland annat i kalendern von Brevern, Gentzschein, von Hagemeister, Klinckowenström, Müller, von Pommer-Esche, Rosenthal, von Schubert, Segersvärd och von Tiesenhausen. Det torde därför ej vara brist på ätter, som verkligen fylla måttet för att upptagas i kalendern — för den händelse utgivaren vill fortsätta sitt arbete med mera kritik än hittills varit fallet.

G. I.

Släkten Poignant. Biografiska anteckningar samlade av ARVID NOREEN. Uppsala, Appelbergs boktr.-a.b. 1919. (2), VI, 157 s., 1 stamtavla. Tr. i 250 ex. — 35 kr.

Major Arvid Noreen, som avled den 27 december 1919 i Umeå, har riktat den personhistoriska litteraturen med tre större arbeten: Anteckningar om Kungl. Hallands regemente åren 1625—1910, som utkom 1911, Släkten Noreen från Värmland (1917) och nu senast Släkten Poignant, författarens mödernesläkt. Denna inkom till Sverige omkring år 1670 med Jean George Poignant, född i Genève i Schweiz av »hederlig och ärbär köpmansfamilj». Av intresse skulle givet hava varit en utredning med ledning av den schweiziska och franska genealogiska litteraturen om släkter med namnet Poignant, men sådan saknas här. Det utgives endast, att en släkt Poignant lär kvarleva i Frankrike, där en viss Pierre P. år 1492 blev adlad. Liksom arbetet om släkten Noreen synes även detta vara särdeles omsorgsfullt utarbetat och luckorna ovanligt få. Som bilaga följer ett supplement till släkten Noreen, som visar författarens ihärdiga forskning rörande denna släkt även under de senaste två åren. Reproduktionen av de många porträtten synes dock ej alltid fullt lyckad. Även en annan anmärkning kan framställas och det är — boklädspriset.

G. I.

Patriciske slægter av TH. HAUCH-FAUSBÖLL. 4:de Samling. Köbenhavn 1919. 240 s.

Efter utgivandet av andra delen av förestående samlingsverk förekom i Personhistorisk tidskrift för 1912 en anmälan om arbetet och ett meddelande om planen för detsamma. Sedan dess har en av utgivarna, etatsrådet R. H. Hiort-Lorenzen, år 1917 avgått med döden, men arbetets förträffliga plan har fullföljts och i nu föreliggande del ytterligare förbättrats genom meddelande av församling för födelse-, vigsel- och dödsdata. Arbetet kan närmast jämföras med Anreps »Svenska Slägtboken», som dock saknar vapenavbildningar och porträtt, vilka i »Patriciske Slægter» intaga ett särdeles framstående rum. De till ett 30-tal uppgående bilderna i fototypi äro liksom porträtten i Danmarks Adels Aarbog verkliga praktstycken. Av här meddelade släkter torde från svensk sida böra framhållas Ræder, Sarauw och Tegner, vilken senare släkt i de första generationerna bott i Sverige och tidigast spåras

i Stockholm, ehuru namnet givetvis måste härledas från någon ort Tegneby eller Tegnaby, vilken har dock ännu ej kunnat utredas.

G. I.

Slegten Rynning og dens Sidelinjer. Optegnelser om den oprindelig Trønderske Slegt Rynning samt Slegtregister over samtlige Efterkommere av Sogneprest til Vinger Hr. Mentz Rynning (1721—1788) og hans Hustru Engelke Irgens (1740—1809). Hamar Stiftstidendes Boktr. 1918. 158, XVIII s., 5 släkttavlor. Tr. som manuskript.

Fru Fredrikke Waaler, född Rynning, meddelar här resultaten av sina forskningar rörande släkten Rynning, som synes härstamma från gården Rydningen eller Rönningen vid Vikelven i Strinden och vars äldste stamfader, Bersvend, antages vara född omkring 1600. En i släkten förekommande tradition om härstamning från den svenska ätten Rynning, som efter Anrep meddelas i ett bihang, sättes, helt säkert med rätta, i tvivelsmål av författarinnan. Ävenledes upptages i bihanget »den Snaasenske Slegt Rynning» efter B. J. Muus arbete, tryckt 1894, som möjligen kan vara av samma stam som här behandlade släkt.

Av intresse är den utredning, som departementssekretär Carsten Rynning, huvudsakligen efter Thiset, lämnar om danska och norska familjevapen. Med rätta framhålles, att den även i Sverige förekommande »populære Opfatning av 'Skjold og Hjelm' som adelige Prærogativer er uhistorisk». Dock förefaller det anmälares, som om borgerliga släktvapen skulle vara allmänna i Danmark och Norge än i vårt land, där saknaden av utredning i frågan försvårar varje jämförelse. Släkten Rynnings vapen är talande: i silverfält en skogshuggare (rydningsmand) med höjd yxa stående framför 3 på grön mark växande lövträd och bakom mannen ett liknande mindre träd.

Beteckningssättet för ättlingarna i stamträdet avviker från hos oss brukliga. För varje ättling användes ett löpande nr med bråktal, t. ex.

$\frac{44}{1.3.7.3}$, d. v. s. den 44 i stamträdet, som är stamfaderns (1), tredje barn (3), dennes sjunde barn (7) och dennes tredje barn (3), och tillkommer sedan ett siffertal för varje led.

En större samling porträtt och bilder av gårdar, som för släkten haft betydelse, samt vapen bidraga jämte historiker över ingifta släkter, karakteristiker och anekdoter till att man med intresse tar del av arbetet.

G. I.

Smärre meddelanden.

Under titeln »En högadlig filosof från 1700-talet» meddelade greve F. U. Wrangel på sin tid i Svenska autografsällskapets tidskrift, D. 2, nr 3 (1891)* en intressant biografisk studie över författaren till den första gången 1720 i Frankfurt a/M. tryckta lilla skriften »Recueil de Pensées du Comte J. O. sur divers sujets de morale», Johan Oxenstierna af Cronborg, brorsöns son till den store rikskanslern. Det framhölls här, hurusom denna populära bok, som under 1700-talet utgavs i en mängd upplagor och även från franska originalet översattes till flera språk, ännu icke införlivats med den svenska litteraturen. Denna likgiltighet har genom greve Wrangel numera gottgjorts, i det han till svenska, dock endast i urval, översatt och under titeln *Johan Oxenstiernas tankar* (Sthlm, P. A. Norstedt & söners förl. 1919. (6), 282 s. — 90 kr.) utgivit nämnda arbete. Av originalets — Haagupplagan 1754 — tvåhundra-nittiosex uppsatser hava medtagits ett hundra, de enligt utgivarens mening bästa och de som ge mest av förf:s personlighet på samma gång som de äro av mera allmänt intresse. I företalet meddelar utg. några på nyare forskningar grundade bibliografiska notiser rörande de under 1700- och 1800-talen tryckta upplagorna av originalet. Om översättningen kan sägas, att den, så vitt en cursorisk granskning ger vid handen, på god och ledig svenska i det hela troget ansluter sig till originalet och söker återge dettas stilistiska egenart. Mot enstaka tolkningar ställer man sig stundom tveksam, så t. ex. sid. 27: 'när jag betänker den *svårighet* vi ha för att *komma till någon klarhet med livets mening*' (quand je pense aux *risques* qu'il faut courir pour voir la lumière; voir la lumière' väl = vivre); mot översättningen '*gulaschbaron*' (baron de la crasse) reserverar sig utg. med rätta själv i en not. — Någon originell tänkare som Montaigne eller La Rochefoucauld är Johan Oxenstierna icke; hans styrka ligger i tillämpningen av andras och egna erfarenhetsrön och i framställningssättet. Hans tankar forma sig ofta som arabesker kring någon lånad, vanligen klassisk sentens, han kan säga en sak kvickt, skämta uppsluppet och berätta en anekdot roligt; han har läst mycket och rest mycket — i över 40 år förde han ett kringflackande äventyrsliv i snart sagt alla Europas länder för att sjuklig och utarmad återvända hem och sluta sina dagar i bitterhet och sorg — och hans växlande erfarenheter ha givit honom en vaken och fördomsfri blick på människor och förhållanden. Vis av skadan vill han göra andra visa och skonar ej sig själv. Som övergångstyp mellan det ortodoxa 1600-talet och upplysningstidevarvet är hans litterära personlighet av intresse, och den stilistiskt habila form, i vilken han meddelar sina reflexioner, göra dem njutbara även för moderna läsare.

* Jfr även de av samme förf. utg. *Grefve Oxenstiernas Sedolexor*, 1:a uppl. Sthlm 1891, 2:a uppl. Sthlm 1916.

Ett intresse utöver det lokala äga kanske såsom tidstypiska de i sig ganska obetydliga episoder, som lektor Karl Beckman skisserar i skriften *Ett borgmästarval i Linköping på 1680-talet* (Linköping, H. Carlsons bokhandel 1918. 36 s. — 2 kr.). Man möter på alla håll, från rådstugan ända upp till K. M:ts kansli, en vårdslöshet med formerna, som för vår tid verkar främmande, får inblickar i den av släkt- och koteriintressen behärskade självstyrelsen i småstäderna och ser en skynt av den karolinska förvaltningens sträva men säkerligen på det hela nyttiga kamp för ordning, effektivitet och reda. Karakteristisk i sitt slag är rådmannen-postmästaren Gudmund Andersson Röding, ledaren för en på mångfaldiga sätt inbördes befryndad fraktion inom magistraten, som — till slut till sin egen olycka — per fas et nefas söker vinna kontroll över stadens högsta ämbete; han var en hänsynslös, i val av medel föga nogräknad och orolig man, som knappast skydde att överskrida gränsen för det tillåtliga för att nå sina syften. En typ för den skicklige och driftige men nedåt härsklystne och litet självrådige karolinske ämbetsmannen synes den myndige landshövdingen, sedermera presidenten i Jönköpings hovrätt Axel Stålarms ha varit. Jämte Röding framträder han med mera personliga drag, medan övriga deltagare i den långdragna tvisten knappast bli annat än namn. Den största behållningen av skriften är ett påtagligt intryck av den miljö, som utgör bakgrunden till de centraliserande tendensernas landvinningar i städernas förvaltning på den nedärvda självstyrelsens bekostnad.

B. B—s.

De bilder, doktor Carl Forsstrand förut genom sina upprepade Stockholmsskildringar gett oss av äldre Stockholmsliv, ha fått en lycklig komplettering genom hans senaste bok *Malmgårdar och sommarnöjen i Gamla Stockholm* (Sthlm, Hugo Gebers förlag 1919. VIII, 224 s, 5 pl. — Kr. 13:50). Liksom i de tidigare arbetena dröjer författaren med särskilt intresse vid de bättre lottade kretsarnas umgänges- och nöjesliv samt dess återspeglning i inredning, husgeråd och hushållenas organisation. Bilder från det glada ordensväsendet alltifrån den tidigare frihetstiden bjuder »Piperska murens» historia. I kapitlet om Bellevue samlar sig intresset kring överståhållaren Carl Sparre, även om den dugande och lysande ädlingens väsentliga och bärande drag ej komma till sin rätt vid sidan av vissa bedrövliga interiörer, som fått väl stort utrymme. Skildringen av Trångsund koncentrerar sig kring ett annat av den gustavianska epokens stora namn, överintendenten Carl Fredric Adelcrantz. Liksom Trångsund för oss det närbelägna Hagen vid Drevviken och Hägersten vid Mälaren till den täcka och idylliska insjönatur, som framförallt tilltalade en äldre tids natursinne och oeffterhärmligt lever i Bellmans diktning. Ett kapitel om Hagen och dess ägare vice stadsarkitekten och professorn Carl Palmstedt är också främst ägnat åt dennes och hans hustrus vänskap med den store skalden, medan ett stycke Bellmansk tradition, sådan den i sång- och sällskapsglädje odlades av ordenssällskap och enskilda kretsar, bevarats i teckningen av den uppskattade vissångaren justitierådet Johan Henrik Peterson och hans glada, gästfria sommarhem på Hägersten. Jämte de nu uppräknade

platserna skildras Reimersholm och dess skapare, hattstofferaren och rådmannen, kommerserådet Anders Reimer, justitierådet Petersons svärfader, samt Svindersvik med dess långa och intressanta historia. Den sistnämnda lägenheten har ursprungligen lytt under Sickla gård, som en tid innehades av Anton Monier, en bland de många utlänningarna i svensk tjänst under Gustav II Adolfs och Kristinas tid — om vilken författaren f. ö. med lätthet kunnat få vida fullständigare upplysningar, exempelvis från hans brev till Axel Oxenstierna. Ur Svindersviks ägarelängd kunna antecknas Hans von Schwindern, en annan utlänning från 1600-talet, vilken spelade en roll i den svenska tjärindustriens utveckling samt givit stället dess namn, den ännu bevarade anläggningens skapare storköpmannen Claes Grill samt de framstående borgarsläkterna Aspelin och Almgren. Då författaren liksom i sina föregående arbeten meddelar rikligt med genealogiska och biografiska uppgifter, har personhistorikern åtskilligt att hämta ur boken. Forskning och framställning vittna ej alltid om tillräcklig genomarbetning av materialet, men det som meddelas ur detta är valt med vaken blick för vad som roar och intresserar. Samma förtjänst ha de talrika och vackra illustrationerna.

B. B—s.

— Den stundande hundraårsdagen av Jenny Linds födelse har, som väntat var, framkallat en del litteratur om den frejdade sångerskan. Åter har hennes underbara levnadsöde funnit villiga berättare, vilka ånyo levandegjort hennes upphöjda personlighet och lämnat bidrag till förståelsen av hennes geniala konstnärsskap. *Jenny Lindiana till hundraårsminnet* av Sven Dorph (Uppsala, J. A. Lindblads förl. 1919. 351 s., 8 pl., talrika portr. o. bilder i texten. — Kr. 14:50) eftersträvar emellertid icke, som av titeln för övrigt torde framgå, att lämna en avslutad levnadsskildring, utan inskränker sig till att skänka en del material till hennes biografi. Författaren, en känd Jenny Lindentusiast, har redan tidigare åstadkommit en bok i ämnet men har än ytterligare genom det anförda arbetet velat lämna sin medverkan till hugfästandet av det lysande minnet. Man kan emellertid hysa tvivelsmål, huruvida det icke hade varit fördelaktigare att låta den senare boken förbliva oskriven, ty trots det försvarliga omfånget har den i själva verket ganska litet av intresse att bjuda på. Entusiasten tyckes i betänklig grad hava vunnit överhand över skriftställaren och forskaren, och resultatet har blivit, att man undfågnas med en mängd lösryckta anekdoter och små detaljskildringar, vilka visserligen äga ett visst kuriositetsintresse, men i många fall sakna varje betydelse för ett rätt bedömande av det föremål, omkring vilka de röra sig, och vilka dessutom lida av den allvarsamma olägenheten att till en del vara förut allt för väl kända. Jenny Lindfeberns tid med alla dess fjolligheter förtjänar icke att återupplivas; minnet av den svenska näktergalen är tillräckligt stort och starkt utan att behöva ytterligare styrkas på det sätt Sven Dorph funnit rådligt att göra i sin senaste skildring.

— — — m.

En kanske begränsad, men säkerligen intresserad och tacksam läsekrets torde Anton Holmbergs lilla bok *Elementarister. Några bilder*

från *Nya Elementarskolan i Stockholm på 1850-talet* (Sthlm, P. A. Norstedt & söner i distr. 1919. (4), 238 s. — 20 (25) kr.) kunna påräkna. Den 75-åriga förf., som av f. professor Axel Erdmann i Uppsala fått uppslaget till sitt arbete, ger ledigt skrivna och lättlästa skildringar från den tid skolan, enligt dess främste upphovsmans, Johan Peter Lefréns plan ägde endast 100 lärjungar, vilka alla samtidigt undervisades i en och samma lärosal, nämligen Lantbruksakademiens sessionsrum i dess byggnad Mästersamuelsgatan 44 (nuv. Tekniska skolan). Efter en kort historik av skolans öden från dess grundläggning 1827 till våra dagar framlägger förf. sina personliga hågkomster från sin skoltid alltifrån sitt inträde i skolan 1852 till dennas inflyttning i sitt nya hus med höstterminens ingång 1859. Jämte skildringar av de »lokale forhold», läsordning, disciplin, lekar och nöjen inom och utom hus m. m. lämnas en rad karakteristiker av skolans dåvarande lärarpersonal liksom av ett antal elever med mera kända namn (så t. ex. de fyra bröderna Laurin); särskilda kapitel ägnas åt den »oförgätlige» Carl Jacob Svedelius, vikarierande lärare i kristendom 1853—55, död som prost i Öja och Västermo 1884, samt åt Artur Hazelius, »den störste bland elementarister». För anmä-laren, som långt senare genomvandrat statens provskola, är mycket av vad förf. berättar om skolförhållandena »historia» och de flesta förbiskymtande personerna döda namn; men ett och annat erbjuder igenkännandets och återerinringens glädje, och några av lärarna äro gemensamma minnen. Så den allvarlige G. S. Löwenhielm, vars engelska fabler med mellanradig svensk översättning torde vara i friskt minne jämväl hos f. d. elever från slutet av 80-talet, samt den originelle H. L. Schmidt, lektor i franska, som kom fjärdeklassisternas hjärtan att svälla av självkänsla genom att stundom bruka tilltalsordet »Herrarna» och vars franska grammatik, delvis tryckt med fraktur, tjänstgjorde som handledning vid de första stapplande försöken med de oregelbundna verben. — Arbetet är försett med porträtt av lärare och elever samt andra illustrationer, varjämte fullständigt avtryckts skolans kataloger för åren 1852 och 1859 och en anmärkningsbok från år 1855.

Den av Föreningen för bokhandtverk som årspublikation 1919 utgivna brevväxlingen mellan *Carl Snoilsky och G. E. Klemming* (Sthlm, Ivar Häggströms boktr.-a.b. 1919. 339, (1) s.) erbjuder i jämförelse med de 1917—18 publicerade Snoilskybrevens mindre av intresse till skaldens biografi. Man finner visserligen, särskilt i volymens förra hälft, en del uttalanden rörande hans personliga förhållanden och litterära verksamhet, och i frågan om Snoilskys utnämning till Klemmings efterträdare som chef för Kungl. biblioteket ge en följd av den sistnämndes senare brev icke ointressanta upplysningar, men i det hela är det de båda korrespondenternas egenskap av bibliofiler och bibliognostrar som trycker sin prägel på breven. Snoilsky hade som bokintresserad redan tidigt kommit i beröring med Klemming, och denna bekantskap utvecklades med åren till en förtrolig vänskap. År 1871 kom en korrespondens till stånd och fortgick sedermera under nära 23 år eller till Klemmings död 1893, till en början mera sparsam och till innehållet fragmentarisk men efter skaldens avresa till Frankrike 1879 av större omfattning och be-

tydenhet. Det kan emellertid ifrågasättas, om skaldens minne egentligen är betjänt med publicerandet av dessa förtroliga meddelanden till den gamle vännen och bibliotekschefen; de kunna visserligen ha sitt intresse för bibliofiler ex professo, men en större allmänhet torde ställa sig tämligen oförstående inför innehållet i desamma. Vad som hos fackmannen Klemming ter sig som respektingivande lärdom på det bibliografiska området gör hos skalden-amatören, för vilken uteslutande *kuriositetssynpunkten* synes hava varit den ledande, närmast intryck av ett bokvurmeri och -pedanteri, som stundom får komiskt-naiva yttringar (man jämföre t. ex. s. 159 och 212 nedtill). Läsaren är vid skaldens upprepade »nödorp» i anledning av någon defekt i en bok frestad att instämma i Klemmings skämtsamma fråga i ett av breven: »Hvad ska K[äre] G[refven] för rexten jöra me sånt gammalt skräp?» Även Klemming framträder icke alltid till sin fördel i breven, och säkerligen skulle varken han eller Snoilsky önskat dessas dragande utom intimitetens gräns. — Samlingen är liksom de förut utkomna breven redigerad av docenten Ruben G:son Berg, som bifogat några väl knapphändiga förklarande anmärkningar (det förekommer i dessa en stötande lapsus i fråga om ett namn); de bibliografiska upplysningarna till i texten citerade arbeten äro med vederhäftig omsorg utarbetade av andre bibliotekarien H. E. Lagerqvist. Bokens utstyrel är gedigen men gör knappast intryck av större originalitet i boktekniskt hänseende.

Dr Edv. Leufvén publicerade för ett par år sedan en studie över J. A. Eklund som predikant. Nu föreligger från samma hand en ingående analys av Waldemar Rudins förkunnelse (*W. Rudin som predikant. En homiletisk studie*. Uppsala, J. A. Lindblads förl. 1919. 158, (1) s., 1 portr. — Kr. 4:75). Uppgiften har sina svårigheter — det historiska perspektivet saknas — men då den som här tages psykologiskt, blir behållningen påtaglig. Förf:s värdering är väl någon gång omtvistlig, men totalbilden förefaller att vara riktigt träffad. — Rudins predikan tecknas här såsom rotad i »väckelsen» från förra seklets mitt, färgad av Tobias Becks bibelteologi och med karaktéristiska inslag från Kierkegaard. Leufvéns benägenhet att något reducera inflytandet från den sistnämnde synes vara väl grundad.

En förtjänst hos arbetet är frånvaron av panegyrik. Förf. dömer objektivt, stundom nog så kritiskt om den Rudinska predikan, som han dock högt skattar. Stilen finner han ej sällan långdragen, ämnesvalen godtyckliga och temabehandlingen ofta en smula ologisk. Han klandrar också Rudins långt drivna förkärlek för eskatologiska frågor. Men Rudins förutsättningar som predikant och betydelsen av hans förkunnelse anser förf. stå utom all diskussion.

H. W.

Konstnären Gustaf Cederströms båda senaste böcker, *Nya funderingar* (Sthlm, P. A. Norstedt & Söner 1917. VIII, 176 s. — 9 kr.) och *Hugskott* (Sthlm, P. A. Norstedt & Söner 1919. 158 s. — 15 kr.) ha över sig något av det tilldragande i en gammaldags förfinad konversation och livas av en manlig och levande uppfattning, varm både

med och mot men alltid måttfull genom världserfarenhetens och ålderns vidsyn. Författaren har ett ord att säga i en mångfald frågor, och varje hans uttalande bär i sin öppna rättframhet ett starkt personligt drag. Av direkta minnesanteckningar finnes ej mycket, några bilder från ateljélivet i Paris på 1880-talet och Värmlands fältjägares övningsfält Trossnäs samt erinringar från gamla jakter och sällskapslivet i Stockholm på Karl XV:s tid. Personskildringarna äro även sparsamma; särskilda kapitel ha ägnats åt John Bauer och Egron Lundgren, strödda omnämmanden, gärna karaktäriserande genom ett väsentligt drag eller någon anekdot, åt en och annan känd eller tidstypisk personlighet.

B. B—s.

Hembygdslitteraturen har under de senaste åren erhållit ett rikt tillskott. Början gjordes 1915 med »En bok om Östergötland», följd 1917 och 1918 av »En bok om Värmland», av hembygdsböckerna Södermanland och Dalarna samt av *Sörmlandsboken. En skrift om hembygden.* (Sthlm, Norstedt & söners förl. 1918. (8), 654, (1) s., 1 karta, 1 pl. o. tatr. illustr. i texten).

Alla hava de det gemensamt, att de söka framhålla landskapets säregenhet antingen det gäller att beskriva detsamma från geologisk, arkeologisk, historisk, språklig, industriell eller annan synpunkt, och här-till hava i första hand respektive landsmän bidragit eller, då någon kompetent landsman ej kunnat uppbringas, annan erkänd författare eller specialist. Forskningens nuvarande ståndpunkt har härigenom på ett synnerligen lyckligt sätt belysts, och man läser arbetet med stort nöje.

Lektor Isak Fehr skildrar »Sörmland genom tiderna» och får tillfälle att visa, i huru hög grad Södermanlands historia även är Sveriges historia. Här skymta de riksbekanta personerna fram, följda av andra sörmlänningar, skildrade av fröken Eva Fröberg, d:r Ruben G:son Berg, Carl G. Laurin, docent Knut B. Westman och fröken Sigrid Leijonhufvud inom litteratur, konst, kyrkohistoria och herregårdshistoria. Även andra artiklar lämna bidrag till landskapets personhistoria, men arbetets saknad av register göra desamma mindre lätt tillgängliga.

Boken utgör emellertid genom sitt förstklassiga papper och tryck samt vackra illustrationer ett verkligt praktverk och länder dess redaktör borgmästare G. Lindqvist i Mariefred till all heder.

G. I.

En klockardynasti i Tierp med namnet Wass har av Bror Hillgren behandlats i två små häften, av vilka det förra, *Släkten Wass* (Landskrona typografiska anstalt 1917. 11 s.), jämte genealogiska uppgifter återger några romantiska och roande bygdesägnar om släktens medlemmar och särskilt den mångkunnige och excentriske Carl Henrik Wass (f. 1782, d. 1863). Skildringen kompletteras av en del arkivmaterial, som publiceras i det andra häftet, *Klockare i Tierp 1787—1865. Utdrag och anteckningar ur Tierps husförhörslängder, sockenstämmoprotokoll o. s. v.* (Sthlm, Nordiska bokindustri-a.-b., 1919. — 14, (1) s.).

Den 26 maj 1918 bildades i Hamburg en släkthistorisk förening under namn av *Zentralstelle für niedersächsische Familiengeschichte* i

ändamål att befrämja släkthistorisk forskning på lågtyskt område, närmare bestämt inom hansestäderna, Slesvig-Holstein, Hannover, Braunschweig, Oldenburg, Mecklenburg och Westfalen. Som program för sin verksamhet har föreningen uppställt: 1) insamlande av släkthistoriskt material, bestående dels av ett bibliotek, dels ett arkiv (an- och stamtavlor, urkunder, vapen, sigill, porträtt, exlibris, autofrafer, biografier m. m.), dels samlingar av släkthistoriska notiser (Zettelsamlingen); 2) meddelande av upplysningar; 3) publikation av vetenskapliga arbeten inom forskningsområdet; 4) understöd åt medlemmar vid släkthistoriska forskningar; 5) föredrag, utflykter, sammankomster. Vidare planeras upprättandet av en förteckning över alla på spridda ställen inom området tillkomna borgerliga vapen, av ett personregister till arbeten rörande lågsaxisk släkthistoria samt av en porträttförteckning. Slutligen ingår i föreningens program utgivandet av en tidskrift med 12 häften årligen, vars namn är »Zeitschrift der Zentralstelle für niedersächsische Familiengeschichte» och av vilken 1:a årg. H. 1—12 (jan.—dec. 1919) utkommit. I tidskriften skola utom meddelanden om föreningens verksamhet, nyförvärv för biblioteket och arkivet, nyutkommen facklitteratur m. m. intagas artiklar och uppsatser av allmänare intresse, ägnade att giva ledning åt släkttforskare, särskilt även nybörjare, vid deras arbeten. Redan utkommen viktigare men ej tillräckligt känd genealogisk-heraldisk litteratur skall ägnas ingående granskning, och framför allt skola ännu obekanta källor göras tillgängliga för allmänheten. — Som föreningens styrelse fungerar ett på tre år valt »Verwaltungsrat», som organ för deras verksamhet dels ett utskott för föreningens vetenskapliga uppgifter, dels ett dylikt för utgivandet av dess publikationer. Årsavgiften för medlemmar utgör 10 mark. Ordförande i föreningen är f. n. prof. dr *W. Weidler*, Altona (Elbe), Bahnhofstrasse 15, sekreterare hr *A. Holler*, Hamburger Fremdenblatt, Hamburg 36, Grosse Bleichen 42.

Tillägg till artikeln »Förväxling av Porträtt.» av H. v. D. i H. 3—4, sid. 183, av Personhist. tidskr. 1918—19.

Som ägare av tvenne original-exemplar av det så ytterst sällsynta kopparsticket »De tre Gustavianerna återförenade den 2 Augusti 1803 i Wien» (jag inflikar härvid följande: min farfarsfader, majoren friherre Gustaf von Kothen, † 1808, var gift med sin halvkusin Christina Elisabeth Aminoff, syster till Gustavianen greve Johan Fredrik A.), tager jag mig friheten meddela följande: Det är fullt överensstämmande med rätta förhållandet, att J. A. Ehrenström framställes »sittande» i tavlans mitt. Men det lilla ordenstecknet E. bär i vänstra rockuppslaget torde snarare föreställa riddaretecknet av Svärdsorden — att döma av själva bandet, som fullt motsvarar storkorset av samma orden som Aminoff bär »en sautoir». (Se vidare härom bilden i »De tre Gustavianerna» av Torsten Hartman, Helsingfors 1899). Emellertid, i Ättar-Taflor, utgivna av Oskar Wasastjerna 1879, första delen, sid. 314, under Tab. 10. »Johan Albrecht (Albert) Ehrenström», läses, att E. var »Härold vid Serafimer Orden 1791», och detta skulle måhända tyda på, att han bar lilla Serafimerstjärnan; under det ingen upplysning om att Ehrenström var riddare av Svärdsorden finnes angiven i dessa Ättar-Taflor.

C. A. v. Kothen.

Notiser.

Personhistoriska samfundet

sammanträdde den 18 nov. 1919 kl. 8 e. m. å Strand Hotell i Stockholm. Sedan förste arkivarien J. A. Almquist utsetts till mötets ordförande, yttrades av honom några minnesord i anledning av samfundets ordförandes, f. riksarkivarien Emil Hildebrands bortgång och uttalade mötet sin tacksamhet för vad den avlidne verkat för samfundet och för den personhistoriska forskningen i vårt land. Härefter föredrogs av ordf. en av Samfundet för dansk-norsk Genealogi og Personhistorie till H. K. H. prins Karl ingiven och av H. K. H. till föreningens sekreterare remitterad skrivelse, i vilken Samfundet utbad sig H. K. H:s höga förmedling till åvägabringande av ett samarbete mellan den dansk-norska och den svenska föreningen. Mötet uttalade sitt gillande av denna hemställan och beslöt att vid eventuell framställning i saken från det danska-norska samfundets sida avgiva ett tillmötesgående svar. I anslutning till detta ärende lämnade sekreteraren några meddelanden om nämnda samfunds tillkomst och verksamhet. Ordet överlämnades nu till kammarherre Hans Toll, som i ett föredrag med titeln *Något om Folkungaättens stamavla* meddelade några resultat av sina forskningar på medeltidsgenealogiens område. Efter sammanträdets slut följde sexa och samkväm, varunder mötets ordförande uttalade de närvarandes tack till aftonens föredrags-hållare.

Personhistoriska samfundets årsmöte 1920

hölls den 19 mars å Strand hotell i Stockholm under ordförandeskap av förste arkivarien J. A. Almquist. Sedan revisionsberättelsen för 1919 upplästs, beviljades styrelsen ansvarsfrihet. Till ledamöter av styrelsen återvaldes förste arkivarien Almquist, direktör G. Indebetou och fil. dr S. Hildebrand. Efter f. riksarkivarien E. Hildebrand, som under året avlidit, och frih. Joh. Rudbeck, som undanbett sig återval, nyvaldes till styrelsen hovmarskalken greve Adam Lewenhaupt och prof. Sven Tunberg. Till revisorer omvaldes kamrer A. Dandenell och hovrättsrådet F. W. Grönwall med kapten A. Pålman som suppleant. Till medlemmar av redaktionsutskottet återvaldes förste arkivarien Almquist, frih. R. Cederström, notarien G. Elgenstierna och dr Hildebrand. Efter frih. Rudbeck, som av sagt sig, nyvaldes fil. dr Bertil Boëthius. — Sedan skattmästaren givit en exposé av de under de senaste åren oerhört stegrade trycknings-

kostnaderna för samfundets publikationer, ansåg han sig nödsakad att förordna en höjning av medlemsavgifterna, förslagsvis till 15 kr., för ständiga medlemmar till 200 kr. På hemställan av ordf. beslöt mötet att bordlägga ärendet till ett följande sammanträde med frihet för samfundet att godkänna antingen frih. Rudbecks eller ett under diskussionen framställt förslag om höjning av avgiften till 10 kr. Sedan ordf. å styrelsens vägnar uttalat sitt tack till den avgående skattmästaren frih. Rudbeck, beslöt mötet att i protokollet uttrycka sin erkänsla för det oförtrutna intresse och arbete frih. Rudbeck under de gångna åren ägnat samfundet och dess verksamhet.

Släktregister över släkten Witt 1637—1920 (utan text) fås mot efterkrav av 5 kr. genom rekvisition från pastor Otto Witt, Birkagatan 19, Stockholm.

Frågor.

Hermanshultsläkten av Folkungahärkomst. — I gradualavhandling av Joh. Gabr. Broman, Uppsala 14 maj 1851, »Om Skärkinds socken i Östergötland» läses sid. 14—16: »Gymnasiebibliotekarien Herr Wiede har med mycken omsorg afskrifvit åtskilliga permebref rörande Hermanshultsläkten, dels sådana, hvilkas original jag sett, dels andra, samt upprättat en stamtafla öfver släkten alltifrån 1540-talet. Hela detta arbete har herr Wiede öfverlemnadt åt Riksantikvariern Hildebrand, som benäget låtit mig se och begagna detsamma.» — Yngre ättlingar av Hermanshultsläkten uppgiva, att pärmebrev och genealogier öfver släkten skulle för en mansålder sedan eller mera av riksdagsman Abraham Jonssons eller Jönssons i Stocksäter avkomlingar överlämnats till en viss Munck af Rosenschöld efter flera hans upprepade försök att komma i besittning av de gamla papperen. Abraham Jonsson lär ännu på slutet av 1830-talet ägt Hermanshult, vilket då i långliga tider tillhört hans förfäder. En dotter till Abraham Jonsson lär varit gift med en Munck af Rosenschöld. Var finnas Hermanshultsläktens pärmebrev och genealogier? Benägna upplysningar härom emottagas tacksamt av

Edward Ringborg.
Gläntan, Herserud.

En var, som känner till något om släkten Pyttner, som levde i Sverige före år 1800, torde godhetsfullt tillskriva

Magnus Byttner.
Göteborg 4.

Porträtt sökas av följande ståthållare på Älvsborgs slott och kommandanter på Nya Älvsborg:

Riksrådet Ture Jönsson Tre Rosor, d. 1529.

Ståthållaren Måns Bengtsson Lilliehöök, d. 1529.

» Söffrin Kijl, d. 1588.

» Sigvard Algotsson Kruse, d. 1571.

» Erik Kagge.

Amiralen Kurt Kijl, d. 1603.

Ståthållaren Anders Olofsson Oxehufvud.

Presidenten i Svea hovrätt Olof Stråle, d. 1648.

Landshövdingen i Kalmar Jesper Andersson Cruus, d. 1647.

» i Älvsborgs län Johan Hindersson Reuter (Rytter)

d. 1644.

Amiralen Erik Eriksson Ryning, d. 1654.

- Översten Nils Ribbing, f. 1590.
 Överstelöjtnanten Lars Larsson Silversvärd, d. 1645.
 » Peder Lillie, d. 1659.
 Översten Christoffer Wernstedt, d. 1677.
 » Jonas Kempenfelt, d. 1677.
 » Johan Laurin, d. 1698.
 » Johan Schmideberg, d. 1706.
 Generalen Hans Isaac Ridderhjelm, d. 1709.
 Majoren Kristian Mauritz v. Palmbach.
 Översten Christoffer Georg Witting, d. 1739.
 Kaptenen Otto Johan Stjernhielm.
 » J. Törnebom.
 Översten Johan Abraham Lillie, d. 1738.
 » Johan Karl Grubbe, d. 1734.
 » Christoffer Konrad v. Bildstein, d. 1752.
 » Joachim Aminoff, d. 1738.
 » Johan Bär.
 Generalen Baltzar Philip v. Wolfradt, d. 1784.
 Kaptenen Johan Jernsköld.
 Översten Johan Erik Rydingsvärd, d. 1806.
 » Casper Malmsköld, d. 1810.
 Majoren Isaak Müller.
 Överstelöjtnanten Svante Reinhold Gyllenspets, d. 1818.
 Kaptenen Karl Fredrik Dimming.
 Översten Carl Gustaf Planting-Gyllenbåga, d. 1825.
 Majoren Gustaf Krok.
 Svar torde godhetsfullt adresseras till

Kapten Albert Gyllencreutz.
 Nya varvet.

Undertecknad vore tacksam för upplysning om var följande porträtt i olja finnas: *Virginia Christina Lilliehöök*, 1686—1726, blå klänning, grått hår, gift med generallöjtnanten, landshövdingen friherre Fredrik Henrik Sparre; — *Gabriel Lilliehöök*, 1720—1759, löjtnant vid Livregementet, midjebild, harnesk under blå rock, opudrad peruk; — *Brita Christina Bonde*, 1665—1729, gift med översten Gabriel Nilsson Lilliehöök, vänd åt vänster, håller ett vinglas i högra handen, blommor på en korg, varpå vänstra handen vilar.

E. B:son Lilliehöök.
 Börstorp, Hasslerör.

Svar.

Med anledning av den förfrågan märket F. W. G. i häft. 3—4 (1918—19) av tidskriften framställt angående namnen på en silverkanna, ber jag få meddela följande.

Kannan är tydligen ett minne från promotionen i Åbo 1697, om samtida eller senare framgår väl av dess stil.

Bland de anförda namnen igenkänns:

1) *Johannes Agrell*, kyrkoherde i Villstad och prost i Östbo i Småland. Disputerade i Åbo 1694 och 1697. Promoverades sistnämnda år. Död 1740.

2) *Abraham Alanus*, professor i Åbo, död 1720.

3) *Jonas Ekdahl*, kyrkoherde i Vetlanda i Småland. Disputerade vid Åbo 1695 och 1697. Promoverades sistnämnda år. Död 1707.

4) *Teodor Junbeck*, kyrkoherde i Jönköping. Disputerade i Åbo 1695 och 1697. Promoverades sistnämnda år. Död 1739.

5) *Florinus*, son till kyrkoherden i Tavastehus Henrik Mathiæ Florinus?

6) *Werander*, far till kyrkoherden i finska församlingen i Stockholm Carl G. Werander, född 1705?

På titelbladet av en »Fägne-Dicht» för i Åbo 1732 kreerade filosofie doktorer och magistrar finnas namnen på dessa ordnade i likhet med de på kannans lock förekommande. Från ett näckrosbladliknande mittparti utstråla de nyblivna doktorernas och magistrarnas namn bildande en stor sol. Bland namnen av 1732 återfinnas »Cajanus» och »Ekdahl». Även nu är det en »Ericus» Cajanus. Ekedahl heter nu Laurentius och är son till »Jonas» från 1697.

Kan ej monogrammet vara ett MA eller AA eller promotors initialer eller något annat påminnande om promotionen?

Hur ifrågavarande kanna hamnat i Skåne, kan förklaras på flera sätt. Ett är, att den på kannan omnämnde Theodorus Junbeck under sin första tid som präst tjänstgjorde på »cavalleriet i Skåne» och att hans dotterson Per Hultgren, adlad von Seth, längre fram blev ägare av Ousbyholm i Skåne.

H. Friberg.

Till F. W. G.

Den omfrågade dryckeskannan kan möjligen vara en hedersgåva till promotor vid magisterpromotionen i Åbo den 14 dec. 1697 från promovendi, som av Renvall, »Filosofie magistrar i Åbo», angivas till 19 eller lika många som namnen på locket.

Monogrammet på locket är säkerligen D L och avser promotor, dåvarande professorn David Lund, f. 1657 och död såsom biskop i Växjö 1729. Av barnen, vilka adlades Ehrenlund, blev dottern Christina gift med biskopen i Växjö Gustaf Adolf Humble. Att kannan sedan förrirat sig från Växjötrakten till norra Skåne ligger rätt nära till hands att antaga.

Hos Renvall upptagas följande 19 namn:

Agrell, Alanus, Bonerus, Brumerus, Cajanus, Chydenius, Florinus, Forsterus, Fridelin, Hildéen, Junbeck, (Melander), Ruda, (Sirenius), Starck, Thelaus, Wargentin och Wassbom, således desamma som på kannan men med undantag av (Melander) och Ruda, vilka där ersättas av Ekedal och Miltopæus. Biografier för samtliga finnas hos Lagus, Åbo akademis matrikel».

30. I. 1920.

G. I.

Till Theodor Tufvesson.

66 brev från C. W. Bergman till G. E. Klemming, huvudsakligen från början av 1850-talet och avhandlande angelägenheter rörande B:s arbete med utgivandet av de Schinkelska minnena, inköptes d. 22 nov. 1919 på auktion av Kungl. biblioteket, där de nu äro tillgängliga.

Red.

Rättelser.

Kammarherre H. Toll har anhållit om intagande av följande rättelser till sin uppsats »Folkungastudier» II i Personhist. tidskr. 1918 — 19, H. 3—4:

Sid. 111, r. 18 uppifr. står: hvilken östgöotalagman B. Magnusson . . .
Läs: vilken B., östgöotalagman, B. Magnusson . . .

Sid. 118, r. 20 nedifr.: Meningen »Som ett ytterligare . . . 3: 435» utgår.

Insända böcker.

Från Alb. Bonnier:

EN BOK OM ELLEN KEY. Sthlm 1919.

FOGELKLOU, E., Birgitta. Sthlm 1919.

Från C. E. Fritze:

JENSEN, A., Söderhamns historia. Bd. I. Sthlm 1919.

Från Föreningen för bokhandtverk:

SNOILSKY, C. & KLEMMING, G. E., Brevväxling. Sthlm 1919.

Från H. Geber:

[EHRENSTRÖM, M.], Den sista gustavianska hovdamen. Ur Marianne Ehrenströms minnen av H. Schück. Sthlm 1919.

FORSSTRAND, C., Malmgårdar och sommarnöjen i gamla Stockholm. Med illustr. Sthlm 1919.

Från Israelitiska ynglingaföreningen:

VALENTIN, H., Israelitiska ynglingaföreningen. En historik till hundraårsdagen. Sthlm 1919.

Från J. A. Lindblad, Uppsala:

DORPH, S., Jenny Lindiana till 100-årsminnet. Uppsala 1919.

GRIP, E., Johan Olof Wallin. En livsbild. Uppsala 1919.

LEUFVÉN, E., W. Rudin som predikant. En homiletisk studie. Uppsala 1919.

UPPSTRÖM, A., Stor-mor i Dalom. En kvinnlig livsbild från 1600-talet. Berättelse. Uppsala 1919.

Från L. Nordblads bokh., Uppsala:

NORÉEN, A., Släkten Poignant. Biografiska anteckningar. Uppsala 1919.

Från Norra Smålands fornminnesförening:

MEDDELANDEN från Norra Smålands fornminnesförening. V. Jönköping 1919.

Från P. A. Norstedt & söner:

ADLERFELT, G., Karl XII:s krigsföretag 1700—1706. Efter förf:s originalmanuskript av Samuel E. Bring. Sthlm 1919.

CEDERSTRÖM, G., Hugs-kott. Sthlm 1919.

- HOLMBERG, A., Elementarister. Några bilder från Nya Elementarskolan i Stockholm på 1850-talet. Sthlm 1919.
- JAGOW, G. VON, Världskrigets orsaker och utbrott. Övers. med rättelser och tillägg till den tyska originaluppl. Sthlm 1919.
- LAGERBERG, R., Ur en värmlandssläkts öden (c. 1475—1875). En serie tidsbilder. Sthlm 1919.
- LAURIN, C., Människor. Sthlm 1919.
- LEIJONHUFVUD, S. A., Minnesanteckningar utg. av H. L. von Dardel. Sthlm 1919.
- LEWENHAUPTSKA ARKIVET på Sjöholm. Brev och handlingar utg. av Adam Lewenhaupt. D. I. Sthlm 1919.
- OXENSTIERNA, J., Tankar i urval. Öfers. och utg. af F. U. Wrangel. Sthlm 1919.
- RAMSAY, E., Från mina barndomsdagar 1828—1845. Sthlm 1919.
- SVERIGES KRIG ÅREN 1808 OCH 1809 utg. av Generalstabens krigshistoriska avdelning. D. 7. I. Text och bilagor. Sthlm 1919.
- VILHELM AV RUYSBROECK. Franciskanermunken Vilhelms av Ruysbroeck resa genom Asien 1253—1255. Övers. och försedd med inledning och anmärkningar av Jarl Charpentier. Sthlm 1919.

Från bokförlaget Nutiden:

- ENANDER, M., Oskar Eklund. Några anmärkningar om ett liv i stora idéers tjänst. Sthlm 1919. 'Föregångsmän'.
- SAXON, J. L., En tidningsmans minnen. Sthlm 1918.
- SAXON, J. L., Turegårdssläkten. Sthlm 1918.
- SCHELIN, C., Per Wieselgren. Den svenska nykterhetsrörelsens skapare. Sthlm 1919. 'Föregångsmän'.
- SPAK, H. F., Carl Lindhagen. Några konturer av ett rikt liv. Sthlm 1918. 'Föregångsmän'.

Från Sveriges ointroducerade adels förening:

- GERBER, T., Sveriges ointroducerade adels kalender 1919. Årg. 4. Sthlm 1918.

Från I. Wahledows förl., Stockholm:

- KARAKTERISTISKA DRAG FRÅN BONAPARTES UNGDOM . . . Övers. från den franska originaluppl. av 1802 av Hugo Hultenberg. Sthlm 1919.

Från Wahlström & Widstrand:

- TERSMEDEN, C., Memoarer. I Ehrensvärds Carlskrona. I sammandrag utg. af Nils Erdmann. Sthlm 1919.

Från Wettergren & Kerber, Göteborg:

- KRANTZ, C., Köpstadsmän, hanseater och skärgårdsfolk. Om Marstrand och handelslivet i Bohuslän till år 1587. Göteborg 1919.

Från förf.:

- HILLGREN, B., Klockare i Tierp 1787—1865. Utdrag och anteckningar ur Tierps husförhörslängder, sockenstämmoprotokoll o. s. v. Sthlm 1919.

- KLEBERG, J., Heraldiskt lexikon över å svenska riddarhuset introducerade ätter. Sthlm 1919.
- LÅNGSTRÖM, E. & STERN, G., Göteborgs studenter. II. Realgymnasium i Göteborg 1865—1886 och Göteborgs högre realläroverk 1885—1918. Biografier saml. och utg. Göteborg 1919.
- UDDGREN, H., Karolinen Adam Ludvig Lewenhaupt. Hans krigföring i Kurland och Litauen 1703—1708. Göteborg 1919.

Från cand. jur. C. Rynning, Kristiania:

- WAALER, F., f. RYNNING, Slegten Rynning og dens Sidelinjer . . . Hamar 1918.

Följande av samfundets skrifter utlämnas åt *ledamöter i samfundet*, efter rekvisition hos sekreteraren, adr. Kungl. Biblioteket Stockholm 5, till nedan nämnda pris nämligen:

- Svenska autografsällskapets tidskrift, Del I, n:r 1, 3, 7—12 årg.**
1879—1888, (h. 2 o. 4—6 saknas), per n:r . . . . . kr. 1.
- Svenska auografsällskapets tidskrift, Del II, n:is 1—12 årg. 1889—1896,** 340 sid.), lämnas fullständig till nedsatt pris af allenast . . . . . kr. 6.
- Lösa häften för 1 kr. för varje häfte; dubbelhäftet n:is 11—12 för 2 kr.
- Ex. tryckt på *bättre papper* (däruv några få fullständiga årg. äro tillgängliga) jämte *Register* till delarne I och II, även på *bättre papper* . . . . . kr. 15.
- Personregister** till delarne I och II (44 sid.) . . . . . kr. 2.
- Personhistorisk tidskrift:**
årg. I (1898—1899) h. 1, 3 o. 4 à kr. 1.25 (h. 2 slutsåldt).
• II (1900) h. 1—3 à kr. 1.25 (h. 4 slutsåldt).
• III (1901) h. 4 kr. 1.25 (h. 1—3 slutsålda).
• IV (1902) — årg. XIX (1917) à kr. 5 per årg.

Handlingar, utg. genom samfundet:

- I. S:t Nikolais kyrkas i Stockholm vigselbok, 1. 1604—1650 och 2. 1651—1700 (182 sid.) utg. af F. U. Wrangel . . . . . kr. 3:—.
- II. En adlig och furslig hofpredikant under 1600-talets senare hälft, P. G. Öjer; utg. af Karl af Schmidt (82 sid.) . . . . . kr. 1:50.
- III. Släkten Aminoff (slutsåld).
- IV. Klosterfolket i Vadstena: af C. Silfverstolpe (168 sid.) . . . . . kr. 3:—.
D:o d:o tryckt å *bättre papper* (i få ex.) . . . . . kr. 5:—.
- V. Svenska porträtt i samlingarna vid Uppsala universitet, förteckn. af N. Sjöberg (6+87 sid.) med 31 porträtt; ingår i Personhist. tidskr. årg. III h. 3 o. årg. IV h. 1—4.
- VI. Svenskarne under dannebrogen 1848—50, med tillägg (102+24 sid.), af B. Schöldström, med 97 porträtt. Erhålles gm C. E. Fritzes bokhandel, Stockholm.
- VII. Svensk genealogisk litteratur, förtecknad af J. A. Almquist (80 sid.) . . . . . kr. 2:—.
- VIII. Porträttsamlingarna å Edsberg och Hedensberg (23 sid. och 14 porträtt + 56 sid. och 3 porträtt; ingå i årg. VI h. 3—4 och årg. VII h. 4.

Ny serie:

1. Köpings stads tjänstemän 1605—1905, af G. Elgenstierna (106 sid.); ingår i årg. VIII h. 3—4.
2. Kalmar regementets chefer 1623—1907, af F. Rudelius (160 sid. + 23 porträtt); ingår i årg. IX h. 3—4.
- Dödslistor från och med år 1899 till och med år 1903 à . . . . . kr. 1.
3. Register till Personh. Samfundets porträttsamlingar årg. I—III (1906—08; ingår i årg. XI h. 2—4 och XII h. 1—2 äfven separat . . . . . kr. 2.
4. Personhistoriska anteckningar rörande Kristianstads magistrat och andra stadens tjänstemän under åren 1700—1800. Af Karl Enghoff. . . . . kr. 2.
5. V Millqvist, Svenska Riksdagens Borgarstånd 1719—1866. Personhistoriska anteckningar . . . . . kr. 3.
6. Erik XIV:s almanacksanteckningar, hans dagböcker, ritningar och musiknoter i urval, utgifna af C. M. Stenbock; ingår i årg. XIV h. 2—3.
7. Olof och Caroline Wijks porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg; ingår i årg. XV h. 4.
8. Grefve Reinhold von Rosens porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg; ingår i årg. XVI h. 1—2.
9. Namnlistor öfver officerskårerna vid svenska s. k. männingsregementen till häst och ståndsdragoner under stora nordiska kriget av V. Hamilton, C. H. Kreüger och E. Leijonhufvud; ingår i årg. XVIII h. 1—2.
10. Namnlistor öfver officerskårerna vid svenska s. k. männingsregementen till fot under stora nordiska kriget av G. Leijonhufvud . . . . . kr. 7:50.

Å ovanstående pris beräknas från och med april 1920 100 % förhöjning.

STOCKHOLM 1920. KUNGL. BOKTRYCKERIET, P. A. NORSTEDT & SÖNER. 200337